

Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Interpretace pozdního díla Oldřicha Mikuláška

(Šokovaná růže, Agogh, Žebro Adamovo)

The Interpretation of Oldřich Mikulášek's Late Work

(Šokovaná růže, Agogh, Žebro Adamovo)

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Autor: Jan Pirner

Schnirchova 3, 170 00 Praha 7

VI. ročník, ČJ – Hv, 2002 – 2008

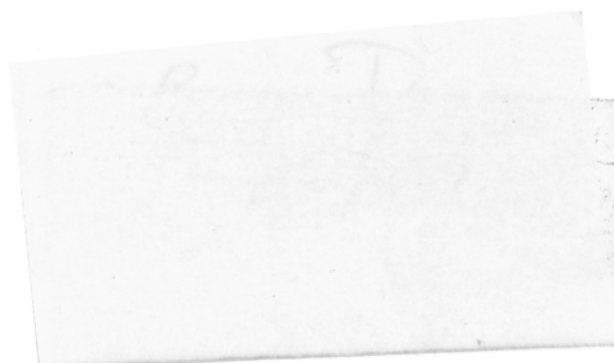
Prezenční studium

Měsíc a rok dokončení: duben 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

Praha

20. IV. 2008

Dimenze

- I chvílička s tebou je mnoho.
- Noc s tebou celá, je málo.

Nakonec oba vynášejí z domu
pro lásku neskonalou.

- Srdcem a nohama napřed.

Oldřich Mikulášek
Žebro Adamovo

Obsah

1.0 Úvod	6
1.1 Téma, vymezení problematiky, východiska a metody	7
1.2 Stav bádání.....	9
1.3 Cíle	11
2.0 Divoký kačer má šedesát.....	13
3.0 Šokovaná růže.....	21
3.1 Doba popírající smrt.....	23
3.2 Významový oblouk lásky	30
4.0 Agogh	35
4.1 Nesvržitelný král lítosti a smutku	42
4.2 Na prahu existence	44
4.3 Básníci blízcí srdcem i hlavou	47
4.3.1 Karel Hynek Mácha.....	47
4.3.2 František Halas	49
4.3.3 Vladimír Holan.....	54
4.4 Krev a víno znamená život	57
4.5 Mýtus	64
4.5.1 Zaumný jazyk.....	67
4.5.2 Dva světy.....	68
4.5.3 Existence a zánik	71
4.6 Láska je jenom jednou.....	74
5.0 Žebro Adamovo	80
5.1 V Rilkových stopách	82
5.2 Panta her	85
5.3 Srdce drásající žebro	87
5.4 Průvody lásky.....	89

5.5 Směrem deště je pád.....	93
5.6 Ironie, smutek, naděje	95
6.0 Závěr.....	100
7.0 Bibliografie	104
7.1 Literatura.....	104
7.2 Prameny	116
8.0 Anotace.....	124

1.0 Úvod

Interpretace literárního díla je „královskou“ disciplínou literární vědy. Její vymezení a povaha nejsou jednotné, protože sama interpretace představuje stále pokračující zápas o určení specifických sémantických kvalit literárního díla.¹

Začátek naší práce byl předznamenán dvěma skutečnostmi. Na prvním místě stál náš zájem a obdiv před poezií Oldřicha Mikuláška, na straně druhé stálo přání pokusit se zužitkovat několik let studia literárněvědných disciplín, snaha o smysluplný interpretační výkon, který by se – při patřičných úpravách – dal použít také při pedagogické praxi na základní nebo střední škole.

Práce interpreta, jak už jsme si ověřili v minulých letech,² vyžaduje celou řadu předpokladů, je to, řečeno sportovním slangem, běh na dlouhou trať; každý výklad literárního díla bývá jen pokusem o jeho uchopení, částečným vhledem, subjektivní nabídkou. Mezi textem a interpretem panuje dynamické napětí, které bývá zdrojem jeho radostí a vzrušení, ale také nekončícího trápení a dílčích zklamání. Text a jeho interpretace tak není jenom výpovědí o spisovateli, ale zároveň o úseku života interpreta, o jeho úsudku nad dílem v určitém čase, v určité fázi jeho života. Ne nadarmo se tak stále znovu vracíme k vlastním myšlenkám, abychom je znovu poopravili, revidovali, případně napsali celé znovu. Vždycky tak nacházíme nové skutečnosti, nové možnosti výkladu, v nichž nepřevažuje jen nejistota, ale i uspokojení nad citlivě interpretovaným textem.

Nezbytným základem interpretace je znalost literární teorie, zejména terminologie, dále pak co nejširší znalost literárněhistorické problematiky.

¹ K různým definicím interpretace vizte např. Vlašín, Štěpán (red.) et alii: *Slovník literární teorie*. Praha: ČS 1984, s. 156.

² Vizte naši práci Pirner, Jan: *Hudební motivy a zvukomalba v lyrické poezii Karla Hlaváčka*. Praha: PedF UK, ročníková práce 2006.

Z těchto základů čerpá interpret a obohacuje jej o souhrn vlastních životních zkušeností a znalostí, z čehož ovšem vyplývá řada dezinterpretčních rizik, např. zjednodušení, zaujatost či nevyváženost. Interpretaci, právě díky jejímu polysémantickému záběru, můžeme dokonce přirovnat k uměleckému dílu a nejlepší interpretační výkony jsou toho dobrým důkazem.³

1.1 Téma, vymezení problematiky, východiska a metody

Téma práce procházelo vlastním vývojem. V původním plánu jsme počítali s interpretací celé Mikuláškovy pozdní tvorby, kterou jsme si vymezili od sbírky *Šokovaná růže*⁴ až po posmrtně uspořádanou sbírku *A trubky zlatý prach*.⁵ Avšak už v průběhu heuristiky se ukázal náš cíl vzhledem k časovým možnostem a náročnosti Mikuláškovy textu jako nedosažitelný. Zaměřili jsme se proto na vrchol jeho tvorby, jímž je podle našeho názoru sbírka *Agogh*, tvořící těžiště práce a další interpretace na sbírky chronologicky bezprostředně předcházející a následující, tedy na *Šokovanou růži* a *Žebro Adamovo*. Hledisko chronologické pro nás bylo rozhodující – už proto, že k vydání dvou zvolených sbírek došlo až s časovým odstupem – a převážilo nad úvahami editorů Mikuláškových spisů, kteří bezprostředně za *Agogh* umístili sbírku *Velké černé ryby a dlouhý bílý chrt* s poukazem na jejich blízkost určenou autorem.⁶

³ Srovnejte např. s Kožmín, Zdeněk: *Interpretace básní*. Brno: MU³2005; Kožmín, Zdeněk: *Umění básně. Skácel – Mikulášek – Kundera*. Brno: K 22a 1990; Trávníček, Jiří: *Poezie poslední možnosti*. Praha: Torst¹1996; Brabec, Jiří – Červenka, Miroslav – Grygar, Mojmir – Karfíková, Věra – Opelík, Jiří – Pešat, Zdeněk: *Jak číst poezii*. Praha: ČS²1969; Opelík, Jiří: *Holanovské nápovědy*. Praha: Thyrsus¹2004; Pešat, Zdeněk: *Jaroslav Seifert*. Praha: ČS¹1991; Kožmín, Zdeněk: *Skácel*. Brno: Jota³2006; Pohorský, Miloš: *Zlomky analýzy (k poválečné české literatuře)*. Praha: ČS¹1990; Blažíček, Přemysl: *Sebeuvědomění poezie (Nad básněmi V. Holana)*. Pardubice: Akcent 1991.

⁴ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS¹1969.

⁵ Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990.

⁶ Blíže k tomu vizte kapitulu 5.x *Žebro Adamovo*.

Naše práce je tvořena úvodní, kontextovou kapitolou shrnující Mikuláškův život a dílo do roku 1970 (2.x) a pokračuje třemi rozsáhlými interpretacemi (3.x – 5.x) – při jejich tvorbě jsme pracovali s celkem Mikuláškovy díla, ačkoli mimo interpretovaných sbírek připomínaného jen bodově a v konkrétních případech, a zároveň s veškerou dostupnou literaturou.

Teoretickým a zároveň metodologickým východiskem interpretačních kapitol se staly, kromě textů nejobecnější povahy zabývající se interpretací,⁷ především interpretace různého rozsahu a zaměření – nejzajímavějšími texty, co do rozsahu i záběru, pro nás byly interpretační slovníky, zabývající se poezií i prózou, jakožto díla kolektivní, multiaspektová.⁸ Metodologicky jsme z nich vycházeli a vytvořili si vlastní schéma, podle něhož jsou zhruba pojednány všechny tři kapitoly;⁹ v naší práci se tak setkáte s textovou analýzou i interpretací. Úvodní oddíl je věnován otázkám textologickým, osudům textu, jeho prvního vydání i mimoliterárnímu kontextu. Následně se zaměřujeme na makrostrukturu sbírky a hledáme a vytyčujeme hlavní a vedlejší témata, zaměřujeme se na významné motivy. Sbírkou nepostupujeme při interpretaci po jednotlivých oddílech, od začátku do konce, ale volíme průnikovou interpre-

⁷ Z nejobecnějších knih vizte např. Khol, Josef: *Interpretace. Nástin teorie a praxe interpretování*. Praha: Academia ¹1989; dále potom z literárněvědného okruhu literatury nás velmi inspirovala stať Németh, Béla G.: *Interpretace a analýza*. In: *Teorie literatury v zrcadle maďarské literární vědy*. [ed. a přel. Petr Rákos] Praha: Odeon ¹1986, s. 229-234; pro další vizte in kapitola 7.1.

⁸ Vizte např. Alii: *Česká literatura 1945-1970. Interpretace vybraných děl*. Praha: SPN ¹1992; Alii: *Rozumět literatuře. Interpretace základních děl české literatury*. Praha: SPN ²1989; Červenka, Miroslav – Macura, Vladimír – Med, Jaroslav – Pešat, Zdeněk: *Slovník básnických knih. Díla české poezie od obrození do roku 1945*. Praha: ČS ¹1990; Holý, Jiří et alii: *Český Parnas. Literatura 1970-1990 (Interpretace vybraných děl 60 autorů)*. Praha: Galaxie ¹1993; Křivánek, Vladimír et alii: *Český Dekameron. Sto knih 1969-1992*. Praha: Scientia ¹1994; *Pět na jednoho. Interpretální symposion nad Mikuláškovým Vyvolavačem*. [ed. Jiří Trávníček] Jinočany: H&H ¹1995; mimoto ještě celá řada interpretací jednotlivých autorů, další vizte in kapitola 7.1.

⁹ K tomu srovnajte např. s Zeman, Milan: *Rozumět literatuře*. In: Alii: *Rozumět literatuře. Interpretace základních děl české literatury*. Praha: SPN ²1989, s. 11-42.

taci napříč textem při hledání společných konstant,¹⁰ jež podle situace doplňujeme literárním i mimoliterárním kontextem.

Každá kapitola má od začátku číslovaný poznámkový aparát. Naše interpretace vycházejí z textů prvních knižních vydání Mikuláškových básní. Odkazy na sekundární literaturu v textu práce jsou vícevrstevné; citujeme-li nějakou studii, recenzi či dopis poprvé, odkazujeme na všechna jejich zjištěná vydání, ať už v časopise či souborně v knize. Při dalších citacích na tutéž literaturu již používáme jen odkaz na dostupné, tj. např. knižní vydání. Důvodem byla snazší orientace čtenářova – řada zajímavých svědectví o Mikuláškově a jeho tvorbě je totiž vydána v několika vzájemně kontaminovaných variantách a různých fragmentech – někdy se stane, že dostupné knižní vydání neobsahuje celý časopisecký článek, ale jen jeho výběr apod.

1.2 Stav bádání

Porovnáme-li stav bádání o Mikuláškově s dalšími jeho vrstevníky, zjistíme, že se o tomto brněnském básníkově, zvláště v závěru jeho života, příliš nenapsalo. Také to byl jeden z podnětů vzniku naší práce, jež usiluje tuto mezeru alespoň dílčím způsobem zacetit. O básníkově životě neexistuje kromě několika vzpomínek, slovníkových hesel a zmínek v dějinách literatury souhrnný přehled; v oblasti interpretační sice vzniklo několik podnětných a zajímavých studií, ale přesto je stav bádání o životě a díle Oldřicha Mikuláška v neutěšeném stavu.¹¹

Prameny k Mikuláškovu dílu jsou většinou uloženy v Literárním oddělení Moravského zemského muzea v Brně, menší fragment se potom nachází v Památníku národního písemnictví v Praze. Jednotlivé básníkovy rukopisy –

¹⁰ Tím máme na mysli průsečíky tematické, motivické, časoprostorové etc.

¹¹ K tomu vizte monografie o Mikuláškových básnických přátelích, např. Pešat, Zdeněk: *Jaroslav Seifert*. Praha: ČS 1991; Kožmín, Zdeněk: *Skácel*. Brno: Jota 2006.

jako součást samizdatových sborníků – vlastní rovněž samizdatová a exilová knihovna Libri prohibiti Jiřího Gruntoráda.

Jeho obsáhlé básnické dílo bylo kompletně knižně vydáno,¹² v brněnské pozůstalosti zůstává ze 30. a 40. let nevydáno více než 60 básní, ze 70. let kolem 25 básní. K tomu musíme připočítat ještě několik desítek básní příležitostných. Ostatními prameny, překlady, eseji, soudničkami, fejetony a jinými novinovými žánry jsme se podrobně nezabývali.

Jak jsme již zmínili, fakta o Mikuláškově životě jsou dostupná jen fragmentárně a jsou roztroušena v záplavě článků nejrůznějšího charakteru; my jsme kromě slovníkových hesel¹³ a kalendária¹⁴ čerpali nejpřínosnější data hlavně z pamětí Mikuláškových příbuzných, spolupracovníků a přátel. Paměti jsou svébytným literárním žánrem, skýtají však v sobě celou řadu nebezpečí. Přistupovali jsme k nim co možná nejvíce kriticky – tam, kde to bylo možné, jsme informace ověřovali z více zdrojů. I přes zřejmou rizikovost musíme vy zdvihnout klad pamětí jako nezastupitelného pramene poznání básníkovy života a díla – většinou totiž díky svědectví třetí osoby získáme informace relevantní pro interpretaci básnické sbírky a doplňující velice rozsáhlý a složitý kontext, mozaiku jeho života.

Přistupujeme-li k literatuře o Mikuláškově jako k celku, nemůžeme si nevšimnout, že většina článků, zpráv a recenzí o jeho díle má pouze zanedbatelný charakter, téměř nulovou informační hodnotu.¹⁵ K interpretaci zde nena- lezneme takřka nic, recenzenti většinou stále dokola opakují charakteristiku Mikuláškových sbírek jako dipólovou, z popisovaných témat převažuje láska

¹² Souborně pak na konci 90. let.

¹³ Vizte např. heslo -phr- [= Hruška, Petr]: *Mikulášek, Oldřich*. In: Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 2, M-Ž*. Praha: Brána ¹1998, s. 64-66.

¹⁴ J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Kalendárium života a díla*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹2000, s. 445-452.

¹⁵ Najdou se však i mimořádné výjimky, srovnejte s Opelík, Jiří: *Vzlínavý pád, křičící ryba*. In: Host do domu, roč. 17, č. 7, 1970, s. 33-35.

a smrt, z motivů je nejčastěji zmiňována krev. Bohužel, téměř vždycky zůstane jen u zmínek bez konkrétních jazykových dokladů, řada autorů nekriticky přejímá tvrzení ostatních, podobně je tomu i u označování vlivu jiných básníků na Mikuláška, všichni se shodují na tom, že zde určitý vliv je, ale problém potom dále nerozpracovávají a nijak jej nedokládají.

O Mikuláškově básnickém díle existuje jediná monografie interpretující jeho poezii, ale jen do roku 1969;¹⁶ zůstává tak převážnou většinou mimo náš zájem.

Ze závažných relevantních interpretačních studií musíme zmínit zejména práce Opelíkovy,¹⁷ Kožmínovy,¹⁸ Trávníčkovy¹⁹ a editorskou práci Drahošovu.²⁰

V naší práci jsme použili široký diapason informačních zdrojů, o kterých se zde nemáme možnost zmínit, a proto odkazujeme čtenáře na závěrečnou bibliografii (7.x).

1.3 Cíle

Hlubkovým vhladem do struktury tří sbírek Oldřicha Mikuláška bychom rádi zodpověděli několik zásadních otázek jeho tvorby. Primární otázkou bude charakteristika Mikuláškovy pozdní poetiky, určení jejího smyslu, základ-

¹⁶ Petříček, Miroslav: *Rozpory a jednota tvorby*. Praha: ČS¹1970.

¹⁷ Vizte např. studii Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: Česká literatura, roč. 38, č. 4, 1990, s. 321-336, nebo Opelík, Jiří: *Doslov*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990, s. 89-105.

¹⁸ Vizte např. studii Kožmín, Zdeněk: *Oldřich Mikulášek: Žebro Adamovo*. In: Holý, Jiří et alii: *Český Parnas. Literatura 1970-1990 (Interpretace vybraných děl 60 autorů)*. Praha: Galaxie¹1993, s. 252-257.

¹⁹ Vizte např. studii Trávníček, Jiří: *Moravská inspirace v poezii Oldřicha Mikuláška a Jana Skácela*. In: Česká literatura, roč. 38, č. 4, 1990, s. 337-346.

²⁰ Vizte především jeho ediční poznámky napříč Mikuláškovou pozdní tvorbou, např. Drahoš, Zdeněk: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990, s. 106-107.

ních témat a klíčových motivů. Pokusíme se odpovědět i na otázky dílčí, např. poukázat vliv jiných básníků na Mikuláškovu tvorbu, zdokumentovat některé textologické a ediční problémy související s básníkovou tvorbou v období normalizace, zároveň také shrnout otázky nové, které se objevily až při kompozici hotového textu a mají otevírat nová pole bádání o interpretaci poezie Oldřicha Mikuláška.

2.0 Divoký kačer má šedesát¹

Naši cestu za poznáním pozdního díla Oldřicha Mikuláška začneme v květnových dnech roku sedmdesátého. Básník, shodou okolností narozený na den přesně o deset let později než Vítězslav Nezval, slavil své šedesáté narozeniny. Významné jubileum bylo podnětem k vytvoření řady medailonů i studií hodnotících jeho dosavadní spisovatelskou dráhu – vyvrcholením těchto snah se stala monografie Miroslava Petříčka vydaná v témže roce.² Čtenáři Mikuláškovy poezie v těchto dnech ještě netušili, že se jejich oblíbený autor na dlouhou dobu stane, řečeno dobovým termínem Josefa Floriana, autorem „vystátněným“.

Pozici básnické autority si Mikulášek budoval několik desetiletí. Pocházel z moravského Přerova, rodiště a líhně významných literátů. Josefa Kainara zaregistroval už za jeho gymnaziálních studií v Přerově,³ blíže se seznámili až později v Brně. Kainarova o dva roky mladší spolužačka z gymnázia, Jiřina Hauková,⁴ se s Mikuláškem poznala v redakci přerovského deníku a nakladatelství Obzor, kde byl její otec Karel Hauke šéfredaktorem. Roku 1921 se Hauke stal vydavatelem prvního ročníku časopisu Host, budoucího významného měsíčníku pro uměleckou tvorbu, teorii a kritiku, tribuny Literární skupiny.⁵

Po absolutoriu dvouleté gremiální obchodní školy v roce 1927⁶ měnil Mikulášek až do začátku 30. let různá zaměstnání,⁷ která se prolínala s obdobími

¹ Parafraze titulu gratulačního článku Jana Skácela.

² Petříček, Miroslav: *Rozpory a jednota tvorby*. Praha: ČS 1970.

³ Tj. někdy v letech 1928-34.

⁴ K vzájemnému seznámení a vztahu Kainara a Haukové vizte Hauková, Jiřina: *Záblesky života*. Jinočany: H&H 1996, s. 27-30.

⁵ V počátcích Hostu zde publikovali Jiří Wolker, Lev Blatný, Čestmír Jeřábek, Zdeněk Kalista, Konstantin Biebl, Jaroslav Seifert, František Götz a mnozí další.

⁶ Z jazyka československého absolvoval dobře, z jazyka francouzského výborně; nenavštěvoval hodiny náboženství ani tělocviku, z římskokatolické církve vystoupil už ve svých jedenácti letech, v únoru 1921.

nezaměstnanosti. Debutoval roku 1929 v již zmíněném *Obzoru*, v červenci 1930 se zde stal redakčním elémem v inzerci. „*Tyto verše jsou prvotinou přerovského autora, který doufá, že naleznou odezvy u přátel umění. – Kdyby vášžený adresát nemohl obětovati ani oněch mrzkých 15 Kč, necht' alespoň vrátí knížku nepoškozenou na adresu: Oldřich Mikulášek, Přerov, náměstí Svobody 13.*“⁸ píše básník na lístku vloženém do své vlastním nákladem vydané prvotiny. Kniha ve své době nevzbudila velký ohlas, ani Mikulášek se k ní později nehlásil.⁹ Básně jsou koncipovány na poetistickém základě, nezapře se v nich inspirace texty Nezvalovými, Bieblovými či Wolkerovými; některé z nich jsou jen zvukomalebnými hříčkami,¹⁰ jiné ukazují básníkův pohled na problémy mladého člověka;¹¹ pro naše další uvažování je podstatný název sbírky předjímající budoucí Mikuláškovu poetiku jako dipólovou, poetiku ostrých kontrastů.

Ukončiv zlínskou peripetii,¹² vrací se Mikulášek do Přerova, aby zde zastával nejprve funkci soukromého tajemníka redaktora *Obzoru* Kovaříka, dopisovatele brněnské hlavní redakce *Lidových novin*, a posléze od ledna 1934 nastoupil na jeho místo. V přerovském kulturním prostředí se seznamuje

⁷ Mikulášek byl nejprve fakturistou v továrně na cukrovinky, čokoládu a požitaviny Hela v Přerově, později úředníkem v cihelně Čenka Horáka v Újezdci u Přerova a následně vozopísařem ČSD za cukrovarnické kampaně.

⁸ Mikulášek, Oldřich: *Černý bílý ano ne*. Přerov: Jar. Strojil 1931, vložený lístek; totéž in Kundera, Ludvík: *33 básnickových let*. In: *Rovnost*, roč. 78, č. 263, 3. 11. 1963, s. 4; totéž in Kundera, Ludvík: *Lekce mlčení*. In: *Rovnost*, roč. 1(106), č. 68, 21. 3. 1991, s. 5; totéž in Kundera, Ludvík: *Řečiště*. Brno: *Rovnost* 1993, s. 94.

⁹ Jako důkaz našeho tvrzení vizte absenci prvotiny v bibliografiích dalších sbírek, např. bibliografii vydaných děl in Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů*. Praha: ČS 1963, s. 79.

¹⁰ Vizte např. báseň *Tma* in Mikulášek, Oldřich: *Verše I.* [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný 1997, s. 7.

¹¹ Vizte např. báseň *Serenáda* in Mikulášek, Oldřich: *Verše I.* [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný 1997, s. 273.

¹² V letech 1930-1933 byl zaměstnán jako tiskárenský leptač a litograf u firmy Baťa ve Zlíně.

s básnířkou a překladatelkou Jarmilou Urbánkovou,¹³ se svým pozdějším dlouholetým přítelem, malířem a výtvarníkem Drahomírem Tůmou¹⁴ a již zmíněnou Jiřinou Haukovou: „V redakci přerovského deníku *Obzor* (...) jsem se seznámila s Oldřichem Mikuláškem; měl za sebou první knížku veršů *Černý bílý, ano ne* (...) S Mikuláškem jsem se sblížovala stále víc a víc. Připadal mi dřív namyšlený, ale teď se ke mně choval mile a půjčoval mi poezii. Přinesl mi *Horovy Dvě minuty ticha*, *Halasovy Staré ženy* a *Hrubínovo Zpíváno z dálky*. Ukázal mi svou báseň *Tanec nad Pompejemi*. Měl tam některé obrazy, které se mi tehdy moc líbily, jako: ‚kolem osy bosých nohou v osykách‘. Ptala jsem se ho na to, jak píše verše. Říkal, že pořád. On prý si teď už našel v básnění svou vlastní cestu. A také cítí, jak uvázl v určité koleji. (...) Chodívala jsem často do knihovny a byl tam obvykle v tu dobu i Mikulášek, hned se ke mně hlásil a doporučoval mi, co číst. Tentokrát to byla *Melvillova Bílá velryba* a *Vančurovy povídky Luk královny Dorotky*.“¹⁵ Mladý básník zároveň prodělal tvůrčí přerod,¹⁶ po poetistickém období byla jeho poetika dočasně ovlivněna poezií Jiřího Wolкера a až v závěru přerovského období se ke slovu přihlásila zcela nová tvůrčí orientace.

V červenci 1937 se po předchozí nabídce z redakce *Lidových novin* stěhuje do Brna i se svojí dlouholetou láskou, Boženou Hanzlíkovou, v říjnu téhož roku mají svatbu. V *Lidových novinách* pracuje jako redaktor, za protektorátu je přesunut do archivu. Můžeme říci, že to byla také práce v novinách, psaní nejenom poezie, ale i reportáží, soudniček, fejetonů, sloupků etc., schopnost

¹³ Její vzpomínku na přátelství s Mikuláškem a začátky v přerovském *Obzoru* vizte in Urbánková, Jarmila: *Jeden život. Úryvky z pamětí*. In: *Literární noviny*, roč. 13, č. 42, 14. 10. 2002, s. 10.

¹⁴ Tůma se stal Mikuláškovým celoživotním přítelem a dokázal ho podpořit i ve chvíli, kdy se k němu ostatní otočili zády; k tomu vizte např. Tůmovy litografie a naopak Mikuláškovu báseň *Rodný kraj* dedikovanou Tůmovi in Mikulášek, Oldřich: *Básně*. Havířov: s. e. 1975, s. p.

¹⁵ Hauková, Jiřina: *Záblesky života*. Jinočany: H&H 1996, s. 35-36.

¹⁶ Ten můžeme nejlépe vysledovat na jeho básních publikovaných v přerovském *Obzoru* do roku 1937, Mikulášek jich několik zaslal i do literárních soutěží, avšak bez úspěchu.

rychle předložit vhodný text, stylistická obratnost a neotřelost výrazu, jež školila mladého básníka. Jeho příspěvky do novin se nad ostatní vymykají, jsou zajímavě a čtivě koncipované, můžeme v nich nalézt prvky společné s meziválečnou spisovatelsko-novinářskou elitou.¹⁷

Za války vyšlo Mikuláškově několik sbírek, tentokrát však už v prestižním nakladatelství Františka Borového. Mikuláškem uznaná prvotina, ve skutečnosti druhá sbírka oddělená od té první skoro desetiletou pauzou naplněnou hledáním vlastního výrazu, se hlásila k tradici poezie Rainera Maria Rilkeho.¹⁸ Mikulášek znal jeho poezii zcela určitě v překladu. Zejména ve třicátých letech došlo u nás k překladatelskému boomu,¹⁹ dříve opomíjený německý básník židovského původu žijící na začátku života v Praze byl překládán několika významnými osobnostmi českého kulturního života. K obnovení zájmu o Rilkeho potom došlo až v 60. letech, i když už v mnohem menší míře.²⁰

K dalším Mikuláškovým inspiracím patřila poezie Halasova, Hrubínova a především Holanova. Ve sbírkách prvního Mikulášкова tvůrčího období²¹ se konstituují básníkovy životní leitmotivy a klíčová slova.²² V červnu 1945 přechází Mikulášek do redakce Rovnosti, v té době zemského orgánu KSČ, kde se setkává s prozaikem Ivanem Křížem. Poměrně brzy se stává vedoucím kulturní rubriky a dává důležitý, ba přímo životní impuls Josefu Kainarovi. Doporučuje ho k přijetí do redakce, na jeho podnět začíná Kainar psát Rozhlásky. Ale nepřichází za ním jen Kainar – s nesmělými básnickými pokusy ho

¹⁷ Máme tím na mysli např. Eduarda Basse či Karla Čapka.

¹⁸ Mikulášek, Oldřich: *Marné milování*. Praha: Fr. Borový 1940.

¹⁹ Hrala, Milan (ed.) et alii: *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum 12002, s. 175-176.

²⁰ Vizte např. Rilke, Rainer Maria: *Knihy obrazů*. [přel. Lumír Čivrný] Praha: MF 1966.

²¹ Mikulášek, Oldřich: *Křídlovka*. Praha: Fr. Borový 1941; Mikulášek, Oldřich: *Tráva se raduje*. Praha: Fr. Borový 1942.

²² Vizte např. motivy vína, trávy či krve.

navštěvuje také Ludvík Kundera,²³ který v padesátých letech převezme v Rovnosti jeho místo: „Očekával jsem – jak se na debutanta slušelo – tvrdý verdikt, vyslechl jsem však nezávazný příslib provázený výmluvným pokynutím ve směru všech těch stohů popsaného papíru. Následoval bonmot o údělu veršů v denním tisku. Chápal jsem to jako diskrétní formu odmítnutí. Ale básník v roli redaktora ještě bleskově nakoukl do mých papírů – zdálo se mi, že hledá poslední verše v té hrstce básniček – a pak se dlouze odmlčel. (...) Nevím už, jaká slova později to mlčení přerušila, asi to bylo vybidnutí, abych zkusil štěstí i v psaní recenzí o knížkách a o divadle.“²⁴

Těsně po válce Mikulášek publikuje svoji čtvrtou sbírku,²⁵ poctěnou nejvyšším oceněním v soutěži nakladatelství Mladá fronta, Svoboda a Práce,²⁶ kde začíná posun jeho poetiky, dosavadní polohy se prohlubují a jsou obohacovány a nahrazovány světem městské reality tolik blízkým Skupině 42; básník se obrací k lidské existenci a kritické sebereflexi. Tato poetika nalezne svoji plnou realizaci v bilančních Pulsech,²⁷ sbírky ukončující první básníkovu tvůrčí etapu a vyznamenanou druhou cenou v I. Květnové literární soutěži.²⁸ Roku 1947 se Mikulášek seznamuje s Janem Skácelem a je jedním z prvních konzultantů jeho prvotin v té době zasílaných do Rovnosti,²⁹ stává se členem volného Sdružení moravských spisovatelů, které se na rozdíl od

²³ Na oba, Mikuláška i Kunderu vděčně vzpomíná Jan Zábřana, pomohli mu, když začínal. Blíže k tomu in Kundera, Ludvík: *Různá řečiště /A/. Portréty, dopisy, rozhovory, fragmenty 1936-2004*. Brno: Atlantis¹2005, s. 335.

²⁴ Kundera, Ludvík: *Lekce mlčení*. In: *Rovnost*, roč. 1(106), č. 68, 21. 3. 1991, s. 5; totéž in Kundera, Ludvík: *Řečiště*. Brno: *Rovnost*¹1993, s. 93-94; totéž in Kundera, Ludvík: *Různá řečiště /A/. Portréty, dopisy, rozhovory, fragmenty 1936-2004*. Brno: Atlantis¹2005, s. 169-170.

²⁵ Mikulášek, Oldřich: *Podle plotu. Verše 1942-1945*. Praha: Fr. Borový 1946.

²⁶ Oceněn byl spolu s Mikuláškem i Ivan Blatný za sbírku *Tento večer*.

²⁷ Mikulášek, Oldřich: *Pulsy*. Praha: MF, Svoboda a Práce¹1947.

²⁸ V porotě zasedali Václav Černý, František Halas a Bohumil Polan; spolu s Mikuláškem byla třetím místem oceněna sbírka Ivan Blatného *Hledání přítomného času*.

²⁹ K tomu vizte Skácelovu vzpomínku in Skácel, Jan: *Divoký kačer má padesát*. In: *Kultura*, roč. 4, č. 21, 1960, s. 8; totéž in Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů*. Praha: ČS¹1963, s. 5-7.

tradicionalistického Kola moravských spisovatelů hlásilo k moderní tvorbě a hájilo právo umělce na vlastní tvůrčí orientaci.

Rok 1948 znamená pro Mikuláška profesní návrat do Lidových novin, mezitím přejmenovaných na Svobodné noviny. Na uvolněné místo v Rovnosti přichází Jan Skácel a Ludvík Kundera. O rok později se Mikulášek rozvádí, nikoli však ve zlém; jak uvádí pamětnice Jarmila Urbánková – je to ovšem informace zprostředkovaná – Mikulášek „(...) propadl dědičnému sklonu k alkoholismu, vyprovokovaly ho prý k tomu časté přípitky se sovětskými osvoboditeli. A zároveň s tím až příliš často trávil noci mimo domov.“³⁰ Pravdivost tohoto tvrzení dnes již ověřovat nemusíme, bez zajímavosti ale není fakt, že hned po rozvodu už Boženu čekal se snubním prstenem Mikuláškův blízký přítel Jan Skácel. „Ke cti všech zúčastněných musím dodat, že se nerozešli v nevěli, naopak, Oldřich prý uznal svou vinu a Božence napsal k svatbě krásné básnické blahopřání. A když si Oldřich přivedl z Třebiče ztepilou manželku, obě uzavřely spolu přátelskou družbu, a když se Mikuláškovým narodil syn Ondřej, Boženka se stala natrvalo jeho milující tetou.“³¹

Začátkem padesátých let provází Mikuláška řada změn. V dubnu 1952 nastupuje po zrušení Svobodných novin do literárního oddělení brněnského studia Československého rozhlasu, seznamuje se tu s Věrou Trojanovou,³² s níž se v říjnu téhož roku žení.³³ O rok později se jim narodí jediný syn Ondřej.³⁴

³⁰ Urbánková, Jarmila: *Jeden život. Úryvky z paměti*. In: Literární noviny, roč. 13, č. 42, 14. 10. 2002, s. 11.

³¹ Urbánková, Jarmila: *Jeden život. Úryvky z paměti*. In: Literární noviny, roč. 13, č. 42, 14. 10. 2002, s. 11.

³² Mikulášková druhá manželka Ing. Věra Trojanová provdaná Mikulášková (*1928) byla dlouholetou redaktorkou a dramaturgyní Československého rozhlasu v Brně, v letech 1990-1993 zastávala funkci ředitelky brněnského studia Československé televize.

³³ Vizte fotografii in Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov¹1995, s. 56.

³⁴ Mikuláškův syn je hercem v Brně. V roce 1978 se oženil s Marcelou Večeřovou (1951-2004), s níž měl jediného syna Jana (*1978). Marcela Večeřová provdaná Mikulášková byla herečka a režisérka oblastních divadel (Zlín, Brno), dabérka a pedagožka JAMU, ale také předčasně zesnulá básnička – její debut byl vydán až z pozůstalosti. Blíže k jejím osu-

Vydává sbírku *Horoucí zpěvy*,³⁵ v níž prokazuje uměleckou úroveň – sbírka získala Cenu osvobození města Brna a patřila mezi nejzajímavější oficiálně vydané sbírky padesátých let; některé básně si získaly trvalou oblibu a obdiv.³⁶ V polovině padesátých let vycházejí *Divoké kačeny*,³⁷ vydání *Ortelů a milostí* se neustále zdržuje a prodlužuje.³⁸

V roce 1956 odchází Mikulášek do redakce *Hosta do domu*, z něhož postupně vytváří kulturní tribunu jedinečné, republikové úrovně; současně se stává členem předsednictva Svazu československých spisovatelů. Konec padesátých a začátek šedesátých let znamená novou tvůrčí žeň, vychází Holanem inspirovaná poéma *Krajem táhne prašivec*,³⁹ dlouho očekávané *Ortely a Milosti*,⁴⁰ mimořádná sbírka oceněná cenou Svazu československých spisovatelů za poezii, nerudovské *První obrázky*,⁴¹ „kosmická“ poéma *Albatros*⁴² a *Pohádka o brněnském krokodýlovi*.⁴³

Šedesátá léta jsou pro Mikuláška, podobně jako např. pro Vladimíra Holana, obdobím velmi plodným, plným poct a pracovních úspěchů.⁴⁴ Oba mají v té době již vyhraněný básnický styl, proto není divu, že začínají ovlivňovat mladou generaci básníků, z nichž někteří budou později kráčet v jejich sto-

dům vizte in (cM) [= Hudec, Miloš]: *Proč zemřela Marcela Večeřová?* In: *Naše pravda*, č. 13, 31. 3. 2005, s. 12, k její básnické tvorbě vizte Mikulášková, Marcela: *Korále okolo hrdla*. [ed. Milan Ohnisko] Brno: Petrov¹2005.

³⁵ Mikulášek, Oldřich: *Horoucí zpěvy*. Praha: ČS¹1953.

³⁶ Vizte např. báseň *Láska*.

³⁷ Mikulášek, Oldřich: *Divoké kačeny*. Praha: ČS¹1955.

³⁸ Oddíl *Ortely* měl Mikulášek napsán již na začátku padesátých let, ale s ideologických důvodů se vydání opozdilo; blíže k tomu vizte in Bauer, Michal: *Tíseň tmy aneb halasovské interpretace po roce 1948*. Praha: Filip Tomáš – Akropolis¹2005, s. 129-130.

³⁹ Mikulášek, Oldřich: *Krajem táhne prašivec*. Praha: ČS¹1957.

⁴⁰ Mikulášek, Oldřich: *Ortely a milosti. Verše z let 1946-1958*. Praha: ČS¹1958.

⁴¹ Mikulášek, Oldřich: *První obrázky*. Praha: ČS¹1959.

⁴² Mikulášek, Oldřich: *Albatros. Měsíční variace*. Praha: ČS¹1961.

⁴³ Mikulášek, Oldřich: *Pohádka o brněnském krokodýlovi*. Praha: SNDK¹1962.

⁴⁴ Blíže k tomuto období vizte in Kožmín, Zdeněk: *Čtrnáct roků naděje*. In: *Tvar*, roč. 5, č. 13, 30. 6. 1994, s. 14.

pách.⁴⁵ Po sbírce *Svlékání hadů*,⁴⁶ koncipované editorem Janem Skácelem jako „úvod do Mikuláška“, je básníkovi udělen titul zasloužilého umělce.⁴⁷ Roku 1964 dostává Mikulášek pětileté tvůrčí stipendium a stává se tak spisovatelem z povolání. Nedlouho po tom vychází sbírka *To královské*⁴⁸ a na sklonku desetiletí i *Šokovaná růže*.⁴⁹ V zahraničí mu vychází dva reprezentativní výbory.⁵⁰ Mikulášek společně s dalšími brněnskými umělci vstupuje do Sdružení Q. Až do začátku roku 1970 tak Mikulášek stojí na vrcholu své tvůrčí, organizační i publikační kariéry.

⁴⁵ K básníkům ovlivněným poezií Holanovou vizte blíže in Rudovský, Martin: *Vliv poezie Vladimíra Holana na básníky 60. let*. Praha: PedF UK, diplomová práce 2007; u Mikuláška můžeme v té době hovořit snad jen o Jiřím Pištorovi nebo o Petru Kabešovi, blíže vizte in Gruša, Jiří: *Specialista na výběžky nízkého tlaku*. In: *Host*, roč. 21, č. 7, 15. 9. 2005, s. 45; podrobnou analýzu však zatím nemáme k dispozici.

⁴⁶ Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů*. Praha: ČS¹1963.

⁴⁷ K tomu vizte např. rozhovor Jana Skácela s Oldřichem Mikuláškem in Mikulášek, Oldřich: *Drzý interview Jana Skácela s Oldřichem Mikuláškem*. In: *Host do domu*, roč. 11, č. 1, 1964, s. 22-23.

⁴⁸ Mikulášek, Oldřich: *To královské*. Praha: ČS 1966.

⁴⁹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS¹1969.

⁵⁰ Mikulášek, Oldřich: *Stichi 1938-1953*. Moskva: Chudožestvennaja literatura 1970; Mikulášek, Oldřich: *Poezija*. Vilnius: s. e. 1968.

3.0 Šokovaná růže

Druhá polovina šedesátých let znamenala pro Mikuláškovu tvorbu vyvrcholení snah o syntézu všech poloh jeho poezie. Tyto bilanční pokusy sledujeme nejmarkantněji ve sbírce Svlékání hadů obohacenou navíc o Mikuláškovy eseje a vnímavou předmluvu složenou ze starších článků o básníkovi z pera Jana Skácela, ale pokračují zároveň i ve sbírce To královské a Šokovaná růže.

Básně Šokované růže, porůznu uveřejňované časopisecky rok před vydáním sbírky,¹ dostaly definitivní a ucelenou podobu na konci šedesátých let.² Mikulášek, uznávaný a všemi ctěný básník oficiálního proudu literatury, stihl také narychlo připravit vydání druhé,³ které však již neslo stopy cenzurních zásahů a bylo předzvěstí básníkovy vyhoštění z literatury. V prvním vydání otištěný minicyklus Černý triptych byl ve vydání druhém redukován jen na báseň Bázeň. Na tuto redukci narazíme také při interpretaci.

Šokovaná růže nevznikala v lehkém období básníkovy života; byla, společně s následujícím Agoghem, sbírkou osudovou, znamenající přelom v dosavadní Mikuláškově tvorbě. V naší práci ji vymezujeme jako vyvrcholení Mikuláška syntetizujícího a počátek fáze pozdního, zralého období tvorby naplněného zámlkami, růstem meditativnosti, kombinací milostných dramát, tragiky životního osudu uprostřed pokrouceného světa a akcentací nevyslovitelných myšlenek básnického uvažování. Šokovanou růží můžeme zařadit do Mikuláškovy temné linie „černé múzy“, řady sbírek zahrnující už poválečné Pulsy, Ortely a milosti, Svlékání hadů a To královské. Básnická tradice české poezie je pevně zakotvena v díle Máchově. Ale když si ostatní, např. Vítěz-

¹ Srovnejte s titulní básní sbírky Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže [s delfinem]*. In: Host do domu, roč. 15, č. 1, 1968, s. 4-5; vizte dále glosu k připravované sbírce Uhde, Milan: *Oldřich Mikulášek. Šokovaná růže*. In: Listy Klubu přátel poezie, srpen 1968, s. 20.

² Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969.

³ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1970.

slav Nezval, z Máchy odnášeli především snovost, zpěvnost verše nebo rozvolněnou fantasií, tak se Mikulášek nechal unést pravými opaky, byl fascinován Máchovou schopností vnímat odvrácenou stránku bytí, vábil ho máchovský děs před tím, „*co se ‚nic‘ nazývá*“.⁴ Jsme-li v Šokované růži vystaveni jednohlasému volání nicoty, pak v Agoghu zaznívá v polyfonii, nazveme-li první sbírku poezií životního ohrožení, potom o druhé hovoříme, v souladu s titulem Jiřího Trávnička, jako o poezii poslední možnosti.

Psaní sbírky výrazně poznamenaly dvě klíčové situace: první z nich byl vpád sovětských vojsk na naše území v srpnu 1968, události jemu přímo předcházející a následující, druhou potom básníkovo zranění, jež ho provázelo do konce života. Zatímco o okupaci existuje již početná literatura, o básníkovo osudu vypovídají jen vzpomínky. Zdeněk Drahoš uvádí v kalendáriu Mikuláškovy života jako osudový den Velikonoční pondělí 1967,⁵ Mikulášková manželka ale hovoří jinak⁶ a celou situaci doplňuje: „(...) *V jednu slunnou, dubnovou neděli jsme šli se synem a jeho kamarádem s rodiči ke kolotočům a různým atrakcím Zimního stadionu. Tam mladý Franta Kocourek v malé aréně ohýbal železa a předváděl své silácké kousky. Jak nás uviděl, přerušil představení, a okázale nás uvítal – Oldřicha jako betálného barda – poetu se svým doprovodem. (...) Stále byla nádherná neděle s veselím. Vytáhli jsme si od mluvícího papouška horoskopy a vraceli se domů. Oldřich si házel s Ondrou gumovým skákajícím míčkem. Na Botanické ulici mu náhle sklouzla noha a on upadl. To se stává. Ale nevstával a obličej se mu zkrivil bolestí. My jsme se chvíli smáli v domnění, že si z nás tropí žerty. Žel, žert to nebyl a za*

⁴ *Literární pouť Karla Hynka Máchy. Ohlas Máchova díla v letech 1836-1858.* [ed. a přel. Pavel Vašák a Rudolf Havel] Praha: Odeon 1981, s. 21.

⁵ Mikulášek, Oldřich: *Verše IV.* [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný 2000, s. 451.

⁶ Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška.* In: Host, roč. 16, č. 5, květen 2000, s. 27-28; totéž in Kam v Brně, roč. 44, č. 7/8, červenec-srpen 2000, příloha Kam, roč. 6, č. 7/8 červenec-srpen 2000, s. 10-11; totéž in Kam v Brně, roč. 46, č. 9, září 2002, příloha Kam, roč. 8, č. 9, září 2002, s. 16-17.

chvíli uháněla sanitka s Oldřichem do nemocnice, kde pobyl mnoho měsíců, a pak už mu do konce života zůstaly věrné družky – berle.“⁷ Následkem komplikovaného a špatně léčeného zranění je Mikulášek po čase převezen do Prahy, celkem tráví v nemocnici neuvěřitelných 21 měsíců,⁸ vzniká tu de facto téměř celá naše sbírka. Manželka se mezitím musela v Brně přestěhovat do jiného bytu, původní v pátém poschodí byl pro invalidu nevyhovující: „Po několika měsících úsilí se mně podařilo získat byt. Kde? V tom šedém domě s balkony, v ulici, kudy jsme chodili denně do práce a kde Oldřich vzpomínal na krásná léta v Lidovkách. (...) Posléze jsem objednala stěhování. Termín zněl: 21. srpna 1968. Mezi obrněnými vozy, ruskými vojáky s puškami obléhajícími protější tiskárnu, mě v pauzách stěhovalo pekařské auto. Oldřich byl ještě stále v nemocnici. Byli jsme na to dva. Já a můj syn. A pomohli dobří přátelé. Zkrátka – Oldřich opustil v sanitce byt v Táboře [Kounicova ulice v Brně, pozn. JP] a opět se vrátil sanitkou do jiného bytu i s nemocniční postelí.“⁹

3.1 Doba popírající smrt

Naše interpretační úvahy nad Šokovanou růží se nemohou nevztahovat i k dalším sbírkám ze šedesátých let, výkonům hotového básníka projevů. Hlavním tematickým hybatelem sbírky a Mikuláškových veršů toho období vůbec je obrácení pozornosti na dramatické vztahy mezi mužem a ženou, mezi jedincem a světem.

Předně poznamenejme, že Šokovaná růže je předstupněm Agogha, jenž z ní čerpá jednak na úrovni tematické a motivické, jednak z ní kopíruje specifické lexikum (např. oj, perleť, chřtán, rozzelé), pojetí času a mnoho dalšího.

⁷ Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška*. In: Host, roč. 16, č. 5, květen 2000, s. 27.

⁸ K tomu vizte také Mikuláškův dopis z 26. 8. 1968 in Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov ¹1995, s. 156.

⁹ Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška*. In: Host, roč. 16, č. 5, květen 2000, s. 28.

Souvztažnost oddílů navozuje příznačné dobové konotace: zatímco Šokovaná růže přímo reaguje na zážitek z okupace, Agogh je jeho reflexí, hodnocením a současně vizí světa nových podmínek a zákonů.

Nejmarkantněji společenská situace rezonuje v již avizovaném Černém triptychu. Tématem minicyklu je okupace, stav mimořádný, vykořeněný. Doba potlačující lidskou důstojnost, znejišťující lidskou existenci: „*Ale jak my se zachvíváme v srdcích svých, / když jelen na krev troubí, / že ani jedno nezraněné místo / není tu – / a že člověk není jenom cosi, / potaženého koží!*“¹⁰ Z Mikuláškových slov není slyšet jenom rusky tolik příznačné „*bojím se*“, tak známá formule *Нас много!* ponižující hodnotu lidského života pod stéblo trávy sibiřské tundry, básník dokázal opakovaným refrénem gradovat napětí v rozmanitých kontrastech; básně minicyklu tak nejsou jen o okupaci a strachu, ale i o osudu člověka-básníka ve společnosti, o životní netečnosti Mikuláškem mnohokrát zatracené. Rapsodické „*my*“ je kombinováno s dobovými hesly, jakoby zde už předjímal jejich užití v agoghovské Metafoře sedmé: „*Kdo vymyslel ta dvě strašná slova / – zachovejte klid – / má pravdu! My máme pravdu, / a proto zachováváme klid; / šlape vám někdo po ní?, / zachovávejte klid, (...) mrtvého přivezli syna?, / zachovejte klid, (...) budeme jednou balvan, / obrovský balvan klidu, / porostlý vzácnými mechy, / a na něm vyryto body, / že zachovali jsme klid, (...) my básníci jsme s vámi, / vy buďte s námi zase, (...) mlčení drásá nám nitro / a ticho na nás křičí, / že možná budeme sami, / nebudeme však ničí, / dokud nám zbude dech!*“¹¹ Tři tituly cyklu – časově neurčité Tehdy, stroze vojenské Hlášení a osobně pocitová Bázeň – tři body spojené barvou smutku, černou. Básníkových upozornění na tíživou realitu je zde celá řada, vidíme strach malého, který nechce být sežrán velkým,

¹⁰ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 29.

¹¹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 25-27.

svoboda slova je zrušena „(...) v době, kdy kdeco se vydává za bůhvíco / a slo-
vům lze snadno propíchnout duši / na známý syčivý zvuk, (...)“¹²

Mikulášek obohacuje nastolenou situaci folklorní dimenzí, a že si je jí vě-
dom, používá úseky písňové i pohádkové tradice zasahující hluboko před Če-
lakovského, Erbena nebo Sušila. Citace a parafráze folkloru mu slouží
k vyjádření pocitu smutku, osamění a bezmoci „*Teď je čas, kdy naslouchám /
svému srdci. / Cítím, že je strašně samo / jak ta hruška v širém poli, / (tak se
psalo), / ale taky, že takových srdcí / tolik duní ve tmě zvonu, / a že všechno
listí stromů / rázem spadlo.*“¹³ nebo je vyhroceně proložena mezi katastrofic-
kou vizi světa coby její odlehčení bránící splynutí lyrického subjektu
s pocitem strachu „*Bojím se, že člověk jednou ve své kukle, (...) uvidí náhle, že
Země je krásná / jen z veliké dálky, / a bleskne mu šílenou hlavou, / že měsíční
kráter, nejeden ovšem, / už je (je mrtvo, co stalo se, vlastně), / ale tam doma
(vzdáleně zazní mu blankytná hudba) / že teprve bude (nejeden ovšem), / i
rozvírat propastně chrťán / nepřítomnosti naší... // Bojím se jeskyněk – / za
hory, za doly, mé Zlaté parohy, / kde se pasou – / Smolíčka Pacholíčka / jes-
kyňky (nedozírné), jeskyňky nesou...*“¹⁴

Téma smrti jakožto životního faktu je v Šokované růži podrobena zkoušce.
Básník si se čtenáři vědomě hraje a zkouší, kolik toto téma unese, co si
k němu ještě může dovolit. Jsme zde přítomni hledání hranic smrti, snaze
zbavit ji jejího tajemství, ozřejmit ji, vysvětlit. Zatímco dříve jsme Mikuláš-
kovu bipolaritu života a smrti chápali jako přirozené vyústění, kauzální sou-
slednost, lásku znamenající život v páru, smrt partnera, samotu a následně i
smrt lyrického subjektu, nyní se od pouhých náhončích smrti podobných
např. Vyvolavači dostáváme za smrt, do neprozkoumaných oblastí nicoty, ne-
bytí. Plně se ztotožňujeme se stanoviskem Jiřího Opelíka, který na tento pro-

¹² Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 33.

¹³ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 28-29.

¹⁴ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 32-33.

blém také narazil ve své recenzi: „*Verše Šokované růže jsou ještě plny faktu, že došly na mezní čáru, ale právě tento nejzazší krok, poslední, který zbýval, může v budoucnu otevřít Mikuláškově poezii prostor nové svobodnosti.*“¹⁵

V tu chvíli však Opelík asi ještě netušil, nakolik byla tato básníková snaha kompozičně promyšlená, připravená, vědomá. Nemocniční prostředí a práh smrti, to jsou kulisy, za něž se Mikulášek může zaručit, neboť je osobně poznal; i přes vědomé utrpení to pro něj musela být výzva k tvorbě. A to již ne-
uvažujeme o okouzlení mladíka smrtí, dokonce ani o smrti starším člověkem nějak obávané; hovoříme už o něčem za ní, o „*zachřtání*“.

Pomíjivost smrti, jeden z Mikuláškových paradoxů, jakoby životními okolnostmi rozkryté tajemství, nám neukazuje jen marnost našeho konání v životě, ale i marnost naší smrti: „*(...) co nakonec vydrží v čem?, / chlorofyl v listu, / který se po věky snáší / pečetit umlklou zemi?, / v poháru víno? a pohár v ruce?, / ruka v svém rukávu snad?, / rybička strávená v rybě a ta hned zas ve starší, / neřečné sestře?, / (od tupé tlamy po břitký vývod, / ach, jaká to životní pouť!) – / a zdali se zdrží aspoň v mém břiše?, / co vydrží v čem?, (...)*“.¹⁶ Znejistění na maximální možnou mez, kdy není „*ani to jisté v tom jistém*“, ocitáme se s vlastním bytím v neznámém prostoru. Básník následně přesměruje naši pozornost z již nedůležitého okamžiku smrti na trvání nicoty: „*Není toho tady víc, / než marná lítost z všeho živobytí. / Už dnes je mně líto očí dvou, / ve kterých se puklé srdce třpytí. // Není toho tady víc, / než věčná tráva zapomnění. / A ani ta ne, jestli hrobů není / a země nelká, nepohřbívajíc // zásvětní stíny na zdech domů, / a nemá už kdo požalovat komu, / že člověk mrtev je dřív, / nežli zemřít mohl, / pohroužen v nekonečné nic.*“¹⁷ Neznámý prostor se brzy změní na prostor neomezený, signalizující pocit beznaděje a existenciální konce předcházejících strof básně „*(...) závrat' z něho ať mou*

¹⁵ Opelík, Jiří: *Vzlínavý pád, křičící ryba*. In: Host do domu, roč. 17, č. 7, 1970, s. 33.

¹⁶ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 22.

¹⁷ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 62-63.

hlavu stíná!“¹⁸, „(...) ať nad tvou hrudí ztajený mě škrtí!“¹⁹, „(...) ať ta strašná propast v jícen svůj mne vzívne!“²⁰ nutí k jedinému – vtahují nás do světa temnoty, straší nás něčím horším než je sama smrt, negují její mezní podstatu, její vládu nad naším životem, stává se z ní jen nevýznamná epizoda, najednou bledne smrti záře proti jasné, závratné lásce, i proti všemocné, všudypřítomné a nezničitelné nicotě.

V básni Pláň, dedikované Jaroslavu Seifertovi, jsme svědky vrcholu Mikuláškovy nihilistického sepětí spojeného z použitím tzv. zaumného verše:²¹ „*A to je skorem vše: vzúpění rostlinné / a zázrak ňader, nebesa sama zvoucí / i hvězdy k prozření, už dávno nevidoucí, / a zachvívající i morkem kosti mé. Já pak jí připijím z poháru v ruce mroucí – / té kráse, (zhltán jí), tváří v tvář pustině, / rozzelé v nic, v nic nikdy nehynoucí – // jak v žalování. / ----- // To pak můj žalozpěv. Mé sdělení. Má zpráva. / Od ramen k lokti, od lokte k mé dlani, / již takto obracím, a ani čáry na ní / nejeví nic. Je konec zaklínání / a v šikmém znamení se naklání má hlava. / Entrolúr totempád ut vaharány... // Křičící ryba.*“²² Tato báseň je pro nás velmi důležitá, dokonce si troufáme tvrdit, že by mohla být součástí oddílu Metafor v Agoghu; Mikulášek tu kromě Seiferta a Máchy vzpomene i Holanův fragment básnického deníku z let 1938-1945 Hadry, kosti, kůže,²³ Pláň je navíc vrcholem oddílu Závěti, předehrou Metafor a Nekrologů. Báseň komponovaná ze 14 šestiveršových, občas sedmiveršových, strof, z nichž každá obsahuje po předělu i vlastní pointový verš, je korunována pomlkou oddělenou patnáctou slokou. Ačkoli se šestiveršové strofy zhusta nerýmují se svými pointami, v poslední sloce najdeme

¹⁸ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 62.

¹⁹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 62.

²⁰ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 62.

²¹ K tomu blíže vizte Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 321-336.

²² Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 75-76.

²³ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 74.

hned tři verše,²⁴ jež tvoří s pointami rýmové dvojice. Zaumný verš „*Entrolúr totempád ut vaharány...*“ stojí na nejexponovanějším místě básně, je jejím vyvrcholením, konečným veršem patnácté sloky. Podle Jiřího Opelíka je závěrečný, poslední verš básně, „*Křičící ryba*“, dvojitou pointou, která motivuje básníkovu počínání. Zaum v této souvislosti Opelík interpretuje jako básníkovu generování zvuků křičící ryby; asociace spojené s některými morfémy zaumného verše spadají do okruhu jeho celkového smyslu (entropie, tot, totem, pád, varhany etc.).²⁵ Balanc na hraně lidské existence, náhlé oslabení tématu smrti a pohled do oblasti prázdnoty, znicotnění, to je expozice Agogha. Důkazem našich tvrzení může být komparace dvou Mikuláškových konstatací, věčných hesel nebytí: výše zmíněné „*nic nikdy nehynoucí*“,²⁶ s agoghovským „*A nic, to černé nic se nepožívá*“,²⁷ stejně jako výkřik ryby, vyjádření marnosti a nemožnosti sdělení na prahu nicoty, posledního gesta člověka zoufale se bránícího pádu do světa převráceného, kde už mu běžný jazyk živoucího pozemšťana nestačí.

Likvidace přirozených drah, směřování v našem světě připomíná Agogh ještě dvěma momenty. Prvním jsou existenciální otázky, zde ještě nepřímé, ne plně akcentované, zjemněné, ačkoli stále připomínané jako stahující se smyčka kolem hlavy básníkovy, ztotožňující život s bezcílnou, strastiplnou poutí: „*Kam půjdu, / až nebudu mít kam, (...)*“,²⁸ „*Komu co řeknu, / až nebudu mít komu, (...)*“,²⁹ „*A pro koho potom umřu, / až nebudu mít pro koho (...)*“³⁰ Jsou to otázky člověka, který už na světě nemá nikoho a nic blízkého, který přežívá v odcizení. Druhým momentem je předzvěst agoghovských mívivých

²⁴ Jde konkrétně o 2.-4. verš, přípona *-ání*.

²⁵ Blíže vizte Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: Česká literatura, roč. 38, č. 4, 1990, s. 326.

²⁶ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 75.

²⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 23.

²⁸ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 64.

²⁹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 65.

³⁰ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 66.

trajektorií, které ztratily místo svého počátku i konce, ohnutých rovnoběžek, ukončených přímek, pocitů samoty a opuštění „*Kdekdo si nadejde / boční ulicí, / aby mne minul / a nemusil naslouchat / té písni kstáru – / o humnech za humny.*“³¹ „*Kam skanout ani v bídě své už nemám, / sám v lásce, v bolesti – i ztracen v umírání, (...)*“³² Téma smrti i téma nicoty k němu přidružené se spojí v Poslední básni. Mikulášek jakoby opravdu už se smrtí přímo koketoval, jakoby zde skládal svůj básnický testament, nenechává titul bez řádného sémantického naplnění. Kontrastně k předchozí básni Pláň zakončené „výkřikem“ ryby je zde tematizováno mlčení. Jasně zde sledujeme linii vedenou skrze celou sbírku, linii nicoty, naznačenou pádem, vertikálním pohybem směrem dolů, do hlubin. Mikulášek má strach ze svých vlastních slov,³³ konec sbírky je touto obavou poznamenán: „*Potom už do vlastních padám slov, / hladových, se chřtánem vlčím. / S trháním masa, s drcením kostí svých / slyším, jak požírán, mlčím.*“³⁴

Ať je ohnisko našeho zkoumání posunuto na kteroukoli spojnicí těchto po sobě následujících sbírek, ať je to komplikované několikanásobné vrstvení plnovýznamových sloves,³⁵ ať nás stále upoutává podobné lexikum a překvapivá slovní spojení, zaumy, plenární otázky či naopak místa zamlčená, tichá, kompoziční a tematická podobnost, vždycky musíme opakovat, že jsme zde svědky vrcholné tvůrčí cílevědomosti, básnické hodnoty.

³¹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 65.

³² Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 73.

³³ Srovnejte s podobnou obavou in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 32.

³⁴ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 74.

³⁵ Srovnejte např. opakování sloves sloužících ke kondenzaci významu i k zlehčení, parodii kontextu, ve kterém jsou užity in Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 12; s podobnou situací in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 30; plnovýznamová slovesa patří k základním stavebním kamenům Mikuláškovy poezie.

3.2 Významový oblouk lásky

Téma lásky se v Šokované růži objevuje jako dramatická protiváha smrti. Mikulášek, milostný lyrik par excellence, předvádí bohatost svých myšlenek a obrazů, jako by se chtěl právě tímto tématem před čtenáři nejvíce zviditelnit: „*Chtěl bych tě uhodit růží, / jen mít ve svých rukou / tu tíhu její slabosti / být pouhou květinou / a ještě nachověti pýchou. // Ty jsi však bohužel žlutá / (po tom džusu s džinem / a po tom hrozném blití)* –“³⁶ Podobně jako v Agoghu i tady je láska rozdělena do dvou svých podob; lásky závratné, opájející, přicházející a smyslné „*Jaké dva krásné hromy / tě uhodily v hrud', / že cítím v dlaních šilet nebesa / a síru ve vzduchu, / jako by tudy náhle přeletěla / z potu probuzená sova. / (A fakt, už to není jenom tak, / asi tě vážně žeru, / jak svorně praví dnešní věštkyňe, / dívky to berylné / se smyslem pro věc.)*“³⁷ kombinované s láskou melancholickou, zklamanou, odcházející, vyprázdňenou a předstíranou, v naší ukázce navíc užitou s vědomím folklorních souvislostí „*Ach, lásko, bože, lásko, čím to je, / že tísníváš se právě mezi náma, / čím víc se tisknem? Teskní hoboje, / a v hlavách lůžka smrt, ta stará známá, / jista si žertvou, ví: co nesežehlo je, / sžehne se samo. Hyne láska sama // v tom milování.*“³⁸ Z obou těchto podob lásky, je patrná Mikulášekova zkušenost, zažitost pocitů, o kterých píše, přičemž podoba lásky přicházející, smyslné je ve sbírce v menšině.³⁹ Když Mikulášek uveřejnil první báseň zamýšlené sbírky, spontánně na ni reagoval František Hrubín dopisem z ledna 1968, bezděčně citující i námi vybranou ukázkou: „*(...) otevřel jsem Hosta do domu a četl Šokovanou růži. Oldřichu, to je mládí! Od oné básně, kterou jsem před (snad 18) léty vystříhl z Lidovek a pořád ji mám tak jako tenkrát, mě nic tak od Tebe*

³⁶ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 9-10.

³⁷ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 10.

³⁸ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 71.

³⁹ Nejvýrazněji tuto polohu lásky sledujeme v oddílu Hry nevinnosti; vizte např. mikrocyklus Peklíčka, básně Nevinnosti, Přesná hra.

neuchvátilo. Ne že bych nebyl velkým ctitelem Hadů a Královského, ale tohle mi vzalo a na dlouho nevrátí dech: – Jaké dva krásné hromy / tě uhodily v hrud', / že cítím v dlaních šilet nebesa... Ať jdou do prdele všichni vyřezaní konkrétisti a holanisti, a vůbec všichni! Je to Oldřichu, největší erotická metafora v naší poezii! A na světě!!!⁴⁰ Podoba lásky melancholické, vyprázdněné a zanikající je blíže celkovému ladění sbírky stojící jednou nohou v temnotě. Agoghovo starší dvojče se ukazuje v sourozenecké komparaci a v souvislosti s tímto pólem lásky zajímavě shodné: přibližuje realitu tajné lásky jako brilantní výpovědi lidského nitra v básních Tajnosti⁴¹ a Návody,⁴² vyjevuje obavy před nevěrou i její následky, krach vztahu v básních Stud⁴³ a Dusno,⁴⁴ používá abecedu smyšlených postav v okruhu řeckých i římských konotací v básni Trable,⁴⁵ jakoby předznamenávajících budoucí svébytný, bohatší mýtický svět.

Šokovaná růže nabízí zajímavou žánrovou paletu, najdeme zde významné variace, ale i drobné obrázky⁴⁶ a texty blízké písním.⁴⁷ Do té doby u Mikuláška nejmonumentálnější a zároveň nejdelší variaci tvoří báseň Co víme o bílé,⁴⁸ psána jakoby cele zakotvená v bílém, nemocničním prostředí plášťů, bolesti a smrti. Básníkův Pokus o agonii, jak stojí v podtitulu variace, je charakteristický spojováním obrazů více logicky než asociativně; báseň není už nějak pravidelně členěná na verše nebo strofy, podstata sdělení spočívá v básni jako jedné celistvé větě, ačkoli přerušované otázkami. Tato báseň-věta je stra-

⁴⁰ Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov ¹1995, s. 112.

⁴¹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ¹1969, s. 52.

⁴² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS ¹1989, s. 62-63.

⁴³ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ¹1969, s. 18-19.

⁴⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS ¹1989, s. 53-54.

⁴⁵ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ¹1969, s. 12-17.

⁴⁶ Vizte např. báseň Do omrzení.

⁴⁷ Vizte např. báseň Nevinnosti.

⁴⁸ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ¹1969, s. 20-24.

tifikována dvěma variujícími se refrény, v závěru kondenzovanými: „(...) *nahota vždycky je bílá, má láska, / a bolest je bílá, / kdo vydrží v čem, krom v pochybách černých (...)*“.⁴⁹ Motiv bílé barvy se objevuje ve spojení s konkréty i abstrakty, proti motivu nicotné černě se snaží zasáhnout co největší škálu objektů živých i neživých; básník jde až na hranici jeho možností „(...) *to já jen z bílé vytrískávám bílou / až do poslední běli (...)*“.⁵⁰

Mikulášek – a je to opět jev prostupující jeho tvorbu od války – si vytvářel svébytnou poetiku mj. tím, že více než na prvcích formálních, na souladu slov, melodie či rýmů si zakládal na vyjádření komplikovaných subjektivních situací, co nejpřesnějším zachycení vlastních pocitů. Za příklad vezměme báseň Pampeluna – přibližný popis nahé ženy, její příchod a vznik – kde veršům místo rýmů a strof vládne idea promítnutá do syntaktického celku.⁵¹ Právě této ideji se přizpůsobuje verš, strofa i celková podoba básně. Tento rys je závažným básnickým postupem, distinktivním rysem Mikuláškovy poezie.

Zastavme se ještě u jednoho zajímavého korelátu Mikuláškovy poezie, u tvorby významových oblouků. Titul sbírky, vyjadřující básníkův postoj k životu, se objevil už v Tom královském „*V plápolu akátu / stíníš chvíli, / kdy přejímám dědictví tvých slov: / neříkej nic. // (A šokovaná růže / i plátky strnula.) // Neříkej nic, / mně to stačí na všechno, / nač právě myslím – / jak je snadné býti šťastnou vodou, / kamenem v ní. / i rybkou pod ním – / a co chce zůstat neporušeno / chvatnými sliby, / že strom nikdy neopadá. // (Akát se zškubal v ticích / všemi listy.)*“,⁵² aby nejprve vyjádřil životní pocit, později sloužil jako titul samostatné básně a nakonec i sbírky. A právě titul je jedním z významových oblouků. Ty používá Mikulášek jako pravidelnou součást svých metafor – zaměřením se na jediný detail a jeho ozvláštňením – zde v

⁴⁹ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 24.

⁵⁰ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 22.

⁵¹ Vizte tento jev např. in Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 54.

⁵² Mikulášek, Oldřich: *To královské*. Praha: ČS 1966, s. 13.

neobvyklém spojení šokovaná růže, rázem napne oblouk, spojnicí do významově jiné oblasti. Metaforické vyjádření květiny s lidskou vlastností, ztělesnění krásy zároveň ironicky popřené, oblouk mezi existencí a nebytím, spojnice dvou světů.

Ne nadarmo – a Mikulášek byl první – bývá Mikulášková poezie spojována s atributem pulzující, interpreti i recenzenti v ní nacházejí různé druhy vlnění, chvění. Hovořili jsme už o „*směru deště, kterým je pád*“, o pohybu ke dnu lidského bytí. Proti tomu staví básník rovnocennou protiváhu, odkazuje na vzlínavý pohyb vzhůru; při zachování mladistvé černobílé rozpolcenosti vidíme kontrast dvou pohybů, dvou dramatických životních pocitů. Pohyb vzhůru můžeme dokumentovat v několika rovinách, známe jej např. díky leitmotivu trávy, s jejím nezdolným růstem směrem k nebi, za každých podmínek, ať se děje cokoliv. Příspěvkem sloužícím k umocnění pohybu vzhůru je dříve nevídané odsunování point, tolik příznačného rysu básnickovy tvorby. Jednou je pointa oslabena, podruhé odsunuta, napotřetí dokonce zrušena – ne všechny básně musí pointou končit, ne u všech je potřebná k dosažení vrcholu. Prostředkem odsunutí či zmírnění pointy může být refrén spojený s variací „*To raděj viset v hanbě / hlavou dolů / a vyklovávat oči slepicím, / když si vzpomenu..., / že moje ústa, která kdysi z tvých / snímávala slast, / třísni se teď žlučí, (...) to raděj viset v hanbě / hlavou dolů / a vyklovávat oči slepicím, / aby ani ony neviděly / mou bídu ubohou, / žížaly, jež mě žerou, / nízké, / i hady syčící, (...)*“,⁵³ někdy i retardující výčet „*Anamáne moudrý, před jehož hlavou blednou / melounová pole, / tlustoučký Balúne, tak tučný, / že se blyštíš vlastním fištrónem, / Citro s tváří glazé rukavice, / mastek šustí, když ji svlékáš / na rub tkáně, (...) Ghúle, očazený věčným pokušením / prohnat prudce mezi stehny / ten svůj hustý dým / (nebo ducha z flašky / jak tvůj starší bratr džin), (...) a i ty poslední, / nepopsatelný Plaste, / od něhož se lepí plazmatické*

⁵³ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 18.

*sliny / na všechna okna mrazem zastřena – / vy snad nám jakou radou budete,
/ vy druhojedini?‘‘⁵⁴*

Vědom si příslušnosti ke specifickému folklornímu kódu, databance lidové vzdělanosti jeho předků, odkazu svých učitelů, Máchy a Halase, místy snad i Tomana, rozvíjeje inspiraci vrstevníků, nejvíce Holana, přinesl bilancující Mikulášek v Šokované růži čtenářům první plod své zralé, pozdní lyriky. Sonátová forma započatá expozicí se brzy měla posunout k provedení, k hlavnímu evolučnímu dílu básníkovy opusu.

⁵⁴ Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS 1969, s. 14-16.

4.0 Agogh

Osud básnického textu vznikajícího na prahu normalizace byl až symbolicky pohnutý. Mikulášek dal veřejnosti poprvé o svých nových verších vědět v září 1971, kdy ohlásil sbírku krátkým autorským vyznáním.¹ Se změnou společenské situace však došlo také k zákazu vydání Agogha. Dnes už nedokážeme přesně rekonstruovat, jaké faktory zapříčinily souběh této události.² Můžeme ale doložit několik pozdějších reakcí nepřímých účastníků tohoto zákazu, kteří pro něj mají dvě vysvětlení. Minoritní názor zastává Zbyněk Vybíral na úvod svého článku o básníkově sbírce znamenající: „*Mikulášek zakázán nikdy nebyl. Byl básníkem, který si zakázal sám, otrěsen osudem Jana Skácela, publikování uprostřed lží (...) Nikdo z dobrovolných, a tím méně nedobrovolných mlčících nevěděl, kdy a kolik mu bude rozdáno z budoucích jistot (...) člověk hleděl už i na svůj hlad s úžasem, jak se posedlostí sám požírá, když není věc už doufal.*“³ Na tuto značně neurčitou informaci polemicky reagoval Jaromír Hořec.⁴ Připomněl historii sbírky především s odvoláním na doslov v samizdatovém opisu Agogha z roku 1988: sbírka byla zakázána roku 1972, vyšla potom v exilové edici Poezie mimo domov roku 1980. Ani tyto informace však nejsou úplně přesné.

Osudy textu – po skoro dvacítiletí opisovaného a různě předávaného – by nám nejlépe osvětlili pamětníci; naše práce se ale více než problémy textologickými chce zabývat interpretací, proto jsme se omezili jen na heuristiku pramenů opsaných či vydaných.

¹ Mikulášek, Oldřich: *Oldřich Mikulášek – Agogh*. In: Listy Klubu přátel poezie, září 1971, s. 16; totéž in Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov 1995, s. 141-142; totéž zkráceno in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, obálka knihy.

² Jedním vodítkem by mohly být lektorské posudky z Československého spisovatele, které jsou ale t. č. nepřístupné, neboť nezpracované ve fondu Památníku národního písemnictví ve Starých Hradech.

³ Vybíral, Zbyněk: *Lov na dech básníka*. In: Kmen, roč. 3, č. 1, 4. 1. 1990, s. 14.

⁴ Hořec, Jaromír: *Mikulášek nebyl zakázán?* In: Kmen, roč. 3, č. 3, 18. 1. 1990, s. 3.

Dobu vzniku sbírky určil Mikulášek už podtitulem, texty vznikaly v době po vpádu sovětských vojsk na naše území v srpnu 1968,⁵ době rozsáhlých změn společenských, tedy i literárních. Již výše zmíněné ohlášení Agogha autorem v září 1971 naznačilo, že je práce na sbírce ukončena. Mikulášek předal sbírku do nakladatelství Československý spisovatel, kde měla být následujícího roku vydána. Někdy na jaře 1972 byla kniha zakázána, stažena z edičního plánu a již hotová sazba byla rozmetána – Mikuláškovu poznámku ze strojopisu Agogha připomíná Jiří Poláček, vydání bylo „*po dvou korekturách a těsně před imprimací bez udání důvodu pozastaveno*“.⁶

Neuplynul ani rok a sbírka se začala šířit samizdatově. Z dnešního pohledu je to pochopitelný krok – vždyť Mikulášek do tohoto vážného tvůrčího i lidského zlomu publikoval takřka každý rok jednu básnickou sbírku či výbor, přispíval básněmi do časopisů. Náhlé přetnutí spojení s publikační tribunou oficiálních nakladatelství na něm nepochybně zanechalo nějaké stopy.

Básník do té doby v samizdatu nepublikující předal svoji sbírku „do oběhu“. Nejstarší zjištěný datovaný opis je z roku 1972⁷ a byl součástí Vaculíkovy Edice Petlice – podle datací a okolností se jednalo o jeden z prvních opisů této významné edice, přesněji o jedenáctý svazek.⁸ Důležité je, že rukopis byl opsán za autorova vědomí, navíc byl vybírán již podle určitých axiologických hledisek: „*Čeští a slovenští spisovatelé, kteří nesmějí doma publikovat, začali v roce 1973 ‚vydávat‘ své nové knížky formou rukopisu. Účelem je vyznačit a dokumentovat vznik díla; autor ‚dostává termín‘: kdy svůj rukopis definitivně odkládá stranou, přestává jej nerozhodně překládat z jedné strany psacího*

⁵ S odkazem na tradici vydávání Mikuláškových textů se na toto období můžeme spolehnout, vezmeme-li v úvahu například vznik kompletního textu Ortelů a milostí v období 1946-1958, které autor rovněž ohlásil podtitulem sbírky.

⁶ Poláček, Jiří: *Poselství krále Agogha*. In: Rovnost, roč. 105, č. 57, 8. 3. 1990, s. 5.

⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. l.: rkp. 1972, v knihovně Libri prohibiti Jiřího Gruntoráda na Senovážném náměstí 2 v Praze 1 pod značkou PET 9878/8230; naše další odkazy na samizdatová vydání Agoghu budou vždy uvádět značky odkazující k této knihovně.

⁸ *Edice „Petlice“ – první padesátka*. In: Listy, roč. 5, č. 7, prosinec 1975, s. 27-28.

stolu na druhý a začíná psát něco jiného. A dílo zahajuje svou existenci v kruhu autorových přátel a dalších čtenářů, zčásti profesionálně zainteresovaných. (...) Nejde o nakladatelství a neexistuje žádná ‚ediční politika‘. Jediné kritérium pro zařazení do edice je to, zda je věc zajímavá či dokonce dobrá. Jsou odmítány rukopisy, které by mohli vyvolat srážku se zákonem; ovšem podle dobrého zdání, protože člověk nikdy neví.“⁹

Během následujícího desetiletí se opisy šířily lavinovitě – jen v samizdatové a exilové knihovně Jiřího Gruntoráda je zachovaných na 13 různě celistvých opisů, většina z nich je oproti oficiálnímu prvnímu vydání z roku 1989 odlišná – chybí podstatná část oddílu Meandry, někdy i další básně, některé strojopisy Agogha jsou pouze fragmenty oddílu Metafory. Opisy nevznikaly jen v Petlici,¹⁰ najdeme zde i exemplář z Gruntorádovy Popelnice,¹¹ Kvartu Jana Vladislava,¹² České expedice,¹³ i některé mimoediční.¹⁴ Můžeme při tehdejší opisovací praxi předpokládat, že skutečných opisů bylo ještě více a s básnickou sbírkou se mělo možnost setkat i několik desítek, ba stovek čtenářů.¹⁵

K částečnému zveřejnění těžiště Agogha – oddílu Metafory – došlo bez vědomí autora roku 1974 v exilovém pařížském čtvrtletníku Svědectví, redi-

⁹ Edice „Petlice“ – první padesátka. In: Listy, roč. 5, č. 7, prosinec 1975, s. 27. Citujeme sice z poznámky, kde je uveden jako rok započetí Edice Petlice rok 1973, my se však klohníme – díky prokazatelnému nalezení petličního Agoghu z roku 1972 – k dataci o rok mladší.

¹⁰ Vizte různě staré Agoghy dostupné u Gruntoráda pod značkami PET 6350/5454, PET 5518/9298, PET 8696/8857, PET 10049/8088, PET 12922/11019.

¹¹ Agogh se značkou PO 142/210.

¹² Agogh se značkou KVA 1590/1889.

¹³ Agogh rozdělený do dvou svazků se značkami ČE 5663/2992 a ČE 5662/2993.

¹⁴ Agoghy se značkami POD 9757/9280, VME 2570/2813, VME 2540/2787, MME 1772/3413.

¹⁵ Blíže k samizdatové ediční praxi srovnajte s oddílem Samizdat in Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Dějiny české literatury 1945-1989. IV. 1969-1989*. Aktualizováno 18. 1. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, elektronická publikace – URL: <http://www.ucl.cas.cz/DCI.58-69.pdf>. S dalšími existujícími samizdatovými opisy je možno počítat i v Brně.

govaném Pavlem Tigridem.¹⁶ Zaměření časopisu bylo převážně politické, ale část prostoru byla vyhrazena také literatuře autorů exilových i československému samizdatu. Uveřejnění fragmentu v periodiku proponovaném přednostně česky mluvícím čtenářům tak podle našeho mínění bylo jen logickým vyústěním narůstajícího počtu jeho samizdatových opisů. Jednu agoghovskou báseň se Mikuláškoví podařilo vydat bibliofilsky ve výboru svých starších básní z roku 1975.¹⁷

Uvolněnější atmosféra přelomu 70. a 80. let znovu oživila naděje na vydání celé řady básnických sbírek.¹⁸ V případě Mikuláška se však stalo něco jiného: sbírka nevyšla v Československu, jeden z opisů Agogha se – skoro jistě mimoautorskou cestou – dostal do rukou básníka Daniela Strože, který si už v roce 1975 zařídil v Mnichově malé nakladatelství s názvem Poezie mimo domov (PmD) zaměřené téměř výhradně na poezii nejprve básníků exilových, a posléze i těch, kteří sice v Československu žili, ale publikovat zde nemohli.¹⁹ V létě 1980 zde v prvním tištěném vydání vyšel i Agogh²⁰ – je to sice verze ne zcela se kryjící s definitivním vydáním,²¹ ale přesto tím byla dalšímu okruhu lidí žijících převážně v zahraničí zpřístupněna podstatná část Mikuláškovy klíčové sbírky. Jak uvádí Strož na obálce, sbírka vyšla jako 4. svazek edice poezie Meritum, jejímž specifikem bylo vydávání sbírek básní bez vědomí autorů, přetištěných z rukopisů kolujících v Československu. Ačkoli by-

¹⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. In: *Svědectví*, roč. 12, č. 47, 1974, s. 499-512.

¹⁷ Mikulášek, Oldřich: *Básně*. Havířov: s. e. 1975, s. p. Konkrétně se jedná o báseň dedikovanou Jaroslavu Dvořáčkovi s názvem *Co říká malír*.

¹⁸ K tomu blíže vizte Křivánek, Vladimír: *Publikační návraty osmdesátých let*. In: *Tvar*, roč. 18, č. 8, 19. 4. 2007, s. 12-13; totéž rozšířeno in Křivánek, Vladimír: *Kolik příležitosti má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Brno: Host 2007, s. 241-261.

¹⁹ Blíže k nakladatelství Poezie mimo domov, jeho edičním řadám i jednotlivým výtiskům vizte Zach, Aleš: *Kniha a český exil 1949-1990. Bibliografický slovník nakladatelství, vydavatelství a edic*. Praha: Torst 1995, s. 114-122.

²⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. München: Kruh přátel české poezie v zahraničí Poezie mimo domov 1980.

²¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: CS 1989.

lo lze dohledat dvě recenze na toto exilové vydání, ze zcela pochopitelných důvodů se o něm nezmiňuje ani reprezentativní výbor z celoživotní Mikuláškovy tvorby uspořádaný na konci osmdesátých let Milošem Pohorským,²² ani doslov Josefa Peterky v definitivním vydání *Agogha*,²³ v početných recenzích a glosách psaných už v porevoluční době na tuto okolnost sice narazíme, ale nijak víc rozvedena není, většinou se zde jen opakují známé skutečnosti. Mikulášek nevědomky dostal v tomto vydání pěkný dárek k sedmdesátinám, k výročí v jeho vlasti dokonale zamlčeným.

Když Mikulášek *Agogh* dopsal, poslal Vladimíru Justlovi jeden průklep, aby z něj připravil scénář pro zamýšlený pořad ve *Viole*. Básně měly zaznít v podání Věry Galatíkové, Radovana Lukavského a Josefa Somra. Všichni se na provedení těšili. „*Byla to neuvěřitelně srozuměná sdělení nad textem. Měli jsme nádhernou nadživotní fotografii básníkovu, který stál vědom si svého já s úsměvem ve dveřích. Den před premiérou nám byl pořad zakázán. Bylo to, myslím, bezprostředně po založení normalizačního Svazu českých spisovatelů roku 1972, na němž si kterýsi výtečník, spisovatelský funkcionář, vzal do nevyváchaných úst se samozřejmou drzostí a nezdvořilostí také Oldřicha Mikuláška. A tak jsme na možnost uvést jeho verše museli čekat devět let.*“²⁴ Nakonec se část veršů z *Agogha* recitovala, Justl připravil pořad s názvem *Noční květiny* – první básně oddílu *Nekrology*; výběr byl poskládán z více Mikuláškových sbírek. Na repertoáru byl pořad od své premiéry v říjnu 1982 do smrti jednoho z přednášejících roku 1994.²⁵ „*Nelze zapomenout na premiéru. Oldřich Mikulášek seděl u prvního stolu pod pódiem. Jeho tvář a oči byly odles-*

²² Mikulášek, Oldřich: *Sólo pro jeden dech. Výbor z poezie*. [ed. Miloš Pohorský] Praha: ČS 1988.

²³ Peterka, Josef: *Ještě žije – kdo pláče*. In: Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 81-85.

²⁴ Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov 1995, s. 137.

²⁵ Pořad realizovali vedle scénaristy a režiséra Josefa Henkeho a hudebníka Pavla Jurkoviče herci Radovan Lukavský, Zdeněk Řehoř a Jiřina Jirásková.

*kem tajemství duše. Bouřlivý aplaus při děkovačce patřil jemu, jeho poezii i jejím interpretům. Dojatý básník dirigoval potlesk vztyčenou berlí...*²⁶

Několik básní z Agogha se „propašovalo“ – ještě s Mikuláškovým vědomím a díky jeho schopnosti kompozici svých sbírek propojovat s ostatními – do milostného a pijáckého výboru z jeho tvorby v polovině osmdesátých let.²⁷

Nedlouho po básníkově smrti vyšel oddíl Metafor znovu – tentokrát v německém překladu Oty Filipa a opět mimo naše území.²⁸ Filip do němčiny nepřekládal jen Mikuláška, ale také řadu dalších; pro naše účely připomeňme alespoň Jana Skácela a Zdeňka Rotrekla.

Konečně – po 18 letech od dokončení a plánovaného vydání a navíc symbolicky v listopadu – byla sbírka Agogh definitivně vydána.²⁹ Edičně ji připravil Zdeněk Drahoš, dlouholetý editor Mikuláškových básní. Vydání bylo proti dřívějšímu mnichovskému vydání rozšířeno o několik básní a mírně poupraveno. Drahoš přitom vycházel z autorovy pozůstalosti dnes uložené ve fondech Literárního oddělení Zemského muzea v Brně.

Na konci 90. let se opět z popudu téhož editora započalo vydávání Mikulášкова kompletního knižního díla. Ve třetím svazku je otištěn i Agogh, ve stejné podobě jako v Československém spisovateli.³⁰ Je zajímavé, že ačkoli tu zazněly výtky už při recenzích Agogha z devadesátých let, že bylo opominuto vydání exilové, ergo i to samizdatové, Drahoš s Kudrnáčem ve svém – i přes

²⁶ Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov 1995, s. 138; další komentáře k Nočním květinám naleznete in (ku) [= Kutina, Jiří]: *Mikuláškovy Noční květiny*. In: Lidová demokracie, roč. 38, č. 228, 25. 9. 1982, s. 5.

²⁷ Konkrétně se jednalo o básně Plátky, Ženy na podzim, Instrumentace, Zděšený láskou zahrnuté in Mikulášek, Oldřich: *Ony. Výbor z milostné poezie*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1985, s. 31-35, 62-64, 80-81, 91; dále o básně Čas vína a Chutnání obsažené in Mikulášek, Oldřich: *Do posledního doušku (Výbor z veršů o víně)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok 1985, s. 42, 66.

²⁸ Mikulášek, Oldřich: *Agogh. Sieben Metaphern*. [přel. Ota Filip] In: Neue Rundschau, roč. 98, 1987, sešit 3, s. 53-69.

²⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989.

³⁰ Mikulášek, Oldřich: *Verše III*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný 1999, s. 211-286.

veškerou snahu – pouze čtenářském vydání sebraných spisů k této okolnosti nepřihlédli a v ediční poznámce ji ani nezmínili. Totéž platí i o pozůstalosti Oldřicha Mikuláška uložené v Památníku národního písemnictví, kde je uložena mj. strojopisná verze Agogha s autorskými přípisy. Její prozkoumání by sice nic převratného nesdělilo, ale mohla by být zařazena mezi probádané a evidované prameny.

Podstatnou a cennou je naopak informace Drahošem publikovaná už 1990 v ediční poznámce knihy *A trubky zlatý prach*.³¹ Týká se uspořádání této sbírky – skládá se totiž z pěti číslovaných oddílů, jejichž výběr ani uspořádání není už prací Mikuláškovou. První dva oddíly sestavil editor z básní ze sedmdesátých let,³² které nenalezly uplatnění ve sbírkách později vydaných (*Žebro Adamovo*, *Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt*, *Čejčí pláč*), zbylé tři oddíly měly ve vztahu k Agoghu podobný osud jako sbírka sama: „*III., IV. a V. oddíl sbírky obsahuje básně z let 1980-82, které časově navazují na Čejčí pláč a předcházejí Druhým obrázkům. Autor je nezamýšlel vydat samostatně, od roku 1983 uvažoval o jejich spojení s částí stále tabuizované sbírky Agogh (verše z let 1969-1971, ‚vypůjčeny‘ měly být tři ze čtyř oddílů – Nekrology, Fantómy a Meandry), a to pod názvem Noční květiny (...)*“³³ Na návrh Drahoše souhlasil Mikulášek s názvem nové sbírky *A trubky zlatý prach* – oba texty jsou mimochodem s Agoghem přímo spjaty.³⁴ Všechny tyto snahy byly přerušeny básníkovým úmrtím. Po jeho smrti nabídl podle Drahoše Československý spisovatel smlouvu na obnovení vydání Agogha, znamenalo to ovšem znovu obnovit původní koncepci sbírky.

³¹ Drahoš, Zdeněk: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok ¹1990, s. 106-107; totéž mírně pozměněno in Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jirí Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹2000, s. 441-442.

³² S výjimkou dvou básnických miniatur *Komentář a Říkanka*, jež pocházejí z 80. let a neprošly při lektorském čtení do vydání *Druhých obrázků*.

³³ Drahoš, Zdeněk: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok ¹1990, s. 106.

³⁴ *Noční květiny* jakožto titul básně v oddílu *Nekrology*, *A trubky zlatý prach* je současně titulem básně bezprostředně následující a jejím leitmotivem.

Z Drahošových sdělení o Mikuláškově vyplývá – pokud jim tedy můžeme věřit – že Mikulášek si Agogh velmi přál vydat, ačkoli se mu to nakonec do smrti nepodařilo. Jak jsme naznačili v Úvodu (1.0), je možné, ačkoli to nyní nemůžeme nikde ověřit, že Mikulášek o exilovém vydání Agogha věděl, přihlédneme-li k faktu, že dal sám první podnět k samizdatovému opisování sbírky.

4.1 Nesvržitelný král lítosti a smutku

Naším krátkým, nicméně pro další uvažování podstatným textologickým úvodem jsme objasnili genezi a život básnického textu. Interpretaci začneme obrácením pozornosti k titulu sbírky, jenž má pro nás hned několikerý význam: určuje poetiku Mikuláškových veršů, konkrétním pronikáním a rezonancemi zasahuje celý text a má nepřímý vliv i na rozdělení sbírky na čtyři oddíly; neobvyklou zvukovou realizací vyvolává sémantické otázky a otevírá okruh témat dříve u Mikuláška neakcentovaných. Enigmatický titul byl jedním z prostředků cesty ke zviditelnění a k možnosti dostat se na vrchol literárního parnasu postupně nivelizované básnické produkce počátku normalizačního období.

Už při prvním setkání nás titul upoutá – nestojíme před pouhým titulem popisným, v případě Agogha, společně s dělením např. Jiřího Levého a z něho vycházející Daniely Hodrové, používáme označení titul symbolický.³⁵ Dokonce co více – název není bezpříznakový, ještě než si stihneme podrobněji text přečíst, nemůžeme si nevšimnout jeho motivovanosti, v našem básnickém kontextu druhé poloviny dvacátého století i jisté exotičnosti.

Hned po uveřejnění definitivního znění Agogha se mezi literárními vědci i redaktory rozpoutal boj o rozřešení významu a původu toho slova, jeho přes-

³⁵ K tomu blíže vizte Hodrová, Daniela et alii: *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst 2001, s. 240-252.

nější charakteristice – vznikla tak inspirativní, ač časově nekonsolidovaná, diskuse přinášející řadu důležitých podnětů.³⁶ Na počátku všeho ale stál sám autor. Prozřetelně svoji sbírku uvedl vyznáním, které obsahovalo i několik slov k Agoghu: „*Může se zdát dráždivý, nezvyklý i tajemný. (...) je to jméno tak zvaného básnického hrdiny, ale raději řeknu lyrické postavy, která se zjevně ukáže jen ve dvou metaforách. Je to postava proměnlivá, ne neviditelná. I v ostatních básních je obsažena – ne utajena. Je nenápadnější, ale stále se chce podobat člověku, obyčejnému člověku, kterého vzněcuje, znepokojuje i mučí tento neobyčejný lidský život. Báseň je jeho prostor, z něhož vychází – a žije potud, pokud se udrží v myslích a srdcích čtenářů.*“³⁷

Literární věda odpověděla několika možnými výklady. Jiří Opelík v průřezové studii k Mikuláškovu dílu³⁸ vyvozuje původ jména podle kontextu – Agogh byl svržen na svůj tragický trůn černým andělem, což podle něj ukazuje na První knihu Samuelovu ze Starého zákona.³⁹ Jiřího Trávnička napadly další konotace.⁴⁰ Pomocí jazykových souvislostí upozorňuje na dvojici Góga a Magóga ze Zjevení svatého Jana (20, 8), pomocníků Satanových v posledním boji o náš svět. Jméno Góg je pravděpodobně etymologicky svázáno se sumerským slovem „gug“ znamenající temnotu a tmu. Agogh představuje podle Trávnička zvukový průnik obou jmen. Druhým okruhem nepřímých jazykových souvislostí je nedostatečnost, neexistence, jež je v řečtině spojena s předponou A-; Trávniček v této souvislosti poukazuje na „A-goghův“ svět

³⁶ V diskusi však se objevily i vysvětlení kuriózní, balancující na hranici interpretační únosnosti. K tomu vizte hláskový rozbor jména Agogh in Kožmín, Zdeněk: *Být plátkem nad hlubinou*. In: ROK, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 62.

³⁷ Mikulášek, Oldřich: *Oldřich Mikulášek – Agogh*. In: Listy Klubu přátel poezie, září 1971, s. 16.

³⁸ Opelík, Jiří: *Doslov*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990, s. 89-105; totéž in Opelík, Jiří: *Milované řemeslo*. Praha: Torst¹2000, s. 271-295.

³⁹ Opelík, Jiří: *Doslov*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990, s. 103.

⁴⁰ Trávniček, Jiří: *Král černé nicoty a sebezmaru*. In: Trávniček, Jiří: *Poezie poslední možnosti*. Praha: Torst¹1996, s. 150-165, zejména pak s. 151.

mimo existenci či neexistenci. Třetí souřadnicí mezi jazykem a Mikuláškovým tajemným jménem je jméno Vincence van Gogha, umělce pohnutých osudů, u něhož se vedle osudu zpola šílence a zpola génia projevovala vypjatá emocionalita výtvarného výrazu – náhodou se zde objevuje ještě odkaz čtvrtý na povídku Roberta Musila *Agog* z cyklu *Příběhy nepřiběhy*. Ačkoli zvuková, nalezena i příbuznost motivická – titul je zkratkou uměle zkonstruovaného obra, stroje, který slouží lidem i hlavnímu hrdinovi k posílení sebevědomí. „*Stroj, samovolné monstrum, nacházíme i v motivice Agogovy říše: „Jakýsi motor nabírá zlostně dech / a chrčí. / Ne že by nějak chtěl.“*⁴¹ Některé konotace nám mohou připadat poněkud kuriózní, snad uměle vyvozené. Opelíkovi i Trávníčkovi ovšem musíme přiznat široký diapason možností, který před námi otevřeli.

4.2 Na prahu existence

Chceme-li poznat Agogha krále znovu a navíc ještě odjinud, musíme interpretovat jeho jméno jako danost zasazenou do specifického básníkovy světa, navíc s vědomím genetického zrodu textu. Nebudeme a ani nechceme klást přímé spojnice mezi konkrétními událostmi v životě básníkově a jednotlivými segmenty textu – bylo by to kontraproduktivní. Možné dobové korelace berme více jako inspirativní východisko, z něhož se básně konstituovaly.

Klíčovým a hlavním tématem celé sbírky je reflexivní, retrospektivní drama člověka vstupujícího do katastrofy, blížícího se absolutní nicotě, prožívajícího zánik všech svých životních plánů, očekávání i ztroskotání. Drama je o to horší, že je básník bodově propojil s konkrétní přítomností upomínající např. Zábranovy zápisky deníkového charakteru: „*Je pátek 25. září 1970. /*

⁴¹ Trávníček, Jiří: *Král černé nicoty a sebezmaru*. In: Trávníček, Jiří: *Poezie poslední možnosti*. Praha: Torst 1996, s. 164.

*Jakýsi jistý bod. // A 16.47 hod. / Jakési východisko. // A zhasla mi lampa. / – – / NO – A CO? / UŽ LEPŠÍ LIDÉ BYLI V KONCÍCH / A JÁ JSEM NA SAMÉM PRAHU*⁴² Tuto snad nejkonkrétněji vyjádřenou přítomnost nacházíme na nejdůležitějším švu sbírky, poznamenané, řečeno slovy Zdeňka Kožmína, „*asymetrickou symetričností*“. Kožmín ale tento termín užíval v jiném kontextu, zdůvodňoval jím název sbírky a některé její protiklady. Kompoziční předěl nás překvapí na závěr *Metafory sedmé*, která podle nás nejenom že odkazuje k symbolice čísla sedm z biblických kontextů, má velmi blízko k obrazu apokalyptických dějů, je hlavním projevem člověka-básníka-Agogha a je spojkou se čtvrtou a současně i dalšími metaforami, ale zároveň odkazuje i na poezii jako takovou, přináší její obrazy v prostředí žité reality.

Inspirační základnou těchto veršů zůstaly události spjaté s přebíráním moci nové spisovatelské garnitury. Ačkoli víme, že Mikulášek v roce 1971 odevzdal stranickou průkazku vlastním a nikoli cizím rozhodnutím a vzdal se tak – jako doživotní invalida – nejenom kontaktu s širším čtenářským fórem, ale i existenční základny tvůrčích stipendií, nebudeme tato fakta přeceňovat, jako to v recenzi učinil Jiří Rulf: „*Troufám si tvrdit, že to bylo právě ono konkrétní datum z Metafory sedmé, které vedlo k umlčení básně. A nejen to: Oldřich Mikulášek věděl, že právě pro toto konkrétní datování, pro tu chvíli, když musel konstatovat ‚A zhasla mi lampa‘, jsou jeho verše určené k pobývání ve tmě (...)*“⁴³

Postihů nejrůznějšího charakteru bylo v té době mnohem více, o velké části z nich se už nemáme možnost nic dozvědět. Ohrožena nebyla jen básníkova existence, pocity rozpaků vyvolávaly v básníkovi i postoje dlouholetých přátel. Vzpomeňme jen jednoho z nejbližších, Josefa Kainara, který na proměnu

⁴² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 34.

⁴³ Rulf, Jiří: Trůnní řeč pronesená do tmy. Nad jedním motivem z Mikuláškovy *Agogha*. In: Lidové noviny, roč. 3, č. 3, 13. 1. 1990, s. 4.

pořádků doplatil svým zdravím. Kainar posloužil „obrozujícímu se“ režimu coby záštita nového, uměle implantovaného Svazu českých spisovatelů. V posledních letech svého života žil „na dluh“ ve svazových domovech na Dobříši a ve Ždání. Nikdy se příliš ve svazových funkcích neangažoval, toto smutné předsednictví musel, podle vzpomínek Mikuláškovy druhé manželky Věry Mikuláškové a bývalého dlouholetého tajemníka původního spisovatelského svazu Vlastimila Maršíčka, vzít výměnou za odepsání několika set tisícového dluhu vůči svému zaměstnavateli. Nový svaz potřeboval do svého vedení renomované spisovatele, ale po likvidaci starého svazu odmítla většina osobností s novým spolupracovat. Kainar se proto vypravil do Brna, aby ke spolupráci přesvědčil také Mikuláška. Vrátil se s nepořízenou. Maršíček setkání komentuje z druhé ruky, máje svá slova od Brňáka Ivana Kříže, kterému o setkání říkal Mikulášek. „*Kainar, zoufalý ze své funkce – volně reprodukuji – se uchýlil tam, kam se utíkají lidé v podobných situacích, trosečníci – ke svým kořenům, k svým kamarádům, byť už jen byvším. Odjel do svého Brna, ve kterém patrně nebyl od chvíle, co jej vyklidil s Alicí, aby si konfrontoval své pocity a svědomí se svým přítelem Oldřichem, a taky ho prý chtěl získat, pro klid své duše, pro členství v tom svém úřednickém Svazu. Bylo to po ránu, Mikulášek se zrovna holil a stále se dívaje v zrcadle do svého obličeje, mu na jeho nabídku klidně odpověděl: ‚Víš co, Josefe? Já než abych něco takového podnikal, raději se ráno holím a dívám se sobě do tváře...‘ Kainarovi by zřejmě již nepomohl, ani kdyby mu do toho jeho svazu vstoupil.*“⁴⁴ Lidé pomáhající Kainarovi ve vzestupu vytvořili kolem setkání i fámu, kterou vyvrací Mikulášková žena připojující k setkání vlastní pohled: „*Poslali ho do Brna [Josefa Kainara, pozn. JP] za Oldřichem, aby ho přemluvil ke vstupu do normalizačního Svazu spisovatelů. To se mu nepodařilo, a dlužno říci, že se o to ani moc nesnažil. Chtěl jen, aby mu Oldřich napsal, že za ním byl. ‚To ti napsat můžu*

⁴⁴ Maršíček, Vlastimil: *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů*. Brno: Host 1999, s. 48.

a teď se vykašli na funkce a bavme se o poezii.' (...) Těsně po jeho [Kainarově, pozn. JP] smrti se začala v Praze šířit odporná fáma, že Oldřich zabil Kainara. Jak? To nikdo nevěděl. Jedna z mnohých verzí byla, že ho hnal berlemi ze schodů. V každé době se najde dost zlých pomlouvačů, kteří vyslovené lži ochotně šíří dál.“⁴⁵

Básník si v Agoghu vytvořil svoji vlastní odpověď době, mravní imperativ, který mu nedovolil s novými podmínkami souhlasit. Rozdvojené, hledající jáství, vede vnitřní spor o své nejisté další bytí: „*Po celý život / kolísá v nás váha / kohosi jiného / na jedné, vratké noze. / A je to pořád, / jako by chtěl vzlétnout / z potápějící se lodi. / A je to pořád / jako strašný balanc / na vlastní, tenké stopě krve – / a pořád o vlas pouze.*“⁴⁶ Pociťujeme z těchto veršů nutnost volby limitovanou časem. Je tu ale ještě jiný pocit čitelný už z Mikuláškových sbírek poválečných – básník se po dlouhou dobu obával lidské lhostejnosti, netečnosti k dění kolem sebe, můžeme říci také určité malosti, jež byla a je pro Čechy tolik charakteristická.

Agogh je tematicky i motivicky zapuštěn v básnickově tvorbě – ačkoli kvalitativně sbírky kolem sebe převyšuje, je v nich zakotven a čerpá z nich.⁴⁷

4.3 Básníci blízcí srdcem i hlavou

4.3.1 Karel Hynek Mácha

Nejbližšími, celoživotními inspiracemi zůstali Mikuláškově tři velikáni české poezie, jejichž básnické rodokmeny by se na ose dějin daly zařadit do vzájemných vztahů – Karel Hynek Mácha, František Halas a Vladimír Holan.

⁴⁵ Mikulášková, Věra: *Jak jsem se seznámila s Josefem Kainarem*. In: Kam v Brně, roč. 51, č. 7/8, červenec-srpen 2007, příloha Kam, roč. 13, č. 7/8, s. 23.

⁴⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 37.

⁴⁷ Tím máme na mysli především linii sbírek ze šedesátých let, *To královské a Svlékání hadů*; návaznost Mikuláškových celoživotních motivů však můžeme sledovat už od sbírek starších (např. *Pulsy*).

Odkazy na jejich díla najdeme v Agoghu v několika rovinách – od nejkonkrétnějších, přímých citací, přes nejrůznější aluze a parafráze, až po pouhé motivické či tematické shody. S každým z nich měl společného něco jiného.

Prvního z nich, Máchu, Mikulášek poznával jen skrze jeho dílo. Ještě jako Přerovan mohl být svědkem událostí spojených se stým výročím vydání Máje, poznat jeho novou, surrealistickou interpretaci,⁴⁸ posléze i pietnímu aktu spojenému s celonárodním protiválečným protestem. Pro naše zkoumání není důležité, jestli o těchto záležitostech Mikulášek věděl, víme však jistě, že Máchovo dílo dobře znal a zběhle se v něm po celý život orientoval. Zdeněk Drahoš vzpomíná na Mikuláškovy poslední okamžiky v nemocnici; závěr života nebyl pro básníka důvodem ztráty okouzlení z věcí zcela všedních, na Drahoše tak zapůsobily i dlouhé, z paměti sugestivně recitované pasáže Máchova Máje.⁴⁹ Dokonalá znalost významného pretextu české poezie se v Agoghu objevuje na několika místech, náznakově ji tušíme při opakujících se interjekcích ach, náhodných shodách opakujících se slov (např. labuť, luna), naplno potom vnímáme souvislost při přímých citacích: „Zborcené harfy tón, / ztrhané strůny zvuk – / i to už tu bylo a dávno.“⁵⁰ Aluzi závěru čtvrtého zpěvu Máje, zklamání lásky i závěrečné exklamace tří jmen, využívá Mikulášek ve své adaptaci, zesílené o tragický tón osamění. Oba básníci používají přímou řeč zvyšující dramatické napětí textu. „(...) čeká až z dálky zazní k ní: / ,Má Lindo, Lindo má, ach, Lindo...‘ // Však nezachví se tenata, ta tenata / nočního ticha. (...) jen jako z dálky zaslechne / v trýznivém hmyzím bzukotu, / na celý ale boží sál / tu nejtesknější tesknotu / s tesknější ještě přísti: / ,Má

⁴⁸ *Ani labuť ani luna*. [red. Vítězslav Nezval] Praha: Concordia 1995.

⁴⁹ Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov 1995, s. 215.

⁵⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 61; srovnejte např. s vydáním Máje in *Literární pouť Karla Hynka Máchy. Ohlas Máchova díla v letech 1836-1858*. [ed. a přel. Pavel Vašák a Rudolf Havel] Praha: Odeon 1981, s. 29 a 31.

Lindo, Lindo má, ach, Lindo..., / jen bůh ví, jak je sám.“⁵¹ Mácha byl Mikuláškovým celoživotním vzorem; i přesto ale svět vytvořený Mikuláškem v Agoghu má s Máchovým jen málo společného, mohl jím být inspirován, ale větší shody jsme tu nenalezli. Podrobněji se budeme Mikuláškovu světu věnovat později.

4.3.2 František Halas

Společné moravanství, obliba vína a nakonec i osobní vztah – to vše poutalo Mikuláška k Halasovi a jeho poezii. Můžeme říci, že na Halasově tvorbě Mikulášek básnicky rostl už od svého druhého začátku v poválečných letech. Pulsy, sbírka shrnující Mikuláškovu válečnou tvorbu, obsahují několik zřejmých slovních i motivických pojítek: jedna z nejdůležitějších básní sbírky Puls je dokonce Halasovi věnována.

Přátelský vztah k Halasovi máme doložen už ve válečných letech.⁵² Rok po válce můžeme sledovat oboustranný zájem i ve sféře umělecké – Halas píše: „(...) *Víš, že mám pro Tebe skrytou náklonnost, i k Tvým veršům, a jsem rád, že ses ozval. (...) Pamatuj si propodruhé, že cokoli mi vyjde, samozřejmě Ti rád pošlu a nekupuj nic. Já sám ještě Dělnice neviděl. – Zeptám se u Borových, co dělají s Tvou knížkou [sbírka Podle plotu, pozn. JP], a budu hledět, aby její vydání uspíšili. (...) O Tvé žádosti Syndikátu vůbec nic nevím a půjdu okamžitě za tím a nějaký groš jistě vymohu. (...) Tvá báseň se mi líbí, jako se mi líbila vždycky sveřepost, s kterou za tím svým jdeš. (...)*“⁵³ Byl jeho básnickým poradcem a pomocníkem ve věcech praktických. Mikulášek společně

⁵¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 24-25.

⁵² Vizte dopis z dubna roku 1943 in Halas, František: *Dopisy*. [ed. Jan Halas a Ludvík Kundera] Praha: Torst 2001, s. 212.

⁵³ Halas, František: *Dopisy*. [ed. Jan Halas a Ludvík Kundera] Praha: Torst 2001, s. 263-264.

s Josefem Zejdou, Klementem Bochořákem, Janem M. Tomešem, Adolfem Kroupou, Theodorem Hejlem, Vilémem Reichmannem a později i Janem Skácelem patřil ke „kunštátskému kruhu“, společenství básníků a výtvarníků, kteří pravidelně dojížděli za Halasem až do jeho smrti. Halas přispěl svým hlasem k vzniku Listu Sdružení moravských spisovatelů (1946-48), tribuny, ve které Mikulášek coby člen Sdružení uveřejňoval své verše, původní překlady Anny Achmatovové a eseje o umění. Tuto pomoc mu nikdy nezapomněl, vrať se k jeho dílu po celý svůj tvůrčí život.

V prosinci 1947 se v Brně konal Týden české knihy. Halas k této příležitosti napsal projev, do kterého se mu ale nejprve příliš nechtělo, a tak si vzpomněl na přítele: „*Milý Oldřichu, já nic napsaného nemám a budu to smolit až v poslední chvíle. Těžko tam taky číst něco, co už bylo otištěno. Tak si spíš myslím: Nemohl by ten Oldřich něco napsat sám a pak mi to dát k chlubení se s cizím peřím? Ono by to sice asi prasklo, ale ať je nějaká legrace.*“⁵⁴ Halasův návrh zůstal neuskutečněn, nakonec k výstavním příležitostem připravil text vlastní.⁵⁵

Těsně před smrtí, v srpnu 1949, vyjádřil Halas jeden ze svých posledních obdivů básníkovi, který převzal jeho žezlo a nesl jej – se stejnou tragikou i životními pocity – o dvacet let později za něj: „*Pod peřinou hrášek / to je můj Mikulášek / ať si sebevíce tlačí / proto ho mám stále radši*“.⁵⁶ Mikulášek se krátce poté účastnil Halasova pohřbu⁵⁷ a pravidelně také výročí jeho narození a úmrtí.

Z Halase se po jeho smrti stala persona non grata, uvolnění této situace i návrat do oficiálního proudu vydávané a reflektované literatury znamenal až

⁵⁴ Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov ¹1995, s. 38; totéž in Halas, František: *Dopisy*. [ed. Jan Halas a Ludvík Kundera] Praha: Torst ¹2001, s. 283.

⁵⁵ Halas, František: *Imagena*. [ed. František X. Halas a Ludvík Kundera] Praha: ČS ¹1971, s. 413-414.

⁵⁶ Halas, František: *Dopisy*. [ed. Jan Halas a Ludvík Kundera] Praha: Torst ¹2001, s. 310.

⁵⁷ Bauer, Michal: *Tíseň tmy aneb halasovské interpretace po roce 1948*. Praha: Filip Tomáš – Akropolis ¹2005, s. 39.

rok 1954; Mikulášek k této příležitosti napsal báseň Halasova růže, vyjadřující obdiv a motivickou blízkost ke svému učiteli,⁵⁸ která byla ostatně dávno rozpoznána i jeho čtenáři a kolegy.⁵⁹

Agogh se vyznačuje řadou průsečíků s Halasovou tvorbou, nejbliže má k rané sbírce Kohout plaší smrt. Obě díla vyrůstala z podobných prožitků – Halas i Mikulášek měli zkušenosti s válkou a s armádou. Budovali si společný básnický svět tragiky a zmaru, „svět tak známý, až je cizí“, každý po svém. Válce nejbliže stojí Metafora sedmá, rozměrná báseň s několika vnitřními tematickými plány. Oproti tomu v Kohoutu nalézáme básně krátké, tematicky propojené, obsahující útržkovité obrázky reálného života.

Pocity války navozují důležité motivy a detaily; každý střet znamená smrt nebo zranění jedné z bojujících stran. Lokace básnických konfliktů se mění společně s prostředky boje a s odkazy na reálné konflikty vízící se k době vzniku sbírek. Zatímco Halas si vybírá Evropu a do jejích kulis promítá pohnutou historii, Mikulášek odkazuje spíše k dálnému východu, krajinně exotičtější. Oproti dělům tu vystupují rakety a napalm, krysy a sýčky střídají tygři, smrk je nahrazen smaragdovými džunglemi. U Mikuláška se utrpení rozšiřuje, působnost starých, lokálních válek jakoby se rázem přenesla a byla platná pro celý svět, singulární utrpení se multiplikuje. Halas k válce odkazuje, ale Mikulášek před ní jen balancuje – z jeho věčného „dosud“ čiší naděje, ale také stálý strach, pocity tak příbuzné studené válce. Podobný nárůst napětí reflektovaný poezií můžeme sledovat i např. v Hrubínově Hirošimě, kde obava z rozšiřujícího se válečného nebezpečí včetně toho jaderného nezůstala bez odezvy. Ilustrujme naše tvrzení u Halase: „Řeknu vám něco smutného / Pod

⁵⁸ Měli jsme k dispozici až vydání této básně in Mikulášek, Oldřich: *Divoké kačeny*. Praha: ČS 1955, s. 25-26; báseň poprvé knižně vyšla už dříve, srovnejte s *In memoriam Františka Halase*. Brno: Dům umění města Brna 1954.

⁵⁹ Srovnejte např. s Pilařovou hodnotící poznámkou k Mikuláškovým versům in Bauer, Michal: *Tíseň tmy aneb halasovské interpretace po roce 1948*. Praha: Filip Tomáš – Akropolis 2005, s. 64.

žlutým nebem černého slunce / objevila se skvrna podobna mapě Evropy // Za
říhání děl / krevnatý text žalmů stoupal z měst / a v jejich útrobach hryzáno
kryсами leželo / malé dítě přítomnosti // Jen svistotem bludných želez války
znící / smích mužů // jak bodlák pln pýchy odolával / a Evropa vcházející do
nebezpečných let / zvracela historii (...)“⁶⁰ U Mikuláška vidíme posun: „(...) a
obrovské rampy vidím, / jeviště světa, / a rakety ladné, jak hledají svůj cíl, /
milion srdcí spící metropole / (jako by nešlo o nic), / dosud James Bond to
spere jedna dvě / a půjdem na tři deci Asti spumante, / dosud sežihá napalm
smaragdové / džungle / a ovšem se připlou lidé, ti směšní, / co nechápou ty
vázné za hluchými zdmi / s obrněnými lebkami lovců jiných lebek / a v nich
s automaty, (...) A TYGŘI MARNĚ TLUSTÝMI OCASY / UTLOUKAJÍ
VZNÍCENOU TRÁVU, / dosud se místo balónků / – červených, zelených,
modrých / a bílých – / nevznášejí bříska / vyhladovělých dětí / nad
olympijskými stadiony, / ale už to bude brzy, (...)“⁶¹

Stmelující pocit naděje najdeme u obou básníků, jakkoli jsou obě kompa-
rované sbírky ponořené do nicoty a zmaru: „Vy všichni kdož umíte ještě plakat
usmějte se / nad padajícím listím s krvavým podpisem času / a proměňte pře-
pych svých pochyb za naději (...)“⁶² Slzy a pláč, přiznání se k dipólovému citu
radosti i smutku, rovnováha lidského bytí, to je podtext, k němuž oba básníci
poukazují: „Odpusť, já pláči. / Víš, že se to nemá, / když téměř spotřebovány
jsou slzy naše. / Ale jsou květiny noční, / nezřené, chvějící se – / a schytávající
pláč. // A žije! Ještě žije – / kdo pláče.“⁶³

Než obrátíme naši pozornost k Mikuláškovu klíčovému, erbovnímu moti-
vu krve, všimněme si motivu jiného, rovněž využívaného nejen jím a Hala-

⁶⁰ Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS 1969, s. 121.

⁶¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 27-28.

⁶² Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS 1969, s. 121.

⁶³ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 38.

sem,⁶⁴ ale všemi básnickými generacemi před nimi i po nich. Motiv růže,⁶⁵ oscilující mezi banalitou, konvenční básnivostí a stále hledanou novou originalitou dostává prostor u obou básníků. V Kohoutovi, ale už i v Sérii najdeme růži několikrát; druhá sbírka však rejstřík jejího užití rozšiřuje a obohacuje. V Sérii čteme: „*Však jednou pootevřená ústa růží / v úskočném jaru prozradí vše / zapomeňte zapomeňte že dole jsou červi / a přivoňte*“,⁶⁶ v Kohoutu se růže, tradiční symbol podob lásky, dostává do nových kontextů, zjevuje se oděná příznaky smutku a tragiky, ukazuje se vedle smrti, černé díry, odkazuje k zániku: „*Železná růže hydroplánu usmýkaná mořem / se potápí (...)*“,⁶⁷ „*Černá jáma růžemi se cpe / stud hlíny bez trávy ji pokrývá (...)*“,⁶⁸ „*(...) v růži červ v naději klam (...)*“.⁶⁹ Mikulášek svůj přístup k motivu růže oproti Halasovi zjemňuje, odkazem na barvu, spojnicí s ostatními motivy krve a vína, či okvětní lístky vyzdvihuje něhu a křehkost, zároveň signalizuje význam růže coby odcházející lásky; tragiku střídá pocit melancholie, zánik pocit odloučení. „*Možná i tajnou radost něčí / smlčíme jenom ptačí řečí, / tou beze slov, / s níž chodí spát / nach v růži zas – už vyhaslou.*“,⁷⁰ „*Už dávno jsem se ti chtěla svěřit..., / že vidám plátky. / ----- / – Plátky růží, plovoucí po vodě... / Tak bezmocně... tak odevzdaně... / Ale zase – jako by uhlazovaly hladinu – / než se jich zmocní drobný vír / a skládá je v novou, umučenou růži...*“⁷¹

⁶⁴ Motiv růže není u Halase ani Mikuláška motivem hlavním, je připojen k trsu dalších motivů konstruující sbírky; blíže vizte in Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 54-58; totéž přetištěno in Kundera, Ludvík: *František Halas. O životě a díle 1947-1999*. Brno: Atlantis¹1999, s. 99-102.

⁶⁵ Kundera hovoří pouze o často opakovaném slově růže, srovnejte s Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 54.

⁶⁶ Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 88.

⁶⁷ Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 123.

⁶⁸ Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 136.

⁶⁹ Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS¹1969, s. 146.

⁷⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 69.

⁷¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 47.

Ať už najdeme stejné motivy (např. růže), podobná slova (rubáš, siroba), tázací částice, oxymóra (krásné neštěstí), nebo nás přepadají jen stejné pocity při čtení těchto básníků – vzájemnou propojenost jejich textů vidíme zřetelně; za inspirační zdroje Agogha tak můžeme označit první tři Halasovy sbírky.⁷²

4.3.3 Vladimír Holan

Vladimír Justl je nejenom osoba vzácná lidsky, současně je žijícím pamětníkem stojícím řadu let in medias res literárního dění. Díky korespondenci a jeho vzpomínkám dnes alespoň fragmentárně známe Mikuláškův vztah k Holanovi. Prostředníkem k seznámení obou básníků byl už zmíněný Halas, právě v jeho bytě se po válce setkali poprvé; poté se na čas omezil jejich styk pouze na korespondenci.

Mikulášek od začátku padesátých let neopomenul jediné Holanovo výročí, gratulační báseň k Holanovým padesátinám se stala roku 1959 součástí Prvních obrázků.⁷³ V Agoghu Holanovi věnoval Metaforu druhou, tichou paniku – dárek k pětadesátinám. Mikulášek se snažil – podobně jako to v padesátých letech z pozice své funkce dělal např. Ladislav Fikar⁷⁴ – pomáhat Holanovi, jak jen to bylo možné, od roku 1957 začal uveřejňovat jeho verše na stránkách Hostu do domu.⁷⁵

Vladimír Holan si své přátele pečlivě vybíral a nepustil si k sobě kohokoli; Mikulášek se stal jedním z jeho nejmilejších přátel. Když se po revizi svého největšího díla, *Noci s Hamletem*, rozhodoval, kdo mu napíše doslov, padlo

⁷² Tedy Sépíi, Kouhout plaší smrt a Tvář.

⁷³ Mikulášek, Oldřich: *První obrázky*. Praha: ČS 1959, s. 29; tato báseň je s mottem Agogha v korelaci, i krátký úryvek dokazuje pevnost, provázanost kompozic Mikuláškových děl.

⁷⁴ K tomu blíže vizte in Petříková, Jana: *Přínos Ladislava Fikara pro českou kulturu*. Praha: PedF UK, diplomová práce 2008, s. 59-78.

⁷⁵ Tak otiskl Mikulášek např. báseň *Nokturno z Příběhů* in Host do domu, roč. 4, č. 10, říjen 1957, s. 443-445.

rozhodnutí právě na Oldřicha Mikuláška.⁷⁶ Jedná se sice o text krátký, ale musíme dodat, že to byla šťastná chvíle pro českou poezii – svá slova dali dohromady, ve vzácném tvůrčím srozumění, naším soudem dva největší básníci české poezie druhé poloviny dvacátého století. Noc s Hamletem vyšla díky zaštiťující náhodě, 400. výročí narození Williama Shakespeara. Čeho si Mikulášek v doslovu všiml? Velice citlivě interpretoval hlavní témata sbírky, věnoval se motivům, klíčovým otázkám a pochybnostem.

Při čtení Holanovy sbírky i Mikuláškovy doslovu se nabízí otázka, na kolik Hamlet ovlivnil konečnou podobu Agogha. Vždyť mají tolik společného – Holan-Hamlet podobně jako Agogh-Mikulášek, dvě šifry, dvě autobiografické postavy. Dokonce se nám zdá, jako by se obě skladby doplňovaly, jedna pendantem druhé, druhá reflexí první, společně pak dramatickými principy, tematickými zrcadly. Oba básnické světy nezaprou mýtus, oba v sobě skrývají mnoho pretextů, ať už z oblasti dávného Řecka, hebrejské oblasti Bible či staré Anglie Shakespearových dramát. Learovsky šílené exklamace herce v prázdném sálu, kde jediným posluchačem může být Mikuláškův „zešilevší“ bůh, sebeironické zobrazování Holanovo, obě skladby potom spojené v rapsodickém vzývání lidské existence, problému člověka a bytí, člověka a jeho místa ve světě. U Holana čteme: „*Ostatně... Není-li Boha, / není-li andělů a není-li i po smrti už nic, / proč ctitelé nicoty / neuctívají právě je, nejsou-li? / Pocítil jsem to kdysi / při lovu na bělozory... (...)*“⁷⁷, „*I kdyby nebylo Boha, i kdyby nebylo lidské duše, / i kdyby duše byla, ale byla smrtelná, / i kdyby nebylo zmrtvýchvstání, / i kdyby nebylo pak už nic, opravdu nic, / moje, stejně jako tvoje účast na takové komedii / byla by zas jen soucitem, soucitem*

⁷⁶ Mikulášek, Oldřich: *Holanův hold Shakespeareovi*. In: Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU 1964, s. 75-79; kniha sice vyšla v nákladu 5000 kusů, ale ani to zřejmě nestačilo – v Gruntorádově samizdatové knihovně jsme našli záznam o opisu doslovu, bohužel bez udání data. I tato drobnost svědčí o hodnotě obou textů. Rukopis opisu doslovu je dnes již bohužel nedostupný, ztracený.

⁷⁷ Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU 1964, s. 22.

s žitím, / které je jenom dech a žízeň a hlad / a páření a nemoc a bolest“⁷⁸

Atmosféra lovu, všemocná nicota a nejisté bytí, anaforická hra s existenčními póly života a smrti, to všechno najdeme i u Mikuláška; k příkladům i naší interpretaci se vrátíme později. A Mikuláškovu životní téma lásky, která je, když nelze, nelze jinak? „*Láska! ... Odvažuje se dřív, než žije, / a ničí vždy to, co ji živí... Obrácený sněh...*“⁷⁹ „*Jen jednou!‘ řekl mi... ,Láska je jenom jedna a je jenom jednou. Láska je skutečně smrtelná!*“⁸⁰ Závratnost lásky v jejím okamžiku, v její neopakovatelné uchopitelnosti, momenty protínající obě sbírky, to je jen zlomek všeho těchto obřích, sémanticky přeplněných textů.

Vladimír Holan byl za doslov Mikuláškovu vděčen, poslal mu děkovný dopis: „*Milý pane Mikulášku – mám přítele, kterého si tuze vážím a kterého mám opravdivě rád. Je to Vladimír Justl, právě on, který mi dnes (sám potěšen a především, aby potěšil) přečetl Vaše slovo o ‚Noci s Hamletem‘... Je to Vaše slovo slovem přísežným a já Vás (a ne jen odedneška) dobře vidím jako muže v době kleštěnců... Dosejpa se na třetí hodinu ranní... Kdy končí služba na majáku...?..*“⁸¹ Vzájemné přátelství ve tvorbě i v životě spojilo všechny tři – Holana, Justla a Mikuláška na dlouhá léta. Jen v Agoghu je Justlovi věnována báseň *Fantastický déšť* a Holanovi zmíněná *Metafora druhá* s připomínkou jeho leitmotivu: „*A kámen, svědčící o svém pádu, / zarytě mlčí.*“⁸² Tak hovoříme o *Noci s Hamletem* jako o silné Mikuláškově inspiraci, o nepochybném pretextu mnohem intenzivnějším, než byla v souvislosti s Agoghem zmiňovaná, bilanční sbírka Viléma Závady *Na prahu*.⁸³ Závadova

⁷⁸ Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU¹1964, s. 30.

⁷⁹ Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU¹1964, s. 49.

⁸⁰ Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU¹1964, s. 55.

⁸¹ Holan, Vladimír: *Holanův dopis Oldřichu Mikuláškovu z roku 1962*. In: *List pro literaturu*, roč. 1, č. 2, květen 1990, s. 7, zde otištěn přepis dopisu a jeho faksimile; totéž bez faksimile in Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov¹1995, s. 127.

⁸² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 14.

⁸³ Závada, Vilém: *Básnické dílo 4. Jeden život. Na prahu*. Praha: ČS¹1972.

výpověď je více než s dobou společenského a politického dění provázána s dobou jeho osobního vyrovnávání se na pomezí života a smrti.⁸⁴

Osudy Holana a Mikuláška jsou společné kromě širokého rozhledu a vysoké vzdělanosti bez univerzity ještě klauzurou, jež jim umožnila stvořit velké hodnoty. Oba pro to měli důvody zdravotní, agorafobii a těžký úraz nohy, ačkoli u Holana byla samota spíše hledaným klidem pro básnickou práci, kdežto nedobrovolně spoutaný Mikulášek se nejlépe cítil ve společenství lidí, v centru dění.⁸⁵ Když se nakonec dostali na nemocniční lůžka, nikdo jim nezabránil užívat si básnického života až do konce, oba popíjeli a kouřili, zákaz nezákaz.

4.4 Krev a víno znamená život

Známe hlavní tematiku Agogha, část jeho inspiračních zdrojů dobových i lidských. Věnujme se hlavním motivům a tématům – některé už jsme výše naznačili, jiné teprve objevíme. Budeme sledovat jejich vzájemné vztahy a proměny nejen v rámci sbírky, ale také výběrově v rámci Mikuláškova díla.

Nejvýraznějším motivem Agogha je krev – a čteme-li Mikuláška celého, nebo jen jednu z jeho početných sbírek, vždycky na něj narazíme jako na spojující, konstruující, životní motiv. Opět se musíme odvolat na básníkův první tvůrčí vrchol, sbírku *Pulsy*: „*Hák čeká, / hodina má šedesát minut / a šarlátový proud v korytě / nesmí vyschnout. / Neboť krev, to je život – / život, odcházející třebas. / Pak mocné tělo silně pobledá, / ó duše prasátek, / tak nachové, / kde jste?*“⁸⁶ Dávno před kompozicí Agogha si všiml tohoto leitmotivu bás-

⁸⁴ K tomu vizte např. verše in Závada, Vilém: *Básnické dílo 4. Jeden život. Na prahu*. Praha: ČS 1972, s. 118.

⁸⁵ Také tím byl přesným antipodem svého básnického přítele a celoživotního druha Jana Skácela.

⁸⁶ Mikulášek, Oldřich: *Pulsy*. Praha: MF, Svoboda a Práce 1947, s. 49-50.

níkova díla Jiří Opelík.⁸⁷ Krev podle něj znamená zcela konkrétní pojetí života, je základem života dramatického, naplno žitého, zápasivého. Vše ostatní je potom mimo žití samo, neživá skutečnost.

Platnost tohoto tvrzení je zřejmá také v Agohu, krvavé motivy se objevují v několika konstelacích. Halasovým prvním sbírkám vévodila zlatá, rudá a černá, Agoghu jednoznačně vládne červená a černá. A nezůstane jen u krvavě červené, básník rozšiřuje tuto základní barvu o řadu nápaditých odstínů – čtete tak např. o v okně brunátnějším muškátu, o nachu růže i těla, o vinném šarlatu, ruměnci a mnohém dalším. Motiv krve nám otevírá tři hlavní sémantická pole; ty získávají v textu svoji samostatnost a uplatňují se i v obecné rovině, již bez tohoto motivu.

Základní, slovníkový význam si krev ponechává. Básník využívá všeho, co s krví a běžným životem souvisí, užívaje řadu synonymních výrazů. S krví není spojen jen poklidný, bezstarostný život; první sémantické pole otevírá krvavý motiv použitý v situacích útočných, život ohrožujících, zraňujících, zabíjejících, drastických. Úvodem je nebezpečí připomenuto jako stálý Damoklův meč nad vším živým, aniž by přímo život bralo: vnímáme tak např. motto celé sbírky připsané v Metafoře druhé Vladimíru Holanovi. Zdůrazněním kontrastu, milým a nevinným malým ptáčkem, předjímá básník mnohem větší kontrasty-paradoxy: „*Možná to ví jen křehoučký ptáček / ve večerním křoví, / když zpívá, brka všech per svých / zařatá v hrdle a pohroužená v krvi.*“⁸⁸ Náznaky se postupně mění, objevujeme situace, kdy se nám život ztrácí před očima, ale ne normálně, tuhnutím krve v žilách, nýbrž náhlým zásahem růže-ženy-upíra: „*(...) a nevím proč, skláníš se nad opadanou růží / a*

⁸⁷ Opelík, Jiří: *Mikulášek*. In: Brabec, Jiří – Červenka, Miroslav – Grygar, Mojmír – Karfíková, Věra – Opelík, Jiří – Pešat, Zdeněk: *Jak číst poezii*. Praha: ČS¹1963, s. 201-220; totéž rozšířeno in Brabec, Jiří – Červenka, Miroslav – Grygar, Mojmír – Karfík, Vladimír – Karfíková, Věra – Opelík, Jiří – Pešat, Zdeněk: *Jak číst poezii*. Praha: ČS²1969, s. 178-193.

⁸⁸ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 13.

*ptáš se jí (tak trochu podle), / s několikerou ozvěnou se jí ptáš – / KAM PO-
DĚL SE TVŮJ NACH? / ----- / – A ona se ti zatne v krátké, nahé zlosti, / tak
bez rozmyšlení a přece nastřádaně, / tak nemilosrdně a přece srdceryvně / ce-
lým trnem své bytosti / přímo do krkavice. // V téže chvíli vystoupí z růže žena,
/ nápadně zsinalá z vysílení / jakési tajné myšlenky – / a téměř samaritánsky
něžně / se jme sát a sát, / až sotva popadá dech / a lapá po duši, / která se jí
už už ztrácí v pomlkách loků, / pak padne zchvácená / na to bílé v svém lůžku,
tuším rubáš, / sama brunátná ve tváři, / a z koutku úst (z pravého) / bez nej-
menšího zazurčení / jí stéká krvavá pravda / této noci...“⁸⁹*

Nacházíme zde i synonymická vyjádření spojená s krví, bolestivé rány v souladu s hnusem a drastikou, jevy kontextově následující po hledání vlastní identity a bezprostředně předcházející tázání vlastního svědomí: „(...) s krouživou čepelí v cizí ledvině, / pohledem na maz vydlobaných bulv, / direktem do rekt rozžhavenou tyčí, / dranžírováním ňader u kořistných žen, / v kňučení zpráskaných psic, / pod víčky blízko sebe / a daleko od sebe v tom teploučkém, / v té tržné ráně matečného nitra, / na chvílku aspoň vytržení z pout / do želez bezuzdnosti –“⁹⁰ Tyto sugestivně vypjaté, odvrácené obrazy spokojeného života patří vedle obrazů znicotnění k nejpřesvědčivějším ukázkám důsledků lidské nízkosti.

Druhé sémantické pole s prvním souvisí – krev i její barva zůstávají, Mikulášek k ní přidává další ze svých životních motivů – víno. Kde najít tolik podobností svázaných s životem, láskou i smrtí, velkými tématy sbírky, než právě v rudé tekutině, která by mohla – kdyby to bylo možné – nahradit básníkovu krev i v běžném životě. V Agoghu však není víno motivem hlavním, jako v jiných sbírkách, objevuje se tu jako motiv podřazený krvi, místy s ním

⁸⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
¹1989, s. 47-48.

⁹⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
¹1989, s. 32.

dokonale splývající: „*Dřevce trčí z prsou vinohradu... / – Ach, zabili ho, ležím vedle něho – / a v prsou mých též něco krvácí, / v tom sklepe bez rozbřesku. / Už stále častěji tam scházím / po těch dvou schodech / samoty a stesku / a kolem srdce bázlivě se kradu. // Chce se mi napít trochu červeného... / Z vlastního nejlíp chutná. / A ani kapička se marně neztrácí. // Tak všichni nakonec / ze srdce svého jenom upijíme – / a stále tišší a tesknější je loutna.*“⁹¹ Vášeň k červenému vínu – mimochodem, o co pro básníka příhodnější než třeba obliba vaječného koňaku – provázela Mikuláška po celý život v jeho verších i ve vzpomínkách jeho přátel. Víno u něj probouzelo nové nápady a uvolňovalo jazyk „*Už dávno jsem se ti chtěla svěřit, / co se mi zdává, / když se večer napiju červeného vína (...)*“⁹² formovalo barevnou linii sbírky „*Chutná mi červené víno. / Mám ráda ten šarlat. / Padne mi.*“⁹³ jeho chuť jako by nás ve verších provázela „*Marně mé patro pátrá po chuti / onoho vína. / Zdá se, že samo jako rybník / po odletu labutí / se dlouze rozpomíná.*“⁹⁴

Víno k básníkům a poezii patří a kdyby to bylo vědecky prokazatelné, jistě by patřilo mezi jeden z hlavních – ovšem mimoliterárních – artefaktů básnického řemesla.⁹⁵ Inspiraci vínem netajili ani Mikuláškoví nejbližší – překonávat tvůrčí napětí s vínem a perem v ruce zůstane trvalým znakem mnoha básníků. František Hrubín, velký umělec a blízký Mikuláškův přítel byl vyléčeným alkoholikem,⁹⁶ jeho stav byl několikrát vážný. V době, kdy mu lékaři al-

⁹¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 66.

⁹² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 49.

⁹³ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 49.

⁹⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 67.

⁹⁵ Mikuláškovu zálibu ve víně zúročil Zdeněk Drahoš při kompozici „píjáckého“ výboru. Blíže vizte in Mikulášek, Oldřich: *Do posledního doušku (Výbor z veršů o víně)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok 1985.

⁹⁶ Blíže k tomu vizte vzpomínku Jana Pilaře in Pilař, Jan: *Sluneční hodiny*. Praha: ČS 1989, s. 291.

kohol a víno především zakazovali, si při překládání moderní francouzské poezie stýskal Václavu Černému: „(...) *jsem tak dlouho na venku, kde o mléku a v deštích sním o lahvi dobrého vína.*“⁹⁷ Později se připomněl Černému i se svými prozaickými pokusy z hospodského prostředí, které se týkaly alkoholových záchvatů.

Víno patřilo i k dalším, z dnešního pohledu nejvýznamnějším českým básníkům 20. století. Ještě ústy Hrubínovými vzpomeňme Mikuláškovu celoživotního druhá: „*O Seifertovi, jako každé léto, zpráv nemám, Holan mi poslal veršovaný dopis nad lahví vína, asi tedy taky chlastá – a to' vše o známých.*“⁹⁸ Vzpomínek Kolářových či Seifertových vinných dobrodružství je celá řada, uveďme snad jen Maršíčkovu glosu: „*Seifert preferoval víno červené, kterému zůstal věrný až do konce života, i když pak už vskutku jenom po kapince. Víno mu zakázali lékaři, a rodina ho při tom, když už nevycházel z domova, dokonale střežila. Když jsem k němu chodil do břevnovské ulice U Ladronky, vždycky mě červeným vínem pohostil a se mnou si jím alespoň symbolicky přiťukl. (...) Rozzářen ji uchopil za hrdlo [láhev dalmatinského vína, pozn. JP] a hned si ji zašil, aby ho nikdo neviděl a nevěděl o tom, někam do přihrádky psacího stolu, u něhož sedával při návštěvách.*“⁹⁹ Víno nenabízelo básníkům jen inspiraci a stavy alkoholového opojení, často ohrožovalo jejich život a přinášelo s sebou existenciální pocity.

U Mikuláška hrálo víno roli osudovou, v životě i v poezii. Zdeněk Drahoš víno nepopisuje jako básníkovu zhoubu a nesituuje Mikuláška do role alkoholika, ba právě naopak: „(...) *Oldřichovo vínění – upřímný milovník vín, kterému nebylo prostředkem k image básníka, ale přirozenou nutností, kterou uměl*

⁹⁷ Hrubín, František – Černý, Václav: *Vzájemná korespondence z let 1945-1953*. [ed. Růžena Hamanová] Praha: Torst¹2004, s. 33.

⁹⁸ Hrubín, František – Černý, Václav: *Vzájemná korespondence z let 1945-1953*. [ed. Růžena Hamanová] Praha: Torst¹2004, s. 43.

⁹⁹ Maršíček, Vlastimil: *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů*. Brno: Host¹1999, s. 154.

ocenit a vychutnat, které uměl podlehnout. Bylo pro mě skutečně neuvěřitelné, že po šesti hodinách aktivního sezení v Bzenecké vinárně šel kolem půlnoci domů, sám upijel víno do třetí i čtvrté hodiny ranní, kouřil a psal verše.“¹⁰⁰ A skutečně – ve fragmentu Mikuláškovy pozůstalosti v Památníku národního písemnictví objevíme mj. i básně napsané na ubrousku z vinárny. Mikulášková výdrž byla zřejmě pověstná, vzpomínal na ni také Jiří Gruša. Jediný, kdo se podle něj „velkému Oldřichovi“ podobal jak mužnou robustností, tak i počtem vypitých sklenic, byl Petr Kabeš,¹⁰¹ jeden z Mikuláškových následovníků.

Jak jsme již výše poznamenali, Mikulášek nerad schůzoval, na spisovatelské sjezdy sice jezdil, ale nikdy významně nevystupoval, raději stál v pozadí. „Víc než schůzování holdoval Oldřich, jak jsem už připomněl, nápoji své domovské Moravy – vínu. To vypátral i na takových místech, o kterých bys nepředpokládal, že jej tam seženeš. Měl na něj nos jako velbloud na vodu. Objevil ho i v tak nepoetickém prostředí, jaké skýtala budova ÚV KSČ na vltavském nábřeží. Tam si jednou povolal po Novotném nejvlivnější komunistický představitel Jiří Hendrych v době, kdy byl zas vzat na milost, členy ústředního výboru Svazu čs. spisovatelů (...), aby jim dal nějaké naučení. (...) Po mém boku seděl i Oldřich Mikulášek, ale po chvíli zas vstal a ještě než Hendrych spustil, ze sálku odešel se slovy: ‚To by v tom byl čert, aby v týhle tak velký budově nebyla nějaká hospoda! Přeci ho nebudu tady celou tu dobu poslouchat...‘“¹⁰²

Jaroslav Dresler, Mikuláškův a Kainarův přítel z mládí, recenzoval exilové vydání Agogha.¹⁰³ Jeho pojednání snad ani nemůžeme nazvat recenzí, je to

¹⁰⁰ Drahoš, Zdeněk: *V roce 1978 poprvé vstoupilo do mého života jméno Oldřicha Mikuláška...* In: Almanach Q, sv. 7, 2000, s. 4.

¹⁰¹ Gruša, Jiří: *Specialista na výběžky nízkého tlaku.* In: Host, roč. 21, č. 7, 15. 9. 2005, s. 45.

¹⁰² Maršíček, Vlastimil: *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů.* Brno: Host 1999, s. 70.

¹⁰³ Dresler, Jaroslav: *Celý ten krám Androméda a lyr. Sbíрка Oldřicha Mikuláška Agogh.* In: Proměny, roč. 18, č. 2, květen 1981, s. 89-92.

spíše vzpomínka doplněná citacemi ze sbírky. Dresler byl Mikuláškovým dobrým kamarádem, glosuje tu několik společných zážitků. Mikuláškovou vinnou měrou byly „*tři litříky*“, někdy více, někdy méně. Jeho samého Agogh překvapil – nebyla to už sbírka onoho mladého, štíhlého chlapíka s rozhalenkou a pichlavýma očima, básníka Divokých kačen, změnil se vlivem času na podsaditého strejce s přihlouplým výrazem, který signalizoval, že má něco za lubem a za ušima. Probíraje se společnými zážitky připomíná Dresler i dobu Mikuláškovy pobytu v nemocnici a jeho léčbu. „*Olin si ve skutečnosti zlomil nohu, přišel do úrazovky a tam si zase hrál na to své blbé alibi, takže po několika dnech to vypadalo, že pacient zemře. Potom ho viděl nějaký jiný doktor, tak řekl sestře, ten chlap bude dostávat každý den tři litry, tak to Olina zase rychle postavilo na nohy, i když jedna zůstala zatím v gipsu.*“¹⁰⁴ Víno vyřklo i závěrečný básníkuv ortel – na začátku roku 1985, navíc na svátek svatého Oldřicha, upadl v oblíbené Bzenecké vinárně a následkem tohoto úrazu po pěti měsících zemřel.

Na všech těchto příkladech z Agogha i básníkovy okolí jsme si chtěli ilustrovat souvislost vína s celým Mikuláškovým dílem, i když v Agoghu není tolik exponováno, jako je tomu například ve sbírkách *Svlékání hadů* či *Ortely a milosti*.¹⁰⁵ Víno se objevuje jako paralela krve, často se oba motivy vzájemně proplétají, zaměňují, transformují: „*A z prstů listů těch / krev potom denně kane / a víno divoké mně rudne před očima / jakoby na něco stále víc navztekané, / však proč, to nikdo ani já / se nikdy nedoví. // Pak přijdou deště... / A krev divokého vína / s dešťovou vodou začne trpně splývat / v pláč u zdi nářků, dokud hrobový / klid všechny smutné listy nezutiná.*“¹⁰⁶

Příbuznost krve a vína, nevyslovená, přesto zřejmá, ovšem už ne jako útok

¹⁰⁴ Dresler, Jaroslav: *Celý ten krám Androméd.a lyr. Sbíрка Oldřicha Mikuláška Agogh*. In: *Proměny*, roč. 18, č. 2, květen 1981, s. 91.

¹⁰⁵ Vizte např. oddíl *Poháry* in Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů*. Praha: ČS¹1963, s. 27-34.

¹⁰⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 74.

a vína, nevyslovená, přesto zřejmá, ovšem už ne jako útok upíra, je vidět ještě jinde: „*Jak vzácné, křehké nádoby / neseme k ústům svoje hlavy. / A upijíme z temné šťávy / a sytíme se, hladoví, / dokud nám srdce nepřetéká / a slepé smysly nesplynou, / jak splývá s řekou jiná řeka / a žízeň s žízní – v jedinou.* (...)“¹⁰⁷

Spojnice krev-víno otevírá třetí sémantický okruh, oblast nahoty, erotiky, nevázané sexuální vášně. Mikuláška považujeme za jednoho z největších milostných lyriků naší poezie,¹⁰⁸ ačkoli je pravda, že jen milostných básní s motivem krve zde nenajdeme mnoho. Brilantním spojením krve, vína a nahoty jsou tyto verše: „*Budeš nahá až na duši. / A duše na samu pravdu. / A pravda nahá až do krve, / které jak vína si nahnou, (...)*“¹⁰⁹ nebo jinde čteme ve spojení se šarlatem „*Královsky mi padne a jí se nesu nocí. / na oji Velkého vozu. / Zdá se mi, že ve mně járáš / a bušíš mi ve spáncích, / zatímco blednu a opadávám / na prázdné, siré, holé lůžko...*“¹¹⁰

4.5 Mýtus

Sám titul sbírky nám dal dopředu najevo, do jakého básnického světa vstupujeme. Mikulášek si, stejně jako Skácel nebo Holan,¹¹¹ buduje v Agoghu mýtický svět. Čím v nás básník vzbuzuje zdání mýtu, příslušnost k něčemu starodávnému, archetypálnímu?

¹⁰⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 68.

¹⁰⁸ Nejsme v tomto mínění osamoceni, srovnejte s Uhde, Milan: *Milostné verše pro dospělé*. In: *Revue Proglas*, roč. 12, č. 7, 2001, s. 10; nebo s Skácel, Jan: *Skácel o Mikuláškově*. In: *Svět práce*, roč. 2, č. 15, 16. 4. 1969, s. 5.

¹⁰⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 70.

¹¹⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 49.

¹¹¹ Srovnejte s Kožmín, Zdeněk: *Skácel*. Brno: Jota 2006, s. 196-201.

Mýtus představuje strukturovaný celek obsahující prvky sakrální, ale také počátky uměnověd; jeho hlavní funkcí potom zůstává tvorba modelu chování pro veškeré lidské činnosti v životě, čímž se mj. podílí na stabilitě kultury, z níž vzešel.

Mikuláškův mytický svět má svůj základ v hebrejské tradici myšlení přiznáním se k biblickým vazbám, k Bibli jako pretextu. Již jsme naznačili provázanost titulu s těmito konotacemi, dalším východiskem nám bude pojetí člověka naznačeného Mikuláškem v citátu z Knihy proroka Izajáše.¹¹² Přečteme-li tyto tři věty v kontextu celé biblické kapitoly, dostáváme ponaučení o životě: člověk nemá být pyšný, protože sám o sobě neznamena nic. Citát vystupuje na kompozičně důležitém místě sbírky, jako motto Metafory sedmé, trůnní řeči Agogha krále, lítosti krále a smutku. Mikulášek motto doplňuje o vlastní autocitaci, zdůrazňující naši obavu a strach před slovy, zrcadly sebehroznějších skutků a připojuje několik číselných údajů o povětrnostní situaci. Celé toto motto bylo vyškrtáno z knižního vydání Agogha, v souborném vydání je také uvedeno v Ediční poznámce a nikoli v textu.¹¹³ Nevíme, jednali se o zásah autorský, nicméně faktem zůstává, že ve strojopise Agogha v Památníku národního písemnictví i v samizdatových opisech je vše zachováno.

Ačkoli básník už coby žák měšťanky vystoupil v únoru 1921 z řad římskokatolické církve a k náboženství a bohu měl vztah spíše distinguovaný, používal náboženské symboliky vědomě a účelově, s vědomím rozsáhlých kontextů.

¹¹² Izajáš, kapitola 2, verš 22; Mikulášková citace je starší, zřejmě ještě kralická varianta, my se při vysvětlení smyslu opíráme o nejnovější ekumenické vydání *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost⁶1995.

¹¹³ Ke znění Izajáše, Mikuláškovy autocitace i povětrnostní situace, tj. dohromady celého motto Metafory sedmé vizte Mikulášek, Oldřich: *Verše III*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný¹1999, s. 368.

Biblickými odkazy je prostoupena celá sbírka – ať už se jedná o odkazy na konkrétní místa spjatá s náboženstvím, atributy, rituály či události z Bible (sakristie, kříž, mše, Káň Galilejská – první Ježíšův zázrak). Samotný bůh ve sbírce vystupuje v úplně jiném pojetí, než v jakém v něj věří křesťané, není to bůh vševědoucí a vševidoucí, všudypřítomný. V Metafoře šesté se navzdory touze, prosbě dívky zakleté v topolu, navzdory obrovskému napětí, které Mikulášek vytváří mezi ní, časem a bohem, nedostaví uvolnění a splnění přání, protože bůh spí, je osamocen. Jinde, v Metafoře třetí, se setkáme s krátkostí dechu a štěstí zešilejšího Boha, v Metafoře páté si bůh právě zdřím, takže vesmír je najednou pustý, prázdný.

Část vyškrtnutého motta Metafory sedmé se nám připomíná i v ironickém spojení dobové atmosféry a náboženských kulis: „(...) *nelekáme se sebehroznějších skutků, / proč tedy slov, těch stínů zemřelých, / které se mají k nim tak velmi přibližně / a jenom ve snu straší nás, / vždyť Bůh Otec akorát řekl, pokud se pamatuju / – JSME TO V PĚKNÉ SRAČCE – / a už dříve svému Synovi / – NEVÍŠ, KAM LEZEŠ – / a bylo to na kříž / – INRI, INRI, INRI – / smál se ptáček posměváček / a pak, tedy Bůh Otec, chvilku počkal / a hodil za hlavu celou tu dějepravu, / nic se nestaraje, co bude řeči / o tunguzském meteoritu –*“¹¹⁴ Sám Agogh, tragický Mikuláškův král svržený na svůj trůn příznačně Asraelem, černým andělem smrti, je do biblické tradice vřazen skrze své spojnice s biblickými postavami, jak jsme již zmínili výše.

Stranou biblických konotací zůstávají na první pohled neodhalitelné samoznaky (např. Jurungar, Chamajchun, Zalabé), jedno z ne docela odkrytých tajemství, které k mýtu patří. Básník zhruba naznačuje: „(...) *tam někde číhá opeřený had / – snad Jurungar –*“¹¹⁵ „*A umírá, a zsiná / s poslední, v tvář*

¹¹⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 32-33.

¹¹⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 21.

*boha vychlípenou čtvrtí / ducha Chamajchuna (...)*¹¹⁶ Náš třetí příklad – neznámé jméno – Mikulášek nekonkretizuje, jeho původ je pravděpodobně podmíněn rýmem zahrabe – Zalabé.¹¹⁷

4.5.1 Zaumný jazyk

Stejně jako v Šokované růži můžeme v Agoghu najít jeden zaum, místo napsané zvláštním, zaumným jazykem. Jiří Opelík označil za zaumný verš „*Ait fate dasne i hunum!*“ z Metafory druhé. Slovo „*dasne*“ ve vydání Agogha chybí, po dlouhé úvaze je vypustil z konečného znění textu sám Mikulášek, místo vykřičníku je ve vydání aposiopeze. Tato interpunkční záměna, jak za chvíli uvidíme, nebude mít fatálního smyslu. V kontextu celé básně zaujímá podle Opelíka tento zaum exponované místo, dělí ji na dvě poloviny. Doplnkový, vysvětlující verš, jedna z příznačných charakteristik zaumů, nenásleduje hned za ním jako v ostatních případech,¹¹⁸ čtenář si musí význam šifrovaného sdělení poskládat z předcházejících slok evokujících různé podoby nicoty, které se dovede vzepřít jen jediná chvíle milostného okamžiku. „*Není divu, že po takovémto zjištění zazní v Mikuláškově básni zaumný verš, totiž temný výkřik bezmoci a zoufalství; náraz tak krutý, že nevyslovitelný běžným lexikem; poznání tak bezohledné, že musí zůstat potopeno ve tmě nesrozumitelné řeči, když už básníkovi vyklouzlo z úst, když už muselo být vysloveno. Zaumný verš tu vlastně funguje jako přívlastek k nevyřčenému slovu realita: pojmenovává základní vlastnost skutečnosti představené básníkem ve verších předchá-*

¹¹⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 22.

¹¹⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 67; etymologií a typologií zejména uměle vytvořených ženských jmen se zabývá Jiří Opelík in Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok 1990, s. 101-103.

¹¹⁸ Srovnajte s Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 324.

zejících verši zaumnému.“¹¹⁹ Opelík nakonec nalézá i vysvětlující verš, který je ovšem na jiném místě, než tomu bylo u příkladů z předcházejících sbírek. Jeho rozluštěním zaumného verše „*Ait fate dasne i hunum!*“ je zvolací verš „*Nicoty slavnost!*“, je to jeho význam a vzdálená paralela. Zaumný text použil Mikulášek proto, aby adekvátním způsobem pojmenoval děsivou část reality, na niž náš běžný jazyk nestačí. Můžeme k tomu dále poznamenat, že zaum v tomto případě podpořil také pouta ke světu mýtickému, svojí zašifrovaností, ale nikoli úplnou nečitelností dodává mýtickému světu vlastní atmosféru, magii, vytrhuje čtenáře z jeho běžné recepce textu a nutí k zamyšlení.

Zdeněk Kožmín nechce čtenáře své recenze odbyt poukazem na zaumnost veršů; vlastní interpretaci citátu nenabízí, jen podotýká, že *Ait* znamená latincky praví, dí. Celý citát pak podle něj „(...) *vrhá zvláštní stín mytické osudovosti i faktické historičnosti do hemžení té hmyzí, ale i té lidské nicoty, ať už jej doslovně rozluštíme či nikoliv.*“¹²⁰

4.5.2 Dva světy

Mikulášek je básníkem pečlivě komponujícím a konstruujícím každý text, ať už se jedná o krátkou báseň, sonet či jednotlivé oddíly sbírky.¹²¹ Tento kompoziční rámeček sbírky často rafinovaně obohacuje – stane se tak, že dříve publikovanou báseň použije v jiné knize ve stejné, nebo i metamorfované podobě. Vznikají tak různá zajímavá spojení klenoucí se napříč dlouhými časovými intervaly.¹²² *Agogh* není z kompozičního hlediska dokonale symetrický

¹¹⁹ Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: Česká literatura, roč. 38, č. 4, 1990, s. 327.

¹²⁰ Kožmín, Zdeněk: *Být plátkem nad hlubinou*. In: ROK, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 62.

¹²¹ Srovnejte např. s kompozicí sbírek ze šedesátých let, tzn. *Svlékání hadů*, *To královské*, *Šokovaná růže*.

¹²² Vezměme namátkou Mikuláškovu báseň *Tráva* – pomíneme-li její několikeré časopisecké a sborníkové vydání, pak můžeme konstatovat, že ze sbírky *Divoké kačeny* (1955) byla Mikuláškem nezměněna kooptována do *Svlékání hadů* (1963), kde tvoří samostatný

– světy, které záhy popíšeme, můžeme nalézt především v oddílu Metafor (v každé z nich jinou měrou), méně už v elegických Nekrolozích, kde je dán prostor několika nejbližším (Jaroslav Beneš, Rudolf Kitler a Alois Špaček, Marina Cvetajevová), Fantómy se podobají celkovým laděním náhlému obratu ke zřetelům života, k jeho plnému prožívání, v Meandrech už se básník svých tragických kulis vzdaluje, věnuje se především smyslovým počítkům. Pól tragický se postupně mění a přechází ve smutek, stesk a melancholii.

Vlastní, mýtický svět básníkův se skládá ze dvou částí – světa kolem básníka, vnějšího, zřetelného a světa uvnitř jeho nitra, ke kterému podle nás patří nevyslovený a ve sbírce nikde nezmíněný, ale přesto prostupující motiv svědomí. Uvnitř obou světů platí specifická pravidla existence × neexistence bytostí a věcí, časoprostorová a zvuková specifika jsou upravena básníkovým potřebám.

Vnější básníkův svět není úrodnou, šťavnatou a bohatou krajinou, neodkazuje k plnostem života, místo toho se ocitáme mezi specifickou, mimochodem biblickou, faunou a flórou, v prostředí života nepřátelském, pouštním: „*Škorpióni spí v písku, / pohřbeni pouští / a vyhřezlí posléz ze svých sypkých hrobů / štítivým koncem vše konců (...)*“,¹²³ kolem nás se brzy rozeřvou lvi, zbýčené sopky pomohou dávením z lůn rozšířit další nicotné panství pouště; vidíme ptáky-bahňáky vykračující si v krvavých jezírcích, pozorujeme hromadné hemžení hrobařiků, tiše šelestící krysy, velryby před námi utopené v hlubinách temných jak duše, tygry hasící ocasy vznícenou trávu, lumíky mířící v houfu ke své skále. Potřebujeme-li strom nebo ušlechtilý kámen, pak to není kvůli ochraně, výrobě kyslíku nebo postavení domu, tyto věci bereme jen jako suroviny spojené se smrtí, s likvidací existence: „(...) *dosud je více stro-*

oddíl; ostatně i některé básně Agoghu byly publikovány ve výběrech ještě před knižním vydáním, to však mělo důvod politický, nebyl to – alespoň prvoplánově – Mikuláškův zá-
měr.

¹²³ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
1989, s. 26.

*mů, než kolik potřebujeme rakví, / i vápencových lomů na hromadné hroby je dosti (...)*¹²⁴

Připomeňme, že Mikulášek spojuje vnější, tragický svět především s postavou Agogha, která je ve sbírce přítomna coby postava a téma v prvním oddílu. Domníváme se, že díky implicitní přítomnosti Agogha v celé sbírce, jak už to naznačil sám básník, se jedná o postavu autobiografickou.

Vnitřní svět je s vnějším organicky propojen, stejně jako je myšlení člověka obtisknuto v jeho fyzickém bytí. Na rozdíl od vnějšího světa se ale vnitřní nevztahuje převážně na oddíl Metafor, jeho stopy – spodobněné nevysloveným motivem svědomí – najdeme v celé sbírce. Ani tady ale nemáme důvod k radosti, k pocitům otevřenosti a svobody: „(...) *Svět je stále zatažen. / A zataženo je i v duši. (...)*“¹²⁵ „*Nebe nezáří. Hvězdy nesvíí. / Je noc. / Ne na nebi. Ne na zemi. / Ale tam ve mně. U samého dna.*“¹²⁶ „*Á nerozednívá se!*“¹²⁷ Dipólovost, u Mikuláška nacházená téměř ve všem, v motivech, tématech, barevnosti a mnohém dalším, je zřejmá také zde: znamená už ve vstupní básni vin(n)ě-krvavé symbolické spojení hlavy a srdce, pustého (o)sudu a čepu na něm. Jakoby tušené svědomí bylo soudcem a rádcem v situacích, kdy duše a tělo nejsou v souladu, kdy bojují, sváří se, zajímavě hledají východisko. Odtud také množství otázek, které přerušují básně, vytrhují nás z recepce jejich toku do jiného, vnitřního prostředí člověka; odtud množství zámlk signalizovaných velkým počtem pomlček, aposiopezí, vykřičníků i otazníků. Otázky jsou často rázu fatálního, existenciálního: „*Co jsem a proč, a komu, komu čím?*“¹²⁸ „*K*

¹²⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 28.

¹²⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 71.

¹²⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 55.

¹²⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 23.

¹²⁸ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 19.

čemu však, paní a pánové, / k čemu? / To je můj povzdech nad životem širým,
/ který je sám jen pouhým povzdechem.“,¹²⁹ „A náhle nevíme, / kde srdce je –
kde hlava. / A věčně nevíme, / zda duše tělo – / anebo tělo duši pochovává. //
A taky proč a nač?“¹³⁰ Pocit zbytečnosti, marnosti veškerého lidského konání
znatelně čitelného z těchto veršů vyvolává otázku po hledání vlastní identity,
protože kdo bude plakat, až zčista jasna zmizíme ze světa?

4.5.3 Existence a zánik

Doba normalizační nebyla totožná s padesátými lety, v určitých detailech
však shody najdeme – strana nově mocných se starých přes noc odpadlíků
zbavovala,¹³¹ ti se pak, zmateni svým osudem náhlého vyobcování, anaforic-
ky ptali spolu s básníkem: „(...) a pořád nevíme, či jsme, / když ne tak zcela
při sobě a svoji, / a kdo jsme / že házeme po sobě do zrcadla těžkými předměty
/ a kde to začalo a kdy to začalo / a proč to začalo / a jestli to vůbec začalo, /
a když to nezačalo, jak to, že to nezačalo, / a jestli nejsme vynalezeni / a jestli
někoho nevynalezneme sami, / aby nám ksakru řekl něco o nás / dosud se po-
znáváme, až jsme k nepoznání, / dosud se identifikujeme jen na zvláštních od-
děleních / a v tajných koutech své bytosti s pavučinami, (...)“.¹³² Svědomí spo-
juje oba tábory lidí – těch vyloučených i těch zůstávajících a nově příšedších,
obě skupiny byly básníkovým motivem sloučeny ve věčně se ptající masu.
K potvrzení našich tezí a současně stanovisko básníkově čteme v ironicky pa-
rafrázovaných dobových heslech společnosti i Komunistického manifestu:
„(...) jak říkám, nemáme na koho co jít, / a tak jdeme po sobě, / poněvadž jsme

¹²⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
¹1989, s. 27.

¹³⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
¹1989, s. 38.

¹³¹ Vzpomeňme jen osudový zvrat v životě Jana Drdy roku 1970.

¹³² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS
¹1989, s. 31-32.

asi špatně vypočtení, / znásobení, vydělení, umocnění, / odmocnění a znemocnění / – MATEMATIKOVÉ VŠECH ZEMÍ, SPOJTE SE –“¹³³

Existence se u Agogha-Mikuláška dostává do víru, jediné, co se zmiňuje v souvislosti s Agoghem je nicota, konec všeho živého. Při komparaci Metafor s Apokalypsou jsme byli velmi překvapeni, o co obecněji, konvenčněji, rigidněji na nás působilo závěrečné účtování v Bibli oproti básnickově výpovědi.

Mikulášek dokázal strach před zánikem spojený s atmosférou smrti výborně podpořit zvukomalbou „*A co znamená to shlukování hvězd, / zrovna za noci, / těch bójí boha bojícího se / vlastních svých hloubek / nebo i prázdnoty vlastní, / i třesoucího se v svitu, aby neutonul / či aby se nezřítíl –“¹³⁴ nebo jinde, požívání až mrazivě sugestivní „*chřtán s chřtánem v chřtánu s všemi chřtány / zalkne se chřtánem požíraný / sám kamsi za chřtán do zachřtání / nekončícího umírání...“¹³⁵ Právě toto „požívání“ a cesta do „zachřtání“, to je jeden z nejpůsobivějších momentů Metafor. Mohli bychom to také převést na rovinu vesmírnou a představit si černou díru, do níž bez šance mizí všechna existence, všechno živé i neživé, všechno hmatatelné, vše, co je ještě schopné plakat; je to ale zvláštní mizení – věci do díry vtažené přestanou existovat, prostě nejsou. První varování před nicotou zazní v Metafoře druhé: „*(...) a neslyšná panika nejistého bytí. / byla v tom celém hmyzím zlézání (...“¹³⁶ Mikulášek kontrapunkticky vrší významové paradoxy, u nichž sledujeme výrazný pohyb zvenčí dovnitř, šíření nicoty: „*(...) Tak požívá se hlad, / když není več už doufat. / Tak žízeň vypíjí se, / když přes okraj své číše / vrhá se do****

¹³³ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 33.

¹³⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 13.

¹³⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 43.

¹³⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 12.

*prázdna a čísi, čísi jiná / vypíjí jí číš – / zakázaného snění.*¹³⁷ Jediná věc, která v tomto zvláštním, pokrouceném světě proti všemu imunní, je sama nicota: „*A nic, to černé nic se nepožírá! / A ani bílá, triumfální kost!*“¹³⁸ Přihlížíme opravdové slavnosti nicoty, kde si není nikdo ničím jist, „*bojí se i strach*“, dokonce i bůh se bojí o svůj osud a osud celého vesmíru, o svůj krám Androméd a Lyr.

Je zde ještě jeden pohyb ve sbírce zřejmý, pohyb k sobě přibližující, přichylný: „*(...) A všechno u sebe je: / růže u růže ve své vůni, / nebesa v své blankytnosti (...) briliant hoře v suchém třesku, / poušť každým zrnkem písku v poušti (...) být s dechem tvým v tom jediném / jak tento každý verš v své básni / a báseň v jediném zas gestu, (...)*“¹³⁹

Do vnějšího i vnitřního světa, prostoru ohlušeného křikem a sužovaného tichem, místa nikoli času plynoucího, ale času okamžiku nebo věčnosti, vstupuje král Agogh. Je v paradoxní, nezáviděníhodné situaci, z řádu vykloubený svět mu nastavuje různé tváře. Všechno je tu převrácené: nenastupuje na trůn jako je to u králů běžné, je na něj svržen, aniž by se někomu chtělo. Je povolán k vládnutí, ale jeho panování se zove „*časem vraždy*“. Nápadným momentem určujícím také ostatní děje v Metaforách je vychýlení z dráhy, z osy pohybu: „*Andělé vždycky jinam tlačí kočár, / i ten nebeský, / duch jeptišky se vyhne mnichovi, (...)*“¹⁴⁰ Vysílání signálu bez nalezení cíle, komunikační neurčitost, zastřenost – to je Mikuláškův postup ke zničení Agoghovy říše.¹⁴¹ Předobrazem postavy Agogha by v Mikuláškově díle mohl být Prašivec i Vyvolavač; první jako ztělesnění pólu naplno žitého života, intenzitě citové spo-

¹³⁷ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 22.

¹³⁸ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 23.

¹³⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 75.

¹⁴⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 18.

¹⁴¹ Podobné principy najdeme i u Kainara v Nových mýtech.

jené s odpovědností za osud vlastní i všech ostatních, druhý potom jako verbíř smrti odkazující k protikladnosti života.¹⁴²

4.6 Láska je ienom jednou

Námi popsaný mýtický svět v sobě ukrývá – jak patrně z řady uvedených příkladů – jedno ze stěžejních a opět celoživotních Mikuláškových témat – smrt. Podívejme se ještě na její tematický antipod, lásku. Přestože supertématem sbírky je tragika a smutek, milostnými, ba přímo erotickými obrazy a tělesnými metaforami zde básník vytváří protiváhu tragickému, mýtickému světu; o některých jsme již hovořili v souvislosti s motivem krve.

Začněme polohou lásky nejjemnější. Básník na ženy neútočí hned do krve usápanou touhou, první, čeho si na ženách všímá – s poukazem na básnickou tradici již od Máchy – je jejich chůze:¹⁴³ „*Její krok – jak náčrt nártu... // Její krok – jak úhel kolen, / kterým sevřela mou hrud'. // Její krok už třese městem, / silon šelestí a v švech / povolují dobří bozi. // Její krok – ta šalba boků, / že i věčnost na vteřinu / může slehnout... / jako slunko v stínu řas.*“,¹⁴⁴ „(...) *Prší tak, že v stromech šustí / hedvábičko, které mužští / slyší v husté chůzi žen – / a ten déšť je neopustí.*“¹⁴⁵

Podoby lásky mají v Agoghu funkci vyvažovací, kompenzační – snaží se odpovědět tragice básníkova světa a dodat mu alespoň nějakou naději. Prvním náznakem lásky ještě ve světě krále Agogha, je ambivalentně použitý motiv

¹⁴² Blíže k těmto postavám Mikuláškovy poezie vizte Burián, Roman: *Vyvolavač, prašivec, Agogh, blázen... (motiv démona v poezii Oldřicha Mikuláška)*. In: Tvar, roč. 5, č. 4, 24. 2. 1994, s. 16-17; totéž mírně pozmeněno in *Pět na jednoho. Interpretační symposion nad Mikuláškovým Vyvolavačem*. [ed. Jiří Trávniček] Jinočany: H&H¹1995, s. 61-76.

¹⁴³ Vizte k tomu např. vzpomínku in Skácel, Jan: *Skácel o Mikuláškově*. In: Svět práce, roč. 2, č. 15, 16. 4. 1969, s. 5.

¹⁴⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 11.

¹⁴⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 71.

něhy upozorňující na propast zvlíci mezi válečným, krvavým, vražedným světem a časově omezenému přežívání ve zdánlivém klidu, hrané pohodě, lásce pokřivené, předstírané: „(...) *dosud to jaksi jde, sypeme ptáčkům / a tu zase cpeme kočičky králičím ragú / a králičky nacucáváme vídeňskou kávou, / že jsou pak celí sametovější (...)*“¹⁴⁶ jinde až žasneme nad křehkostí jemných detailů, jichž si básník kruté něhy všímá a jež dává do souvislosti.¹⁴⁷ Šokantní rozeklanost střídá jiná poloha lásky, mezi básníkem a ženou, kterou bychom mohli charakterizovat přívlasky z poslední básně sbírky – zmatení, zmučení, zklamání, zděšení. Tyto pocity se váží k milostnému ztroskotání, nevěře, rozvodu, ukončení vztahu. Rozvod Mikulášek zažil – jeho první žena Božena Hanzlíková se po rozvodu v roce 1949 stala manželkou jeho dobrého kamaráda, žáka a druha v životě, Jana Skácela. Mikulášek své pocity shrnul v básni Rukavička aneb co mně vyprávěl rozvedený muž.¹⁴⁸ O dvě desítky let později reflektoval existenciální pocit milostné nejistoty spojené s pochybnostmi a tušenou nevěrou, matkou rozvodu, kondenzovaněji v básni Dusno, obohacené ještě o stopový prvek motivu něhy: „*A tenkrát se to stalo... // Tichounko / – jako by někdo foukal / do hebké srsti kuní – / chvěla se hladina vod. / (Tak víčko tvé se chví.) (...) Co dělá má láska, / že u srdce mně trne? / Kdo mdlobně mísí / dech svůj s jejím dechem, / když jenom mukou nepřítomnosti / jsem u ní / a vodní hladina se přece / tajnosnubně chví, / jako by někdo dýchal / do hebké srsti a do mrtvého peří / v místech, kde zaschla krev? (...)*“¹⁴⁹ Průvodním jevem nejen tématu lásky je napětí – u Mikuláška často zobrazovaného chvějivými pohyby, vlněním, pulzující sinusoidou, pohybem nahoru a dolů –

¹⁴⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 29.

¹⁴⁷ V tomto kódu čteme např. báseň *Ostych* in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 65.

¹⁴⁸ Mikulášek, Oldřich: *Ortely a milosti. Verše z let 1946-1958*. Praha: ČS¹1958, s. 14-18.

¹⁴⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 53.

ideálně poeticky zobrazitelné například na vodní hladině řeky uplývajícího času.

Dostáváme se k lásce naplno žité, radostné, obdivné, lásce plnosti života, lásce závratné. Jen na vysvětlenou, ne lásce agitační, hymnické, oslavné, politicky užité, tu bychom u Mikuláška hledali jen těžko, nemá jí totiž mnoho. Je to jeho výhoda a také velké umění, neboť doba, kdy i on psal poezii angažovanou, doba počátku 50. let, je spojená se zajímavými básněmi o lásce.¹⁵⁰ Dva se milují a nechtějí, aby to věděli ostatní. Dynamika milostného citu už není jen v tušeném chvění, zde je obsažena v tajemství, které visí ve vzduchu, v napětí mezi skutečností pro všechny a dialogem dvou: „*Nedívej se na mě, / aby nikdo neviděl, / jak nám plavou oči v oleji... // Nevšímej si mne a nanejvýš / zavad' o mne pohledem tak muzejním, / že by kustodovi vypučela / i z druhé nohy trapná protéza. (...) Mluv na mě tiskovou kanceláří, / aby nikdo nepoznal, / že se chceme tajně dotýkat / v stydkém mlčení. // Tanči s jinými, zparagrafuj se v tajli / a svíjej se do fantastických figur, / aby nikdo netušil, / že se zády ke mně / v tom horkém zadýmeném vzduchu / jen pro mé chvatné dlaně odléváš. (...) v té otlučené tváři ze země egyptské / mě pohřbi, / aby nikdo nevěděl, až budou všichni vědět...*“¹⁵¹ Paralelou s pomerančem, bohatostí a sytostí barvy, vůně i tvaru oslavuje Mikulášek svoji lásku k manželce v básni příznačně pojmenované Pleonasmy,¹⁵² časté apostrofy „paražen“ v jejich zástupných metaforách v básni Instrumentace.¹⁵³ Erotický pól, maně upomínající naturalismus Seifertova Morového sloupu, naznačuje Mikulášek, ovšem

¹⁵⁰ Vizte báseň *Láska* a porovnejte ji s ostatními básněmi sbírky *Horoucí zpěvy*. Důkazem našeho tvrzení o neangažovanosti lásky může být i zařazení této básně do různých výborů, např. in Mikulášek, Oldřich: *Červenec. Výbor z básní*. [ed. Josef Suchý a Zdena Zábranská] Brno: Blok¹ 1980, s. 37.

¹⁵¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 62-63.

¹⁵² Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 59-60.

¹⁵³ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹ 1989, s. 61.

v politicko-společenských kontextech, v Metafoře sedmé: „(...) *DOSUD VŠAK STEHNA JSOU STEHNA, / SNAŽ SE ROZUMNĚ VKLÍNIT, / nebudeš dělat aspoň blbosti / v nepřiměřených úhlech (...)*“,¹⁵⁴ umí spojit vulgarismy s poetickým vyjádřením „(...) *a vznášíme se k vlastnímu půnebí / v doušku zeleného veltlínu, / ONOHO ŠTÍHLÉHO VÍNA / FLÉTNOVÉHO DECHU. / a pak se zvrtnem v tanec kolem flašky / a kolem vlastní osy vztyčeného pyje (...)*“,¹⁵⁵ ukazuje ale také vynalézavou smyslnost, křičící a tázající se touhu: „*Ale já se dovolávám ústy / svého jablka / v tvém nabíhajícím ňadru – / ale já se dovolávám hrdlem / svého nenalezeného slova / v křiku tvých vzepřených nohou – / ale já se dovolávám celý / svého rozpuštění / v tvém horkém vnitřku, / svého hlasu v tvém stenu, / kterým se dovoláváš nebes, (...)*“¹⁵⁶

Svorníkem Mikuláškovy díla i života je jeho zakořeněnost ve folklóru, spojnicí s minulostí a tradicí, s mýtem i archetypem. Také Agogh dává najevo tuto příslušnost, ačkoli je jí mnohem méně, než ve sbírkách následujících. Zmiňme proto jen letmo: na koloběh času a střídání aktivit v lidském životě upomíná akcentace podzimu v posledních básních oddílu Meandry:¹⁵⁷ „*Jak čistý, operační řez / lesem a vzduchem a duší. – / je září.*“,¹⁵⁸ „*Je říjen – šalebný čas troubení / na lásku a na smrt...*“,¹⁵⁹ „*Zmučený láskou, vidím / dvě chudobky se krčit / ve zmoklé trávě listopadu.*“,¹⁶⁰ parafrázovány jsou folklorní formule: „*A řeku nevidíte-li, / to proto, že mi dávno uschly slzy / prvního doje-*

¹⁵⁴ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 29.

¹⁵⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 31.

¹⁵⁶ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 16.

¹⁵⁷ Podobně je téma podzimu zdůrazněno v Žeburu Adamově.

¹⁵⁸ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 73.

¹⁵⁹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 76.

¹⁶⁰ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS 1989, s. 79.

*tí – / a možná taky zakrývá ji jíva, / ta otloukaná na píšťalku – / a řeka v píšťalce si zpívá.*¹⁶¹

Všimněme si na závěr našeho uvažování o sbírce ještě důležitých žánrových aspektů. Odhlédneme-li od básníkovy žánrového dělení tvorby do konce 60. let z pera Jiřího Opelíka, můžeme v Agoghu vydělit dvě převažující žánrové tendence – menší, strofické, rýmované a tudíž sevřenější a kompozičně pevnější útvary písňových variací naplněných především milostnou lyrikou, doplněných existenciální vazbou, s převažující nadvládou tématu lásky,¹⁶² se střídají s mikrodramaty, strukturovanými dramatickými monology upomínající schizofrenní stavy člověka. Ta pokrývají Metafory a nalezneme je dílem i v Nekrolozích a Fantomech. Je pro ně charakteristická nespoutanost výpovědi volného verše; mimochodem, volný verš, Mikuláškem využívaný už v Šokované růži, se těší u básníka největší obliby právě v Agoghu v Metaforách. Daktylská stylizace textů se prolíná s krátkými volnými verši graficky podobnými básníkově blízkému jambotrocheji, často jsou však proloženy rytmicky nepravidelnými vsuvkami. Volnému verši a otázkám rytmu se věnoval Miroslav Červenka; v případě Agogha považoval za nejpozoruhodnější verslibristický text Metafory sedmé, která nemá žádný daktylský spád a de facto se neodchyluje od nerytmované řeči.¹⁶³ Dramatičnost textu – a to nejen u poslední Metafory – mohutně podporuje grafika a interpunkce, vznikají výpovědi dlouhých souvětí, stavbu básně pak ovlivňují dva pro drama příznačné momenty – oslovení adresátů a sdělení vlastního zážitku, reflexe básníkovy světa. Kromě (řečnických) otázek, rozkazů a náhlých vzplanutí střídaných aposiopezemi a množstvím tichých míst s pomlkami tu najdeme texty označené závorkami, vnitřní promluvu k sobě, často upřesnění,

¹⁶¹ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 78.

¹⁶² Míjíme tím zejména básně z oddílu Meandry a Fantomy, např. báseň Zděšený láskou.

¹⁶³ K tomu blíže in Červenka, Miroslav: *Dějiny českého volného verše*. Brno: Host¹2001, s. 174-175.

doslovení, ale zde v pozici prostředků majících blízko k remarkům.¹⁶⁴ Významově je drama předznamenáno tematickou polyfoničností; navozená dipolovost podpořená expresívností jazyka odkazuje zpět ke svému autorovi a jeho pocitům sarkasmu, ironie, zošklivení a věčnému nadhledu naplno žité existence.

¹⁶⁴ Všechny naše teze lze úspěšně ověřit např. na básni Plátky (Monolog pro ženský hlas).

5.0 Žebro Adamovo

Vznik veršů Žebra Adamova a sbírky Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt má společný časový průnik, jen druhou jmenovanou sbírku dokončil Mikulášek později, v roce 1975. Souborné vydání Mikuláškových veršů zachovává opačné řazení sbírek oproti naší práci; Zdeněk Drahoš s Jiřím Kudrnáčem to vysvětlují: „*Záměrně ve Verších III zůstala zařazena sbírka Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt (ačkoliv podle podtitulu vznikala v letech 1971-1975). Autor totiž považoval za příhodnější blízkost Žebra Adamova k následujícím sbírkám Sóló pro dva dechy a Čejčí pláč; a to i přesto, že většina básní Žebra Adamova vznikla v letech 1971-1973 a že obsahuje také básně ‚starší inspirace‘ (...)*“¹ Jak jsme již předeslali v Úvodu (1.0), naším hlavním kritériem při řazení sbírek-kapitol byla chronologie jejich vzniku, zde prokazatelně doložitelná, a to navzdory tvrzení editorů, navíc nijak nepotvrzeným, pouze konstatovaným; proto je kapitolou následující po Agoghu právě Žebro Adamovo.

Mikulášek se po zákazu Agogha dostal do publikační nemilosti, která trvala deset let. Jedním z posledních uveřejněných textů je autorské vyznání k Agoghu a čtyřjazyčný překlad básně Co člověk má z Ortelů a milostí² zařazená na konec sbírky jako samostatný oddíl s názvem Poslední báseň. Je to shoda okolností, ale právě tento text se stal na dlouhou dobu básníkovou poslední publikovanou básní.

Počínaje rokem 1971 jakoby se po Mikuláškově v Československu slehla zem, v oficiálně vydávaných a excerpovaných časopisech o něm nenajdeme jedinou zmínku ani článek, tatam je lesk a sláva oficiálního básníka uznávaného všemi spisovatelskými kruhy. Publikované knihy se omezují na nízko-

¹ Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný 2000, s. 437-438.

² Mikulášek, Oldřich: *What man has*. [přel. Norah Hronková] In: *Czechoslovak Life*, č. 11, 1971, s. 29.

nákladové bibliofilie a samizdatové opisy. Mimo samizdatových vydání Agogha, která jsme již zmínili výše, jsme v období 1971-1980 našli několik opisů, na nichž se Mikulášek podílel, nebo mu byly věnovány.

Roku 1973 přispívá Mikulášek příležitostnou básní *Člověk v zimě* do bibliofilského sborníku *Zima*.³ Spolu s ním zde publikuje řada jeho brněnských přátel, ať jde o jeho dřívější přátele výtvarníky, malíře, fotografy,⁴ či širší brněnskou básnickou obec,⁵ všichni byli vesměs členy Skupiny Q.

O rok později najdeme jeho rukopisnou báseň *Číše* – později součást *Žebra Adamova*⁶ – ve sborníčku pravděpodobně věnovanému Jindřichu Chalupckému k Vánocům 1974.⁷ Je to opět přání okruhu brněnských autorů, kromě Mikuláška zde najdeme i Jana Skácela či Ludvíka Kunderu.

Díky pomoci přátel se Mikuláškovy podařilo bibliofilsky uveřejnit dva útlé svazečky: budoucí závěrečnou báseň *Žebra Adamova*, *Utrpení starého Werthera*,⁸ v roce 1975 pak i drobný výbor ze své starší tvorby doplněný jednou novou básní.⁹

Stranou nezůstal ani samizdat, v Gruntorádově knihovně jsme objevili opis bibliofilského vydání *Utrpení starého Werthera*¹⁰ a opis celého *Žebra Adamova*.¹¹

Zmizely i reflexe Mikuláškovy poezie, jediná zjištěná studie Jiřího Opelíka vyšla v zahraničí.¹²

³ *Zima*. Brno: rkp. 1973. V Gruntorádově knihovně pod značkou SB 5617/5535.

⁴ Např. Vilém Reichmann, Pavel Navrátil nebo Jaroslav Škarohlíd.

⁵ Např. Zdena Zábranská, Emil Juliš, Oldřich Wenzl, Ludvík Kundera, Josef Suchý, Jan Skácel.

⁶ Báseň je současně titulem celého oddílu drobných obrázků in Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 41.

⁷ *Věci*. [sest. Ludvík Kundera] S. l.: rkp. s. a. [ca. 1974], s. p. V Gruntorádově knihovně pod značkou SBM 13180/11893.]

⁸ Mikulášek, Oldřich: *Utrpení starého Werthera*. Františkovy Lázně: Městské muzeum 1974.

⁹ Mikulášek, Oldřich: *Básně*. Havířov: s. e. 1975. Poprvé zde nacházíme báseň *Co říká malíř z Agoghu*.

¹⁰ Pod značkou VME 2492/2632.

¹¹ Pod značkou MME 7627/6987.

Závěr roku 1980 znamenal uvolnění poměrů a předznamenával klidnější atmosféru nastupujících osmdesátých let. K Mikuláškovým sedmdesátinám uspořádali jeho přátelé výtvarníci, básníci a literární kritici samizdatový sborník obsahující literárněkritické úvahy – u každé sbírky byl vytknut jeden její problém či motiv. Interpretace Mikuláškovy díla se zde propojovala s autor-skými konfesemi.¹³

Konečně ke konci roku 1980 vychází Mikuláškův výbor zachycující jeho poezii z let 1940-1969.¹⁴ Editoři a básníci Zdena Zábranská a Josef Suchý se snažili vybírat básně shodné ne podle chronologie vzniku, ale koncipovali od-díly sestavené podle shod tematických, žánrových i obrazných.

O rok později vychází definitivně i *Žebro Adamovo*, tentokrát již v prestižním, centrálním pražském nakladatelství.¹⁵

5.1 V Rilkových stopách

První báseň sbírky se začíná citátem z Rainera Maria Rilkeho: „*Snad jsme tu jen, bychom řekli: Dům, most, / studna, brána, džbán, strom ovocný, okno – / dokonce: sloup a věž... ale rozuměj, řekli, / ó řekli to tak, jak samy věci ty nikdy / nemyslíly, že jsou.*“¹⁶ Tyto verše pocházejí z *Duineser Elegien* (1923),

¹² Konkrétně se jednalo o studii Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 321-336. Tato studie vznikla již v roce 1972, přednesena byla 28. 3. 1973 v Literárněvědné společnosti na Filozofické fakultě UJEP v Brně a publikována v překladu P. Jirsaka v záhřebském časopise *Književna smotra*, roč. 8, č. 23, 1976, s. 49-56.

¹³ *Oldřich Mikulášek 1910-1980*. [ed. Igor Zhoř] Brno: rkp. 1980. Tento materiál známe pouze zprostředkovaně, neměli jsme jej během práce k dispozici.

¹⁴ Mikulášek, Oldřich: *Červenec. Výbor z básní*. [ed. Josef Suchý a Zdena Zábranská] Brno: Blok¹ 1980.

¹⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹ 1981; výbor *Červenec* i sbírka *Velké černé ryby a dlouhý bílý chrt* vyšly v brněnském Bloku.

¹⁶ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹ 1981, s. 13.

Mikulášek je četl v kongeniálním překladu Pavla Eisnera.¹⁷ Přiznejme si, že inspirace Rilkeho poezií ovlivnila už Marné milování, zůstávala potom na dlouhá léta jedním z básnickových inspiračních zdrojů; mimochodem, ani Mikuláškův přítel Holan se nevyhnul Rilkovu područenství: „*Snad žádný jiný básník (ovšem vedle Karla Hynka Máchy) neměl na Holana tak magický vliv jako právě Rilke. (...) Světonázorový, ale i motivický a jazykový vliv Rilkeho na Holana je natolik nesporný, že by bylo namístě hovořit o epigonství a ‚rilkovštině‘..., kdyby nešlo o Holana.*“¹⁸ Zde máme další ze zřejmých i textově prokazatelných spojníc mezi dílem Holana a Mikuláška.

Mikulášková kompoziční snaha je propracovaná, pomocí významového oblouku zde spojuje několik věcí. K Rilkemu se nehlasí jen citát jeho poezie v titulní básni sbírky. Básník si vypůjčil rilkovský motiv míče, aby ho použil po svém.¹⁹ Druhou konsekvencí je titul vstupního oddílu Žebra Adamova, Zelený míč, byv podle nás jednou z oněch starších inspirací, avizovaných v podtitulu;²⁰ titul jako by odkazoval na báseň Zelené pyžamo, pocházející z roku 1946.²¹ Rilkeho citát naznačuje, že Mikulášek bude uvažovat o běžných věcech lidského života nacházejících se vůči nám v nových vztazích, pokusí se spojit autonomní svět předmětů denní potřeby

¹⁷ My jsme neměli k dispozici Eisnerův první překlad Rilkeho Duinských elegií z roku 1930, čerpali jsme z výboru Rilke, Rainer Maria: *Obrazy a elegie*. [usp. Josef Rumler, přel. Oldřich Vyhlídal, Vladimír Holan a Pavel Eisner] Praha: ČS¹1974; Mikulášková citace z Deváté elegie je na s. 110.

¹⁸ Chalupa, Pavel: *Ediční poznámka*. In: Holan, Vladimír: *Spisy svazek 11. Překlady I (Rainer Maria Rilke)*. [ed. Pavel Chalupa] Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka¹2007, s. 415.

¹⁹ Pro srovnání a na důkaz našeho tvrzení vizte Rilkovu báseň Míč in Rilke, Rainer Maria: ... *A na ochozech smrt jsi viděl stát*. [usp. Hanuš Karlach, přel. Pavel Eisner, Ladislav Fikar, Jindřich Flusser, Jiří Gruša, Vladimír Holan, Hanuš Karlach, Jan Löwenbach, Jindřich Pokorný, Václav Renč] Praha: ČS¹1990, s. 167; překlad Míče je od Jindřicha Pokorného.

²⁰ Starší inspirací není jen báseň Míč, báseň Kresba tuší vznikla už v první polovině čtyřicátých let, podobně jako např. v básních Komorní hudba či Svatební píseň o růži můžeme najít nápadné shody s Mikuláškovým starším dílem; konkrétně např. v básni Na chvíli v očištění můžeme rozeznat jasné vazby ke sbírce Pulsy, konkrétně k básni U soudců různého.

²¹ Mikulášek, Oldřich: *Podle plotu. Verše 1942-1945*. Praha: Fr. Borový 1946, s. 73-74.

s multidimenzionálním světem lidským, svět zdánlivě jednoduchých, přímočarých vztahů se světem komplikovaných korelací, kde není snadné nalézt ideální podmínky k žití.

V Zeleném pyžamu tak nacházíme řadu předmětů: „*Podložky, spojky, nýty šroubky / a jiné věci takové, / co nehodí se k básni – / myslím si, špatný chlap, / já, samé vroubky // Jako by vesmír hemžících se hvězd / byl něco víc / než pelech s blechama, / jako by pelech plný blech / byl horší na přednes! // Zelené pyžamo, / ve kterém chodíš spat – / teď prázdné po nohou, / jež odešly, / ach, ano. (...) Hle, vesmír celý do trub nohavic / dýje už zplna novou polohou (...) Jak vniká všude, / když mu úzko je / tak jako někomu...*“²² V Míči už dochází k patrnému posunu: básník se zaostruje na jeden motiv, kterému připojuje polysémantické atributy. Mikulášek nechce pro věc-míč použít jen jednovrstevnou charakteristiku, postupuje asociativně. Všimněme si na ukázce sémantického oblouku, jenž se z míče jako pilíře klene; od míče-psa jsme vrženi k míči-hlavě a v pointě je míč spojen s vesmírem.²³ Motiv míče se navíc stává objektivním korelátem, předmětem schopným evokovat určitou emoci: „*Můj tichý míč; / můj pes, můj buldog, / hlídací můj míč, (...) Někdy se zakutálí / jak odseknutá hlava, / ach, pod lože, ach, lože srdce mého, / ztrhaného už všemi smyčci – / a jen si odpočívá / od těla, které naší bědnou duši / smýká nebo mává / – ach, tího má, má vášni a má něho – / někdy se na mne dlouze dívá / jediným okem kyklopa / ten míč, / tak zelený jak tvé oči / zelené / (u moře zeleného) (...) Můj míč! / Můj drahý míč, / mé všechno a mé nic – / nehybné nádro všehomíra.*“²⁴

Míč navazuje několikeré vazby důležité pro interpretaci celé sbírky. Odkazem na zelené oči vzdáleně předjímá téma lásky, zvláště provázaný je

²² Mikulášek, Oldřich: *Podle plotu. Verše 1942-1945*. Praha: Fr. Borový 1946, s. 73-74.

²³ Vazby běžných věcí na vesmír, patrné i v Zeleném pyžamu, jsou dalším svorníkem těchto dvou básní.

²⁴ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹ 1981, s. 13-14.

s motivem luny, máchovské inspirace, jež je zobrazena velmi nápaditě, překvapivě. Autentický, plně žitý život Mikuláškovy světa je založen právě na takových vztazích pohybujících se v rozdílných časoprostorech schopných vzájemně koexistovat bez konfliktů, jde-li o polysémantický vztah míče a luny, nebo další vztahy od nich počaté: „*A zmlká voda, / zmlklá do úplňku, / lunou se zalkla v tůňku / jako tvé oko slzou (...)*“.²⁵ Významové chvění mezi motivy generuje široké sémantické pole, dramatické napětí, kde jsou si jednotlivé věci i jevy jednou blízko, podruhé zase daleko, jedna skutečnost se se druhou prolíná, smazávají a znejistňují se rozdíly mezi označujícím a označovaným. „*Pomine ten den, / kdy jde slunce přes obličej, / růže se ostýchají. / a nevědí, / mají-li zavonět, / jsou samé tajemství, samý záhyb, / samý růžek. // Podobají se ztajenému dechu, / který by se rád něčím stal, / zdržel se na chvíli, / postál na ústech, / než rty se poodhrnou / a začnou sypat plátky, / plátky růže růžové i bílé.*“²⁶

5.2 Panta her

Klíčovým tématem a sémantickým těžiskem sbírky se stává lidský boj o splynutí s jinou bytostí, signalizovaný mj. titulem sbírky²⁷ přihlašujícím se k starozákonní tradici: „*I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu.*“²⁸ Avšak na rozdíl např. od Agogha zde k připomenutí tohoto významného motivu dojde jen ojedinele, v podobě ironizované pointy: „*Neboť už trochu líná / náš drahý*

²⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 55.

²⁶ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 16.

²⁷ Narážky na žebro Adamovo čteme už v Tom královském; blíže vizte in Mikulášek, Oldřich: *To královské*. Praha: ČS^[1]1966, s. 22-23.

²⁸ Genesis, kapitola 2, verš 21-22.

stvořitel. / Však ve výparech našich těl / se zase skoro tuší / a pluje nad vodami. – // S mým žebrem v zubech!²⁹ Také další narážky na okruh biblických kontextů mají charakter spíše obecně lidského pocitu v rozporuplných životních situacích.³⁰

Verše Žebra Adamova vznikaly v těsném sousedství Agogha; tomu navzdory se jejich tematika částečně proměňuje. Z odkazu tragického supertématu Agogha zde zbylo jen několik fragmentů, v jednotlivých detailech se ale sbírky velmi podobají, Mikulášek dokonce některé formulace téměř cituje.³¹ Nápadně nás upoutá nový zaumný verš, Opelíkovou studií ještě nereflektovaný.³² V básni Poslední navštívení věnované památce Josefa Kainara jsme našli další, nepochybný zaum: „A o glycinii, / když v její vůni na květ příme, / a o té skočné, / když doskočíme na samu čáru / bytí a nebytí. // Panta her! Panta háru! // Nevýti, či výti? / Výti, či nevýti? / To je otázka. // A já tedy vy-
ji.“³³ Při naší interpretaci budeme vycházet z Opelíkových postulátů, neboť se ukázaly jako funkční. Mikuláškovy zaumné verše se nikdy nebránily přejímání slov z běžného lexika. Slovo „panta“ pochází z řečtiny a znamená „všechno“. Předchozí daktylský spád verše je narušen trochejským, aby se vzápětí vrátil k daktylskému. Vnímavý čtenář si tak nemůže nevšimnout výrazné změny metra signalizující sémantický předěl. Umístění zaumu je velmi exponované, nachází se ve zlatém řezu básně. Narazíme na dva konkurující si úseky textu, na dvě pointy vzájemně se doplňující. První z nich odkazuje

²⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 80.

³⁰ Naše tvrzení dobře dokumentuje současně název oddílu i básně Na chvíli v očištění.

³¹ Srovnejte verše in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 22; s Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 85.

³² Jak Opelík uvádí, v době vzniku studie měl k dispozici jen omezený materiál končící Agoghem, tj. verše do roku 1971; dále vizte in Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 321.

³³ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 59.

k motivu smrti nebo k jejímu okamžiku, vzdáleně tušíme i nicotu, jako by Mikulášek vzpomínal společně s Kainarem: „*Jak by ses divil: A je to tu. / To, o čem v skrytu dobře víme / a co v nás z dálky velké přichází / a nic krom nicoty nám nevěstí. // Hodina naše, řekl bys. / Ach, naše, když už nejsme sví.*“³⁴ Tento úsek jen doslovuje závěrečná pointa, nijak jej ale negraduje, působí spíš jako smutný dovětek, povzdech nad nezvratným koncem: „*A cosi dlouho bezejmenné / v tom šumu vod se rozpomene / na zmáčený pel černáška – / hořkými slzami.*“³⁵ Nekonkretizovaná hrozba smrti je vložena mezi vzpomínkový text, Mikulášek připomíná „*poezii pannu*“ a postupně graduje retrospektivu až k zaumu. Jsme na hranici bytí a nebytí a v podobné situaci jako v Agoghu (4.5.1). Zaumný verš tak interpretujeme jako vhléd do oblasti nejsoucna, kdy nám nestačí jen naše výrazové prostředky a uchylujeme se k překvapivému, zoufalému zvukovému výronu, jenž proti nicotě staví všechno, „*Panta*“, co je nám k dispozici. Hraničnost, lavírování na hraně existence vysvětluje parafráze Hamleta konotující zvukově spodobněnou zoufalost vlků vyjících na měsíc(!). Otevření oken smrti vybízí k zaujmutí postoje – po zoufalém výkřiku se dostavuje žalozpěv nad ztrátou kamaráda „*A já tedy vyji.*“³⁶

5. 3 Srdce drásající žebro

Je-li člověk v životě vystaven jakémukoliv útlaku, represi, pak jednou z cest, kterou může překonat nihilistické pocity prvních nesvobodných okamžiků, je výsměch. Jako by se tak verše Žebra Adamova pomalu vyrovnávaly s novou životní situací, nově na ni reagovaly. Mikulášek napříč celou sbírkou

³⁴ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 58.

³⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 60.

³⁶ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 59.

tematizuje několik odstínů ironie, přesněji ironických pohledů na věci a životní okolnosti.

Ironický pohled začíná u nejobyčejnějších věcí lidského života; zmínili jsme báseň *Míč*, kde je tato věc jemně ironizována pomocí přírodní metafory, aby vzápětí došlo k její plné lyrické rekonvalescenci propojením jejího významu s kontexty ryze lidskými.³⁷ Podstatně silněji vnímáme ironický pohled na věci na začátku závěrečného, pátého oddílu sbírky *Utrpení starého Werthera*. Inverzní goetheovský titul a úvahový styl činí z veršů zpověď básníka svého věku. „*Chodníky vlnou dojetím / nad mou svěží, jitřní úvahou / z výše balkonu, / hodného aspoň osmi Julií, / a popelnice s odpadky jsou připraveny / k odvozu na své pohřebiště.*“³⁸ Můžeme si zde všimnout dalšího procesu, který si Mikulášek vyzkoušel dobře už v *Agoghu*, totiž mýtizace, prostředku k tvorbě specifického světa. Jaký je jeho postup? Nejprve připomeneme kontext shakespearovský, spojuje představu popelnic s odpadky s představou popelnic jako pohřebních nádob „*Jsem sice rovněž odpadek, / už pro ztuhlost stylu, (...) žel živý dost, / abych se mohl sledovat / na závratné dráze k vlastní spalovně / a vlastní popelnici, / ve které by se vyjímala květina (...)*“³⁹ poté pomocí ironie, viditelné mimo ukázkou i v okolních verších a netýkající se jen věcí, ale i osob „*Kdežto z hlediska slečny, / zvláště ortopedické, (...)*“⁴⁰ dostává běžné věci, chodník, balkon a popelnici, do nových, vlastních vztahů, vyzdvihuje přitom jejich neobvyklé charakteristiky. Funkce ironických pohledů je zřejmá – Mikulášek si tím buduje protikladné, zvláštní optikou viděné reálie, opačné k biologickému a geologickému světu přírody.

³⁷ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 10.

³⁸ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 107.

³⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 108.

⁴⁰ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 107.

5.4 Průvody lásky

Mikulášková všepřesahující témata lásky a smrti se objevují oproti dřívější tvorbě v nových kontaminacích, využívají však stále stejných leitmotivů (např. tráva, víno etc.). Oddíl Číše, sémanticky nejprůzračnější, místo mnohonasobných významových vazeb Zeleného míče nyní nastupuje strožejší vztahová dvojdomost, je složen většinou ze stručných, krátkých básní, obrázků. Ty fungují na principu zvětšovacích skel – zde prezentovaná slova, metafory a básnické obrazy slouží jako podpora motivická i tematická, stávají se východiskem, popřípadě skrytou součástí básní z dalších oddílů.⁴¹ Láska je zde mnohem více bolestná, smutná a tesklivá, chybí jí drastika i sexuální rozervanost, ačkoli právě erotika je druhem lidského vztahu v básníkově lyrice významně posilující mytizační aspekt, mnohem spíše je oslavována jemnost lásky spodobněná skrze popisovaný detail, od kterého se odvíjí řada dalších asociací „*Moje milá má ústa. / Tenkrát při stvoření. / řal šťastně lucifer – / až k srdci. / A jeho šavle stále proniká / až k hlubokému smutku básníka, / jenž ví, že v koutcích spí / dva luciferci.*“⁴² básník používá genitivní metaforu s abstrakty i konkréty „*Slyším tvůj přerývaný dech, / jak stoupáš ke mně po schodech / sedmého patra lásky.*“⁴³ – ale tu zase v komparaci např. s Holanem mnohem méně – častým básnickým prostředkem zůstává použití refrénu s proměnným slovem, jako např. v lidových písních, v krajní formě se básník dostává až k paralelismům „*Spíš zbloudilá v svých snech – / kam nemohu. //*

⁴¹ Miniatury či obrázky najdeme i v jiných oddílech. Jako doklad našich tvrzení srovnajte např. báseň Něžná a báseň Umlčená ústa, první symbolizující ve slově vlásky zároveň něhu v kontrastu se smrtí, druhá ukazující konec vztahu skrze motiv utichlých úst, s básní Průvody lásky, kde motivy vlasů i úst jsou básníkem shledány jako artefakty lásky nikoli odcházející, ale odvrhované, protože odmítající.

⁴² Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹ 1981, s. 33.

⁴³ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹ 1981, s. 39.

*Spíš zaživa ve svých snech – / kam nechci. // Spíš krásná v snění svém – / kam se neodvažuji. // Spíš vzdálená v své smrti – / kam nesmím.*⁴⁴

Téma lásky je spojeno a dotvářeno dvěma okruhy motivů stále se opakujících v různých situacích. Prvním okruhem jsou tělesné, symbolické motivy zobrazující člověka, převážně ženu, živoucího, fyzického – srdce, ústa, vlasy, maso etc. Druhým okruhem jsou motivy naslouchající, respektující, zobrazující krajiny – např. déšť, les, luna, listí, tráva – přírodní gro sbírky. Kombinací těchto motivů Mikulášek tematizuje nejen lásku, ale i děje jí příbuzné, s ní související, samotu či čekání. Kontradikce i konjunkce muže a ženy – to je další střípek, ze kterých básník skládá svůj vlastní mýtický svět; ba co víc, je to jeden ze základů archetypálních, mytických sil naší existence. Láska tak u Mikuláška nikdy není jen čistou erotikou nebo šírajícím pocitem před sebevraždou, vždy je spojena s vyššími otázkami bytí – kolikrát jen je vrchol milování, jeden z hlavních atributů lásky, zobrazen ve spojení se smrtí či s bohem, kolikrát tyto dva okamžiky, netrvajících déle než chvíli, mění náš život a posouvají jej dál. Pojetí času se v Žebro Adamovu nevzdaluje od Agogha, nad volným, přirozeným plynutím času – ač se s ním zde také setkáme např. v podobě koloběhu ročních dob v básni Průvody lásky⁴⁵ – nad orientací v několika časových rovinách převažuje, byť ne vždy přímo vyslovená, ale sémanticky zřejmá převaha koncentrace času do jediného okamžiku, často k takovému vyjádření používá blesk či hrom, nebo naopak s přesahy do věčnosti: „ – I chvílička s tebou je mnoho. / – Noc s tebou celá, je málo.“⁴⁶ Podívejme se na naše tvrzení ještě ve světle dalších, následujících ukázek.

⁴⁴ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 38.

⁴⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 101.

⁴⁶ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 91.

Čistě erotický aspekt tématu lásky je minoritní, místy však významově kondenzovaný, na hranici smyslového sápaní: „*Když vášnivě se odléváme / do svého sousoší, / tak těsného, že meč / na ostrí svém nám stlal, / a vdechujem si supějice nesmrtelnou duši – / jak nad námi by někdo stál... / A čekal, až se vzruší. (...) Zná tebe i mne, / a jestli vůbec vane, / pak pouze naším dechem; / jen jím se znova vzpíná. // On vždycky s rúží za pasem, / která i vůni raní, / ví, že v tom smrtelném zápase / vypouštíme i duši. / A čeká, až zemřem – alespoň na chvíli / k slastnému konci hnání. / Čeká, až on v nás zakvílí / z onoho temného vína.*“⁴⁷

V předchozích kapitolách jsme se zmínili o tom, že se Mikulášek rád zaměřoval na sledování chůze žen. V roce 1990 objevil Josef Veselský náhodou v rozhlasovém archivu dva krátké útržky hlasových záznamů, podle různých zachytných údajů datovaných před a za květen 1970. První hlas patřil Oldřichu Mikuláškovu a druhý Janu Skácelovi. Pojednávají o stavu, kdy se Mikulášek dostal znovu po několika měsících do vertikální polohy. Máme zato, že právě dlouhotrvající úraz a pobyt v nemocnici přispěl k tomu, že se básník zaměřil na detail chůze i ve své poezii: „*Ted' už mám jakousi perspektivu, ale ležet měsíc, sedm měsíců, to člověka hodně zkruší a zdá se mu, když se poprvé postaví, že vlastně už nebude nikdy chodit... (...) Přišel jsem na to také, že vleže si vlastně člověk naučí vážit obyčejné chůze. Zvlášt' se to týká mě, který jsem byl zvyklý – nerad užívám slova ‚tvorit‘, ale tedy pracovat v chůzi. (...) Když už jsme u toho ležení, nemůže se člověk zbavit různých myšlenek. Spánek je přirozený vleže, ale člověk je vlastně... Jeho jednání, jeho činy řekl bych že vznikají ze vzpřímené postavy. A konec konců i víno, ten božský nápoj lidské družnosti taky stojí v láhvi nebo na křehkém stonku poháru a čeká, až bude povzneseno k chutnajícímu ponebí. (...) možná, já o to aspoň budu usilovat, že najdu ono lidštější zvroucnění, které se snad odrazí i v tvorbě. Rozhodně mys-*

⁴⁷ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 79.

lím, že budu shovívavější k lidským chybám, že budu pozorný k lidskému utrpení. Že se budu učit, teprve učit účastnosti.“⁴⁸ A nebyl by to Mikulášek, kdyby svůj záměr neuskutečnil ve stálém kontaktu s již zmíněnou „ortopedickou slečnou“ a nezvýšil přitom erotický náboj svých básní: „(...) budou mít majitelé černých padáků / zacloněný výhled / a nutně se upnou na mijející štěstí / jejich nohou ve stálém sporu, / zda je lépe je klásti před sebe / nebo od...“⁴⁹

Další podoby lásky nalzáme ve sbírce ve spojení s tématy smutku a samoty, důležitou úlohu zde hraje dramatický motiv lidské duše, styčný bod nitra člověka a skutečnosti: „Samota čistá – jak víno. / Jak láska bez dechu. Jak Bůh. / A celý v ní, sám plný, přes a mimo / jen havran letí proti obloze / a letí jakby vymeteným nebem. (...) A duše, že je něžně stínána / tím krutým, přesným vláskem, / zda-li tuší, zda-li uhádne?“⁵⁰ Setkávání a míjení duše a světa je vždycky bolestné, neobejde se bez nářku: „(...) pláč duše, která je si / i poraněnou múzou / a maso smutku svého / vždy na hák verše věsí / pro boha živého... // Pro strašlivého boha.“⁵¹

Než si ukážeme spjatost tématu lásky s okruhem přírodních motivů, všimněme si, v souvztažnosti s poslední ukázkou, ještě jednoho detailu: Mikulášek se během svého života často vyjadřoval k obecným otázkám poezie,⁵² neváhal proto využít motivy slov a veršů i v Žebro Adamově. Vzpomeňme na Agogh, kde přirovnával slova ke „stínům zemřelých“, zde už hovoří o slovech „lámaných v kloubech“, verše jsou potom ostrými háky v řeznictví, na něž jsou –

⁴⁸ Slova Oldřicha Mikuláška in Veselý, Josef: *Když ožijí hlasy*. In: ROK, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 13-14.

⁴⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 107.

⁵⁰ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 20.

⁵¹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 55.

⁵² Vizte např. Mikulášek, Oldřich: *O básnickém poslání a řemesle*. In: Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů*. Praha: ČS¹1963, s. 71-73.

v momentu bytí a nebytí a za přítomnosti nejvyšší autority – věšeny naše city. Specificky užitý leitmotiv masa,⁵³ u Mikuláška připomínaný stále znovu už od čtyřicátých let, vytváří, jak na to upozornil již Zdeněk Kožmín,⁵⁴ nápadnou a významnou analogii k Sartrově koncepci masa jako součásti degradace lidského těla.⁵⁵ V diptychu o básnickém umění⁵⁶ posune Mikulášek existenciální motiv veršů – háku drásajícího lidské city – do polohy blíže lásce a splývání jednoho v druhém; interpunkce zvyšuje napětí tripartity, muže, ženy a boha: „*Pane na nebi! / Ženo na zemi! / Muži v ženě! // Slast vína na mém půnebí, / slast lásky nestřežené! / Slast verše každého, / který spí se všemi / v jediné básni!*“⁵⁷ Agoghovsky je zobrazen i bůh stojící mimo křesťanskou ideu, podřazený lidským charakteristikám, stejně „*strašlivý*“ jako „*zešilevší*“.

5.5 Směrem deště je pád

Přírodní rámeček Mikuláškovy lyriky jen zvyšuje účinek smutné, a následně i samotné lásky jako smysluplné lidské aktivity, všímáme si však zároveň její iracionality, rizikovosti spojené s jejím nepředvídatelným průběhem.⁵⁸ Věnujme se přírodním motivům nejčastějším, které mají v Mikuláškově díle dlouhodobou platnost. „*Tak jemně – dešť na římse zní. / A není nikomu – jak mně. // A nikdo snad – vzkaz nezaslech tu, / nejdráždivější sdělení / mé kůži od tvých něžných nehtů, // že i z té dálky do mne tnout / deštěkem prstů, / prsty*

⁵³ K tomu vizte např. básně Malý místopis, Neslavný monolog, Úpění.

⁵⁴ Kožmín, Zdeněk: *Oldřich Mikulášek: Žebro Adamovo*. In: Holý, Jiří et alii: *Český Parnas. Literatura 1970-1990 (Interpretace vybraných děl 60 autorů)*. Praha: Galaxie¹1993, s. 254.

⁵⁵ Blíže k tomu vizte in Sartre, Jean-Paul: *Bytí a nicota. Pokus o fenomenologickou ontologii*. [přel. Oldřich Kuba] Praha: Oikoymenth¹2006.

⁵⁶ Máme na mysli básně *Ars poetika* I, II.

⁵⁷ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 90.

⁵⁸ O tom, jak se dokáže takový manželský vztah náhle dokonale proměnit z pouhého podezřívání na hrob lásky, vizte např. báseň *Žárlivost* in Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 66-68.

*deštiku / nikdy, ach, nikdy nezapomenou...*⁵⁹ Motiv deště je u Mikuláška tradicí, v Agoghu byla tomuto motivu také věnována nejedna báseň.⁶⁰ Déšť není jenom zvukovou přírodní kulisou připomínající nám pravidelný, rytmický úhoz vody o všechno, co jí přijde do cesty, znamená zároveň pohyb dolů, pád, ať už v přírodě, nebo v básníkově nitru: „*Když prší hned zrána, / je to vždycky špatné znamení, / znamení sesuvů, / z hlediska deště zcela bezvýznamných – / ale což prším snad já?*“⁶¹ Mikulášková angažovanost, spřízněnost s vodou uplývající, s vodou živelnou, vodou věčného stékání, plynutí ke konci, ke splnutí v moři, dává prostor lásce, ba co víc, je významem veršů přímo vynucována jako sémantické protizávaží, zacelení mezery. Právě pohyb deště básníka fascinuje a použije-li vodní motivy ještě v jiných obměnách, vždy to má významovou nadstavbu: ironický pohled na lásku vedle smrti zprostředkuje voda padající na hrob „*Nebožtík, zaléváný vdovou, / je humus příštích lásek. / Nic není zcela mrtvo.*“⁶² Ostatně motivy slz a hrobu jsou v Žebro Adamovu velmi exponovány, voda konotující věčně plynoucí čas a poukazující na básníkův rodokmen, vyrůstající z moravské krajiny, je zpřítomněna proudem vzpomínek „*Nakonec ještě Bečva tu je. / Řeka, v níž skoro všechno pluje – / Tvé kvítí, i mé nekvítí.*“⁶³

Expozice jednotlivých listů, stromů i jejich spojení v celku lesa spojuje Mikulášek s tělesnými metaforami, příroda tak souzní s ženou: „*Tak vzdálená a korunovaná / výhružnými vlasy. – A čí? / Lesa bezvlasého, ztichlého pod-*

⁵⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 37.

⁶⁰ Vizte např. báseň *Fantastický déšť* in Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 71-72.

⁶¹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 107.

⁶² Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 110.

⁶³ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 60; blíže k tomuto tématu vizte in Trávníček, Jiří: *Moravská inspirace v poezii Oldřicha Mikuláška a Jana Skácela*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 337-346.

zimně. // Tak blízka jako kmen. Jak odvaha / srdce mého / být tobě blíž než ty mně. / Či ale ty jsi, či? / Mlčení, smíchu, pláče / nebo všeho? (...) Najednou průhlední jsme a čistí / jak strom; a každý z nás i svát – / jak ono listí. / --- / Tu každý strom je sobě pomníkem / a ticho hřbitovní / nic neruší.“⁶⁴ To pomalé odcházení, odlučování, rozchod nikoli náhlý, ale postupný, rána dlouho krvácející, dlouho nezacelená, se objevuje v celku lesa, který nastavuje svou drsnou tvář, najednou nás stromy jsoucí pohromadě ničím neutěší, semknou se k sobě a nenaslouchají nám; podobně to básník předznamenal stejným motivem v Agoghu: „Strom každý teď náhle lesu pomníkem. A žádný strom / ani lístek jeden / najednou nedoslýchá.“⁶⁵ Obě ukázky dokládají, jak Mikulášek zobrazuje odvrácené stránky lásky.

Se „srdcem u trávy“, komunikačním poutem lidským a přírodním, ve sbírce čitelným na mnoha místech,⁶⁶ je zobrazen vztah mezi lidskými emocemi, cítěním, tepajícím životem a zeleným kobercem, který je u Mikuláška už od Divokých kačen synonymem přírodního univerza, nezničitelné a pozitivní přírodní existence „(...) na záhonech i na hrobě / a na kamenném mostě / – věčná jak zem, ach, matka tvá – (...)“.⁶⁷

5.6 Ironie, smutek, naděje

Tematickým i motivickým kondenzátem a zároveň shrnutím a dokladem našich zjištění je závěrečná báseň a současně název čtvrtého oddílu sbírky – Průvody lásky. Báseň je rozvržena do hudební formy suity a jednotlivé části jsou označeny italským názvoslovím, předjímající tempo (hudby, života, lás-

⁶⁴ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 46.

⁶⁵ Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989, s. 54.

⁶⁶ Vizte např. báseň Otavy in Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 42.

⁶⁷ Mikulášek, Oldřich: *Divoké kačeny*. Praha: ČS¹1955, s. 62.

ky, konce, zapomnění) a náladu (zamilovaně, vzrušeně, vášnivě, jednoduše, zmíravě). Italské názvy jednotlivých oddílů popisují silokřivku lásky, od první jiskry po úplné vyhasnutí; obsah oddílů je ale nesen ve smutečném duchu, láskyplná vzplanutí i jemné reminiscence vždy odkazují k zmaru, obráceny do hrobu a zahlazeny proudem času. Motivický amalgám připomíná Agogh a ukončuje, bilancuje nad klíčovým tématem sbírky, zápasem o splynutí s druhou bytostí: „*Nech si své vlasy, / tu Medúzinu hlavu. / Slyším jen syčení svíjejících se hadů. (...) Odcházíš tedy... Tak odcházejí / vdovy po zesnulém zpěvu. / I po drobných krocích někdy zejí / propasti ticha. (...) Dva stromy z jednoho kmene / vzrůstaly na tom místě. Ted' leží svorně bez kořene, / navždycky rozdvojeny.*“⁶⁸ Jeden z vrcholů sbírky je tak poznamenán kontaminací a rekombinací sémantických vazeb, propojujících mj. téma ironie a smutku: od milostného výšlehu „*Laskáme hedváb na hrudi, / tak drahé nám, že jiné – / a myslíme na duši, / jak je krásně oblá / a jak nám zrychluje dech, / úplně lokomotivně, / že se s námi točí celý les.*“⁶⁹ se náhlým zlomem, nečekaným okamžikem se mění náš svět „*A najednou – bez výstrahy a bez záchranné brzdy – / stojíme sami na pustém nádražíčku / bez dalších spojů, s obrovskou, prázdnou a jakoby cizí halou / plnou ozvěn v hrudi, té vlastní – (...)*“⁷⁰ Tráva, pláč, srdce, hrob, refrénovité opakování s proměnnou, černá a bílá, to všechno zde nalezneme na jediném místě, vše uspořádáno a hotovo k jediné charakteristice pravého spojení, které se nakonec nezdařilo: „*A čehosi líto je (...) že už jsi nemoje.*“⁷¹

⁶⁸ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 98-99.

⁶⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 99.

⁷⁰ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 99.

⁷¹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 101.

Podobně je supertéma postulováno a gradováno v závěrečném oddílu sbírky, Utrpení starého Werthera, jenž byl ze sbírky publikován nejdříve a Mikuláškově se za něj dostalo pochvalných slov například od Jaroslava Seiferta; v dopise z prosince 1974 jej velikostí řadí hned za Noc s Hamletem.⁷² Mikulášek nejprve potlačil významnost vlastní výpovědi úvodním odkazem na převzatý námět básně, na vyprávění neznámého začínajícího autora, který měl svůj příběh také z druhé ruky, od svého žijícího předka, avšak hned následující motto předjímá její celkové ladění: „Blázen, kdo hledá lásku. / Nalézá nás – tak úslužně. / A nastavuje dlaň.“⁷³ Polyfonní text řeší zásadní problém stárnoucího básníka, je jeho zpovědí a reflexí o lásce, která jej mívá, ač se jí snaží všemožně zachránit. Hledá ženu, které není lhostejný jeho osud, ztracenou, v odpadcích se rozplývající lásku. Básník stojící na prahu smrti a sledující svoji „závratnou dráhu k vlastní spalovně“⁷⁴ je ale paradoxně „žel živý dost“, aby „si šel i sám na pohřeb“;⁷⁵ všeplatná ironie zlehčuje dokonce samu smrt v běžnou, každodenní věc – podobně jako v Agoghu – vytýkajíc však do popředí vztah dvou lidí: „Hned jsem věděl, že to není ono, / že takto náhle umřít je nouzový východ z kina / a že lidé mohou klidně dodělávat (...) ale láká je – střídavě, občas i často – / představa nebytí, skrápěného slzami té, která je zlákala do představ / nepředstavitelného bytí bez ní, / což z hlediska nebytí je holý nesmysl – (...)“⁷⁶ Mikulášek vykresluje utrpení člověka ve světě, kde je křesťanská idea sice připomínána, ale zároveň poněkud sobecky ironizována: „Bůh je chytrý. A snáší smrt / jen jako metaře pro ještě špinavější hejble. / Neb žít je nutno – být sebehůř / – říká On – / už pro Jeho prý spásu a zno-

⁷² Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov¹1995, s. 157.

⁷³ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 107.

⁷⁴ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 108.

⁷⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 113.

⁷⁶ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS¹1981, s. 109-110.

vuzrození / z našich nespočetných kukel, / budoucích třepotavých duší“,⁷⁷
 „Můj ty bože! / (To zvolání je autentické / a od onoho začínajícího autora.) /
 Můj ty bože! (To jsem zas od něho opsal.)“⁷⁸ Spojení dvou lidí stojí v cestě
 řada překážek, Werther-básník-muž se zmítá mezi opileckými záchvaty
 „střízlivé jasnovidnosti“⁷⁹ a okouzlením „sukniční hranou“,⁸⁰ žena je zase po-
 dezřelá z nevěry, která je oboustranná: „(...) poněvadž se nechtěla ze svého
 hlediska / pouze mačkat s další ženou v mém srdci, / nýbrž s třemi muži ve
 svém – / s jedním chleba jísti, / s druhým víno píti / a třetím nechati si uši za-
 léhati – (...)“.⁸¹ V drobných obměnách se refrénovitě vrací Mikuláškovu klí-
 čové konstatování ukončující hádku nevěrného páru: „(...) bylo to stejně úplně
 jinak!“⁸² Projevy lítosti nad vzniklou situací se nesou v agoghovském duchu,
 je zde připomenut motiv ptáčka skákajícího na dějinami žluklý lůj, hovoří se
 o milovaném dechu, který kdysi zamžíval básníkovu tvář. Klíčovou myšlen-
 kou „(...) neb vše je jen jednou – / leč láska, láska, ta hledá ohniště, / aby se
 spálila – / a díru do komína k očazení duše...“⁸³ je zdánlivě uzavřeno Žebro
 Adamovo, boj o konjunkci dvou bytostí už kdysi proběhl a nyní už dál netrvá,
 je to jen ukončená životní kapitola, ačkoli básník vzdorující času chce vše
 vrátit a začít znovu. Tuto životní osamocenost ve vlastním bytí výstižně ozna-
 čil Mikulášek v titulu jedné ze svých dalších sbírek, *Sólo pro dva dechy*.⁸⁴

⁷⁷ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 110.

⁷⁸ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 111.

⁷⁹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 110.

⁸⁰ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 110.

⁸¹ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 111.

⁸² Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 111.

⁸³ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS
 1981, s. 113.

⁸⁴ Mikulášek, Oldřich: *Sólo pro dva dechy*. Praha: ČS 1983.

Jedním z charakteristických rysů sémantiky Mikuláškových básní je jeho schopnost ponechat čtenářům naději, např. prostřednictvím znejistění, odlehčení nebo rozostření závěru sbírky; tímto tématem je, zdůrazněním filosofického aspektu, ukončen i Werther: „*Neboť všechno bylo / a je / a bude vždycky / stejně úplně jinak. / I s city (...)* Ó, neplačte, lidé, / nad pošetilostí stáří, / neb ona v tom věku / jakousi jest i ctí!“⁸⁵ Starému Wertherovi tak místo smrti pomáhá k životu právě ona rozostřenost, ona naděje v navázání nových vztahů i skrze trýznivou minulost.

⁸⁵ Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS 1981, s. 113-114.

6.0 Závěr

První tři sbírky pozdního díla Oldřicha Mikuláška jsou velice úzce svázány dohromady a tvoří výrazný předěl v jeho básnické tvorbě: všechny výborně reflektují dobu svého vzniku v dění celospolečenském i osobním. Mimořádné tvůrčí vzepjetí zapříčiněné řadou mimoliterárních událostí vytvořilo vrchol Mikuláškovy poezie, kterým je sbírka *Agogh* převyšující básnickovy dosavadní největší úspěchy (*Pulsy*, *Ortely a milosti*, *Svlékání hadů*).

Základním poznatkem je básníková vědomá snaha své sbírky komponovat a konstruovat, každá sbírka, oddíl i báseň mají své přesné, účelově podmíněné místo.¹ To je však paradoxně také jeden z důvodů, proč jeho dílem nemůžeme vést jednoznačné hranice, rozdělit jeho poetiku na několik přesně uzavřených skupin.² Pomocným a užitečným kritériem nám tak může být mimoliterární kontext žité reality, v našem případě počátek normalizace.

Mikulášek si do konce čtyřicátých let vytvořil řadu leitmotivů, jež v průběhu života použil téměř ve všech svých sbírkách (např. víno, tráva, krev, srdce, hlava, slza, les etc.) a různě je varioval, vytvářel z nich ostré protiklady. Výhoda jejich obecnosti, ale zároveň závažnosti a ustálenosti vytvořila pevnou motivickou základnu. Totéž platilo pro jeho oblíbená témata, z nichž se dlouhodobě zaměřil především na život, lásku a smrt; staly se z nich konstanty po dlouhou dobu sloužící k zjednodušení a bagatelizaci jeho poezie, aniž by se nějak reflektovaly jejich významové odstíny a kontextová zapojenost do celku díla.

Pozdní poetika je charakteristická překračováním hranic jednotlivých témat, akcentací témat dříve spíše upozaděných, polyfoničností básnické výpo-

¹ Často tak nacházíme básně stejného významu, shodných témat, motivů i celkového ladění ve dvou různých sbírkách.

² Jedna sbírka okazuje k druhé a vznikají tak linie skrze celé dílo, např. k *Agoghu* vede linie už od *Pulsů* a *Ortelů* a *milostí*.

vědi. Z Mikuláška-dialektika se stává bytostný existencialista řešící, nejvíce v Agoghu, krajní a vypjaté životní situace pod stálou hrozbou nebytí, vtažení do nicoty; Agogh má v našich interpretacích centrální postavení právě díky těmto básním, hranice existence na sebe váže veškeré vztahy lidského života od narození do smrti. Tyto situace jsou tematizovány mj. přes měnící se jazyk, variace Šokované růže střídají složitá a dlouhá agoghovská souvětí s použitím zámlk a gradovaná interpunkcí, monumentální básně, jež považujeme za vrchol Mikuláškovy existenciální linie.³ Supertéma existence je ještě umocněno zaumným jazykem vyvíjejícím se u Mikuláška už od poválečných začátků básnické kariéry a objevujícím se zde, ve službách bytí a nebytí, v nových kontextech a významech.

Protiváhou, protipohybem tématu potlačujícího i samu smrt je téma lásky silně zvyšující svůj erotický náboj a rozšiřující diapason svých výrazových možností; vrchol je opět umístěn v Agoghu, v Šokované růži a především v Žeburu Adamově zaznamenáváme převahu lásky teskné, nenaplněné, odcházející nad smyslnou, vášnivou, láskou chťičem vyhrocenou do rozmanitých krajních poloh. Důležitou vlastností stárnoucího básníka je rostoucí ironizace všech básní bez ohledu na jejich téma.

Gradována je básníkova snaha o tvorbu mýtického světa s vlastními pravidly a zákony, který je hluboce zakořeněn ve starověkých kulturních kontextech; hlavním pretextem nového světa se stává Bible. Mikulášek tento svět obohacuje o řadu exotických detailů: výsledkem je potom svět mimoběžných trajektorií, rozštěpených vztahů, svět vyosený, abnormální, kde i Bůh částečně ztrácí své výsadní postavení.

V kontrastu s ním sahá Mikulášek po svém domově, ohlíží se po vlastních kořenech, aby mohl tematizovat moravskou krajinu se specifickým folklorem dodnes čitelným všemi generacemi. Funkce folklórních názvuků je ambiva-

³ Hlavním jádrem je oddíl Metafory.

lentní – na jednu stranu nabízí bezpečí rodného, známého prostoru, na stranu druhou podporuje zcela opačný mýtický svět svým ustavičným odkazováním k archetypům lidského bytí.

Časoprostor sbírek je rovněž vykojený, mimo-řádný, redukuje se na těkavý okamžik střídaný nekončící věčností, teď anebo navždy (nikdy), tady (mezi bytím a nebytím) nebo nikde; opakováním krajních limitů časoprostorových hodnot pulsování, chvění Mikuláškovy poezie stále zrychluje a významově stupňuje. S tím souvisí ještě jedna věc, Mikulášek je mistrem point. Práce s nimi může mít účinek retardační i akcelerační, v obou případech mohou produkovat pohyb protikladný aktuálnímu tématu sbírky a tím podpořit pulsující efekt Mikuláškovy lyriky.

Celkový smysl všech tří sbírek je nejobecněji vztažen k supertématu lidské existence stlačované a uvolňované chvějivými tlaky jejího okolí. Ačkoli sbírkám pozdního období vládne téma nicoty, zmaru a beznaděje lidského bytí, pro nás nejzajímavějším momentem je právě konstrukce opačného, záchraného mechanismu odkazujícímu k lidské naději v lásce k druhé bytosti, i když je ve sbírkách v menšině. Dlouhodobě připomínaná Mikulášková dramatickост se zde multiplikuje až na únosnou mez, zasahuje všechny roviny básnického textu.

Svým vzorům zůstal Mikulášek věrný po celý život. V interpretovaných sbírkách jsme našli a textově dokumentovali prokazatelný vliv poezie Karla Hynka Máchy, Rainera Maria Rilkeho, Františka Halase a Vladimíra Holana, s nímž jakoby na první pohled Mikulášek tolik společného neměl. Holanovy složité, zašifrované básně v porovnání se zdánlivě jednoduchými texty Mikuláškovými však neklamou, naše stručná, pouze povrchová analýza dvou klíčových děl, Agoghu a Noci s Hamletem, poukázala na celou řadu společných průsečíků. Zde se nalézají otevřený badatelský prostor; mimo rozsah naší práce zůstává podrobná analýza a komparace těchto monumentálních textů, jež by

byla nejen velmi potřebným svědectvím o spřízněnosti dvou největších básníků české poezie druhé poloviny dvacátého století, ale zároveň záslužným prvním krokem k řádně podložené komparaci celkové ukazující ve vývojových dominantách na styčné plochy děl nejvýznamnějších básníků české poezie od Máchy po současnost.

Pozoruhodný je ediční osud Agoghu a jeho problematika textologická; i zde je otevřen prostor pro další výzkum. Nabízí se nám paralela s dalším určujícím znakem Mikuláškovy poetiky, s vědomou tvorbou významových obrouků. Stejně jako sloužily drobné obrázky coby zvětšovací skla, mosty spojující drobnou myšlenku, jediný motiv, např. s rozsáhlou variací rozvádějící významově tento motiv v naznačených obrysech dál, tak byl i Agogh, jehož osud byl naplněný řadou neuvěřitelných náhod, symbolickým, malým zrcátkem pomalu proužkem světla vykreslujícím na zeď pohnutý básníkův osud sedmdesátých let.

Mikulášek přikládal Agoghu jednu z nejvýznamnějších rolí ve svém díle a celý život si ho přál vydat, ačkoli se mu to nakonec do smrti nepodařilo. Věděl za těchto okolností o vydání své sbírky v Německu, bereme-li jako fakt, že k samizdatovému opisování Agoghu dal on sám první impuls? Tuto otázku klademe záměrně, abychom poukázali na velký dluh, který ještě musíme Oldřichu Mikuláškovu splatit. Řada otázek souvisejících s naší prací nemohla být jen za pomoci literatury zodpovězena – jedná se totiž o dobu poměrně rychle se vzdalující a my musíme s díky upozornit na velký potenciál pamětníků, jejichž vydané vzpomínky nám velmi pomohly. Kvalitní interpretace totiž nemůže být odvozena jen ze samotného textu díla, ale i z mnohohvrstevného kontextu. Vždyť oba mají stejnou povahu, vzpouzejí se výkladu svojí mnohostranností a stále znovu a znovu nás nutí přibližovat se básníkovu tajemství.

7.0 Bibliografie

7.1 Literatura

- Alii: *Bibliografie české knižní tvorby 1945-1960. Díl III. Abecední jmenná část L-Ř.* Praha: NKČR ve vydavatelství Sova ¹1994.
- Alii: *Česká literatura 1945-1970. Interpretace vybraných děl.* Praha: SPN ¹1992.
- Alii: *Rozumět literatuře. Interpretace základních děl české literatury.* Praha: SPN ²1989.
- Ani labuť ani lůna.* [red. Vítězslav Nezval] Praha: Concordia 1995.
- Bauer, Michal: *Tíseň tmy aneb halasovské interpretace po roce 1948.* Praha: Filip Tomáš – Akropolis ¹2005.
- Bernstein, Jan: *Sine amore nihil.* In: B '90, listopad 1990, s. 23.
- Bibliografie české literární vědy 1961-2007.* Aktualizováno 10. 3. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, elektronická publikace – URL: <http://www.ucl.cas.cz>
- Bílek, Petr A.: *Agogh a jiné básně.* In: Literární měsíčník, roč. 19, č. 1, leden 1990, s. 145-146.
- Blahynka, Milan: *Nádherný živel lidu pozemského.* In: Rovnost, roč. 96, č. 30, 5. 2. 1981, s. 5.
- Blahynka, Milan: *Víno a krev poezie.* In: Rovnost, roč. 101, č. 45, 22. 2. 1986, s. 5.
- Blažíček, Přemysl: *Sebeuvědomění poezie (Nad básněmi V. Holana).* Pardubice: Akcent 1991.
- Blažíček, Přemysl: *Kritika a interpretace.* [ed. Michael Špirit] Praha: Triáda ¹2002.

- Bok, Václav – Macháčková-Riegerová, Věra – Veselý, Jiří et alii: *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon ¹1987.
- Brabec, Jiří – Červenka, Miroslav – Grygar, Mojmír – Karfík, Vladimír – Karfíková, Věra – Opelík, Jiří – Pešat, Zdeněk: *Jak číst poezii*. Praha: ČS ²1969.
- Burián, Roman: *Vyvolavač, prašivec, Agogh, blázen... (motiv démona v poezii Oldřicha Mikuláška)*. In: Tvar, roč. 5, č. 4, 24. 2. 1994, s. 16-17.
- Čapek, Josef: *Pan Oldřich Mikulášek, redakce Lidových novin, Brno*. In: ROK, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 11.
- Červenka, Miroslav – Macura, Vladimír – Med, Jaroslav – Pešat, Zdeněk: *Slovník básnických knih. Díla české poezie od obrození do roku 1945*. Praha: ČS ¹1990.
- Červenka, Miroslav: *Dějiny českého volného verše*. Brno: Host ¹2001.
- Červenka, Miroslav – Jankovič, Milan – Kubínová, Marie – Langerová, Marie: *Pohledy zblízka: zvuk, význam, obraz. Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst ¹2002.
- Červenka, Miroslav – Holý, Jiří – Hrbata, Zdeněk – Jankovič, Milan – Jedličková, Alice – Jungmannová, Lenka – Kubínová, Marie – Langerová, Marie – Mathauser, Zdeněk – Vangeli, Nina: *Na cestě ke smyslu. Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst ¹2005.
- Články v českých časopisech. Bibliografický katalog ČSR, ČSSR, ČSFR*. Praha: Státní knihovna ČSR 1953-1990.
- Dokoupil, Blahoslav (red.) et alii: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945-2000*. Brno, Olomouc: Host, Votobia ¹2002.

- Z. D. [= Drahoš, Zdeněk]: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *Ony. Výbor z milostné poezie*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1985, s. 101.
- Drahoš, Zdeněk: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990, s. 106-107
- Drahoš, Zdeněk: *Básníkovy nedožité osmdesátiny*. In: Duha, roč. 4, č. 2, léto 1990, s. 20-22.
- Dresler, Jaroslav: *Celý ten krám Androméd. a lyr. Sbíрка Oldřicha Mikuláška Agogh*. In: Proměny, roč. 18, č. 2, květen 1981, s. 89-92.
- Edice „Petlice“ – první padesátka*. In: Listy, roč. 5, č. 7, prosinec 1975, s. 27-28.
- Friedrich, Hugo: *Struktura moderní lyriky. Od poloviny devatenáctého do poloviny dvacátého století*. [přel. František Ryčl] Brno: Host¹2005.
- Galík, Josef: *Česká literatura po roce 1945 (1969-1983)*. Olomouc: FFUP¹1984.
- Galík, Josef: *Česká literatura po roce 1945 (1945-1969)*. Olomouc: FFUP²1991.
- Hek, Jiří: *Básník ortelů a milostí života*. In: Kam v Brně za kulturou, roč. 34, květen 1990, s. 10-11.
- Heřman, Zdeněk: *Uhrančivá poezie*. In: Mladá fronta, roč. 37, č. 284, 1. 12. 1981, s. 4.
- Hevier, Daniel: *Oldřich Mikulášek: Do posledního doušku*. In: Slovenské pohľady, roč. 102, č. 5, 1986, s. 145-146.
- Hodrová, Daniela et alii: *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst¹2001.
- Holý, Jiří et alii: *Český Parnas. Literatura 1970-1990 (Interpretace vybraných děl 60 autorů)*. Praha: Galaxie¹1993.
- Horyna, Tomáš: *Mikuláškův Agogh*. In: Tvar, roč. 9, č. 10, 14. 5. 1998, s. 16.

- Hořec, Jaromír: *Mikulášek nebyl zakázán?* In: Kmen, roč. 3, č. 3, 18. 1. 1990, s. 3.
- Hrala, Milan (ed.) et alii: *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum 2002.
- phr- [= Hruška, Petr]: *Mikulášek, Oldřich*. In: Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 2, M-Ž*. Praha: Brána 1998, s. 64-66.
- (cM) [= Hudec, Miloš]: *Proč zemřela Marcela Večeřová?* In: Naše pravda, č. 13, 31. 3. 2005, s. 12.
- Chalupa, Pavel: *Ediční poznámka*. In: Holan, Vladimír: *Spisy svazek 11. Překlady I (Rainer Maria Rilke)*. [ed. Pavel Chalupa] Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka 2007.
- Ingarden, Roman: *Umělecké dílo literární*. [přel. a ed. Antonín Mokrejš] Praha: Odeon 1989.
- Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Dějiny české literatury 1945-1989. I. 1945-1948*. Praha: Academia 2007.
- Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Dějiny české literatury 1945-1989. II. 1948-1958*. Praha: Academia 2007.
- Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Dějiny české literatury 1945-1989. III. 1958-1969*. Aktualizováno 7. 8. 2007. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, elektronická publikace – URL: <http://www.ucl.cas.cz/DCL58-69.pdf>.
- Janoušek, Pavel (red.) et alii: *Dějiny české literatury 1945-1989. IV. 1969-1989*. Aktualizováno 18. 1. 2008. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, elektronická publikace – URL: <http://www.ucl.cas.cz/DCL58-69.pdf>.
- Just, Jakub: *Malé klenotnictví*. In: Brněnský večerník, roč. 12, č. 10, 15. 1. 1981, s. 2.

- Karfik, Vladimír: *Literatura je čitelná. K moderní české próze a poezii*. Olomouc: Periplum ¹2002.
- Khol, Josef: *Interpretace. Nástin teorie a praxe interpretování*. Praha: Academia ¹1989.
- Klapuch, Jaroslav: *Verše O. Mikuláška*. In: *Nová svoboda*, roč. 26, č. 19, 23. 1. 1970, s. 5.
- Kniha a Q. Půlstoletí souvztažností. 12. doprovodná výstava 17. bienále grafického designu Brno 1996 z cyklu Brno – hlavní město grafického designu*. [sest. Jiří Hek a Marie Horalová] Brno: Sdružení Q 1996.
- Kožmín, Zdeněk: *Sólo pro poezii*. In: *Brněnský večerník*, roč. 15, č. 106, 31. 5. 1984, s. 2.
- Kožmín, Zdeněk: *Nesvržitelný Agogh*. In: *Literární revue*, roč. 19, č. 4, duben 1990, s. 141-142.
- Kožmín, Zdeněk: *Umění básně. Skácel – Mikulášek – Kundera*. Brno: K 22a 1990.
- Kožmín, Zdeněk: *Být plátkem nad hlubinou*. In: *ROK*, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 62.
- Kožmín, Zdeněk: *Oldřich Mikulášek: Žebro Adamovo*. In: Holý, Jiří et alii: *Český Parnas. Literatura 1970-1990 (Interpretace vybraných děl 60 autorů)*. Praha: Galaxie ¹1993, s. 252-257.
- Kožmín, Zdeněk – Trávníček, Jiří: *Na tvrdém loži z psího vína. Česká poezie od 40. let do současnosti*. Brno: Books ¹1998.
- Kožmín, Zdeněk: *Interpretace básní*. Brno: MU ³2005.
- Kožmín, Zdeněk: *Skácel*. Brno: Jota ³2006.
- Kratochvíl, Antonín: *Agogh Oldřicha Mikuláška. Samizdatová básnická sbírka vydána knižně v Mnichově*. In: *České slovo*, roč. 26, č. 10, říjen 1980, s. 7.

- Křivánek, Vladimír et alii: *Český Dekameron. Sto knih 1969-1992*. Praha: Scientia ¹1994.
- Křivánek, Vladimír: *Býti básníkem v Čechách. Studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*. Praha: PedF UK ^[1]1999.
- Křivánek, Vladimír: *Publikační návraty osmdesátých let*. In: Tvar, roč. 18, č. 8, 19. 4. 2007, s. 12-13.
- Křivánek, Vladimír: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Brno: Host ¹2007.
- ks [= ?]: *Nová sbírka*. In: Nové knihy, č. 1/2, 4. 1. 1984, s. 3.
- Kudrnáč, Jiří: *Dva básníci a tradice. Nad novými sbírkami Jana Skácela a Oldřicha Mikuláška*. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada literárněvědná (D), roč. 32, č. 30, 1983, s. 53-61.
- J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše I*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹1997, s. 257-266.
- J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše II*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹1998, s. 287-297.
- J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše III*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹1999, s. 361-369.
- J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Ediční poznámka*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹2000, s. 435-444.
- J. K., Z. D. [= Kudrnáč, Jiří – Drahoš, Zdeněk]: *Kalendárium života a díla*. In: Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný ¹2000, s. 445-452.

- Kukaň, Jiří: *Poslední obrázky*. In: *Práce*, roč. 43, č. 217, 16. 9. 1987, s. 6.
- Kunc, Jaroslav: *Česká literární bibliografie 1945-1963. (Soupis článků, statí a kritik z knižních publikací a periodického tisku z let 1945-1963 o dílech soudobých českých spisovatelů.) Díl I. A-M*. Praha: Státní knihovna ČSR-Národní knihovna 1963.
- Kunc, Jaroslav: *Česká literární bibliografie 1945-1963. (Soupis článků, statí a kritik z knižních publikací a periodického tisku z let 1945-1963 o dílech soudobých českých spisovatelů.) Díl II. N-Ž*. Praha: Státní knihovna ČSR-Národní knihovna 1964.
- Kunc, Jaroslav: *Česká literární bibliografie 1945-1966. (Soupis článků, statí a kritik z knižních publikací a periodického tisku z let 1945-1966 k dílům autorů 19. a první poloviny 20. století.) Díl III*. Praha: Státní knihovna ČSR-Národní knihovna 1967.
- Kuncová, Julie – Lehovcová, Hilda – Stöcklová, Marie: *Česká literární bibliografie. Rejstříky k I.-III. dílu*. Praha: Státní knihovna ČSR-Národní knihovna 1968.
- Kundera, Ludvík: *33 básnických let*. In: *Rovnost*, roč. 78, č. 263, 3. 11. 1963, s. 4.
- Kundera, Ludvík: *Lekce mlčení*. In: *Rovnost*, roč. 1(106), č. 68, 21. 3. 1991, s. 5.
- Kundera, Ludvík: *František Halas. O životě a díle 1947-1999*. Brno: Atlantis¹1999.
- (ku) [= Kutina, Jiří]: *Mikuláškovy noční květiny*. In: *Lidová demokracie*, roč. 38, č. 228, 25. 9. 1982, s. 5.
- Ika [= ?]: *Z nových knih*. In: *Květy*, roč. 40, č. 4, 25. 1. 1990, s. 41.
- Mikulášek Oldřich*. In: Brabec, Jiří – Lopatka, Jan – Gruša, Jiří – Kabeš, Petr – Hájek, Igor: *Slovník zakázaných autorů 1948-1980*. Praha: SPN¹1991. Str. 305-306.

- Mojík, Ivan: *Z básnikovho privatissima*. In: *Romboid*, roč. 22, č. 12, 1987, s. 63-65.
- Normy normalizace. Sborník referátů z literárněvědné konference 38. Bezručovy Opavy (11.-13. 9. 1995)*. [red. Jan Wiendl] Praha a Opava: ÚČL AV ČR a Slezská univerzita ¹1996.
- (ano) [= Nováková, Anna]: *Básník života a smrti*. In: *Práce*, roč. 26, č. 122, 26. 5. 1970, s. 6.
- Novotný, Vladimír: *To nejtíší slovo bití*. In: *Zemědělské noviny*, roč. 40, č. 177, 28. 7. 1984, s. 2.
- O. [= ?]: *Na jejich místo*. In: *Moravskoslezská orlice*, č. 6, 1990, s. 12.
- Oldřich Mikulášek 1910-1980*. [ed. Igor Zhoř] Brno: rkp. 1980.
- Opelík, Jiří: *Nenáviděné řemeslo. Výbor z kritik 1957-1968*. Praha: ČS ¹1969.
- Opelík, Jiří: *Vzlinavý pád, křičící ryba*. In: *Host do domu*, roč. 17, č. 7, 1970, s. 33-35.
- jo [= Opelík, Jiří]: *Oldřich Mikulášek*. In: Forst, Vladimír (red.) et alii: *Slovník české literatury 1970-1981. Básníci, prozaici, dramatici, literární vědci a kritici publikující v tomto období*. Praha: ČS ¹1985. Str. 226-227.
- Opelík, Jiří: *Doslov*. In: Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok ¹1990, s. 89-105.
- Opelík, Jiří: *Zaumné verše v poezii Oldřicha Mikuláška*. In: *Česká literatura*, roč. 38, č. 4, 1990, s. 321-336.
- jo [= Opelík, Jiří]: *Oldřich Mikulášek*. In: Opelík, Jiří (red.) et alii: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 3/I M-O*. Praha: Academia ¹2000, s. 271-274.
- Opelík, Jiří: *Strmý úděl*. In: Opelík, Jiří: *Milované řemeslo*. Praha: Torst ¹2000, s. 271-295.
- Opelík, Jiří: *Holanovské nápovědy*. Praha: Thyrsus ¹2004.

- (vln) [= Novotný, Vladimír]: *Nezavátá cesta do poezie*. In: *Zemědělské noviny*, roč. 37, č. 305, 27. 12. 1981, s. 2.
- Pavelka, Jiří: *Chvála statečných*. In: *Rovnost*, roč. 96, č. 299, 18. 12. 1981, s. 5.
- Pechar, Jiří: *Interpretace a analýza literárního díla*. Praha: Filosofia ¹2002.
- Pešat, Zdeněk: *Královská sóla*. In: *Literární noviny*, roč. 16, č. 14, 8. 4. 1967, s. 4.
- Pešat, Zdeněk: *Jaroslav Seifert*. Praha: ČS ¹1991.
- Pešat, Zdeněk: *Tři podoby literární vědy*. Praha: Torst ¹1998.
- Peterka, Josef: *Oldřich Mikulášek*. In: *Listy Klubu přátel poezie*, zima (prosinec), 1981, s. 20.
- Peterka, Josef: *Krutá něha básně a lásky*. In: Mikulášek, Oldřich: *Čejčí pláč. Verše 1978-1980*. Praha: MF ¹1984, s. 97-99.
- Peterka, Josef: *Ještě žije – kdo pláče*. In: Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS ¹1989, s. 81-85.
- pt [= Peterka, Josef]: *Oldřich Mikulášek: Agogh*. In: Křivánek, Vladimír et alii: *Český Dekameron. Sto knih 1969-1992*. Praha: Scientia ¹1994, s. 163-165.
- Petříček, Miroslav: *Rozpory a jednota tvorby*. Praha: ČS ¹1970.
- Petříková, Jana: *Přínos Ladislava Fikara pro českou kulturu*. Praha: PedF UK, diplomová práce 2008.
- Pět na jednoho. Interpretační symposion nad Mikuláškovým Vyvolavačem*. [ed. Jiří Trávníček] Jinočany: H&H ¹1995
- Pirner, Jan: *Hudební motivy a zvukomalba v lyrické poezii Karla Hlaváčka*. Praha: PedF UK, ročníková práce 2006.
- Pohorský, Miloš: *Zlomky analýzy (k poválečné české literatuře)*. Praha: ČS ¹1990.

- Poláček, Jiří: *Poselství krále Agogha*. In: *Rovnost*, roč. 105, č. 57, 8. 3. 1990, s. 5.
- re – [= ?]: *Výbor z díla*. In: *Nové knihy*, č. 50, 10. 12. 1980, s. 2.
- Rudovský, Martin: *Vliv poezie Vladimíra Holana na básníky 60. let*. Praha: PedF UK, diplomová práce 2007.
- Rulf, Jiří: *Trůnní řeč pronesená do tmy. Nad jedním motivem z Mikulášкова Agogha*. In: *Lidové noviny*, roč. 3, č. 3, 13. 1. 1990, s. 4.
- Sartre, Jean-Paul: *Bytí a nicota. Pokus o fenomenologickou ontologii*. [přel. Oldřich Kuba] Praha: Oikoymenth¹2006.
- Schildberger, František: *Vášeň a čas*. In: *Rovnost*, roč. 97, č. 64, 16. 3. 1982, s. 5.
- Skácel, Jan: *Třináctý černý kuň*. [ed. Jiří Opelík] Brno: Blok¹1993, s. 232-235.
- Skácel, Jan: *Jedenáctý bílý kuň*. [ed. Jiří Opelík] Brno: Blok³1996, s. 65-67.
- Slomek, Jaromír: *Druhé (a poslední) obrázky*. In: *Mladá fronta*, roč. 43, č. 157, 8. 7. 1987, s. 4.
- (ls) [= Soldán, Ladislav]: *Básnickovy návraty*. In: *Svobodné slovo*, roč. 37, č. 61, 13. 3. 1981, s. 5.
- Soldán, Ladislav: *Básník lyrické zpovědi*. In: *Svobodné slovo*, roč. 41, č. 119, 23. 5. 1985, s. 5.
- ls [= Soldán, Ladislav]: *Oldřich Mikulášek*. In: Blahynka, Milan (red.) et alii: *Čeští spisovatelé 20. století. Slovníková příručka*. Praha: ČS¹1985, s. 366-368.
- Soldán, Ladislav: *První, druhá, poslední...* In: *Svobodné slovo*, roč. 43, č. 144, 23. 6. 1987, s. 5.
- Soldán, Ladislav: *Poezie mučivého neklidu. Nad sbírkou Agogh Oldřicha Mikuláška*. In: *Host*, roč. 1, č. 1, 1990, s. 174-175.

- Soldán, Ladislav: *Básník ortelů a milostí*. In: Svobodné slovo, roč. 47, č. 69, 22. 3. 1991, s. 5.
- Suchomel, Milan: *Ještě po dvanácti letech*. In: Brněnský večerník, roč. 12, č. 251, 22. 12. 1981, s. 2.
- nS [= Suchomel, Milan]: *Zpěvy, steny, spílání*. In: Brněnský večerník, roč. 13, č. 88, 6. 5. 1982, s. 2.
- Suchomel, Milan: *Co zbylo z recenzenta (Literární kritika 1954-1994)*. [ed. Jitka Bednářová] Brno: Vetus Via ¹1995, s. 232-234.
- Sus, Oleg: *Oldřich Mikulášek trochu vypreparovaný*. In: Host do domu, roč. 13, č. 12, prosinec 1966, s. 73.
- Svoboda, Jiří: *Cesty a osudy dvou básníků*. In: Kulturní měsíčník, roč. 8, č. 3, březen 1990, s. 67-69.
- Svoboda, Richard: *Srdce hrdlu pod okraj*. In: Duha, roč. 1, č. 4, prosinec 1987, s. 23-24.
- Svoboda, Richard: *Lítosti král a smutku*. In: Moravské noviny, roč. 1, č. 16, 19. 4. 1990, s. 8.
- (š) [= Šimůnek, Jaroslav]: *Šokovaná růže*. In: Mladá fronta, roč. 26, č. 122, 26. 5. 1970, s. 4.
- Šmídová, Jindřiška: *Mravní a estetické hodnoty české poezie po druhé světové válce*. Plzeň: PedF, diplomová práce 1990.
- Švihálek, Milan: *O sametových buchtách a astronomickém jaru*. In: Kulturní měsíčník, roč. 8, č. 5, květen 1990, s. 73-78.
- Teorie literatury v zrcadle maďarské literární vědy*. [ed. a přel. Petr Rákos] Praha: Odeon ¹1986.
- Trávníček, Jiří: *Mikuláškova trůnní řeč*. In: Iniciály, roč. 1, č. 4, duben 1990, s. 31.
- Trávníček, Jiří: *Moravská inspirace v poezii Oldřicha Mikuláška a Jana Skácela*. In: Česká literatura, roč. 38, č. 4, 1990, s. 337-346.

- Trávníček, Jiří: *Král černé nicoty a sebezmaru*. In: Trávníček, Jiří: *Poezie poslední možnosti*. Praha: Torst¹1996, s. 150-165.
- Trefulka, Jan: *Mikulášek v královském*. In: Host do domu, roč. 14, č. 1, leden 1967, s. 44-45.
- Uhde, Milan: *Oldřich Mikulášek. Šokovaná růže*. In: Listy Klubu přátel poezie, srpen 1968, s. 20.
- Uhde, Milan: *Milostné verše pro dospělé*. In: Revue Proglas, roč. 12, č. 7, 2001, s. 10.
- Vacík, Miloš: *Přípitek na mládí poezie*. In: Svět práce, roč. 3, č. 39, 30. 9. 1970, s. 10.
- Valouch, František: *Dva moravští lyrici*. In: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philosophica – Aesthetica 9. Litteraria – Theatralia – Cinematographica I. Sborník prací členů Katedry teorie a dějin dramatických umění. Olomouc: Univerzita Palackého¹1993, s. 35-39.
- Vaško, Imrich: *Oldřich Mikulášek: Žebro Adamovo*. In: Slovenské pohľady, roč. 99, č. 1, 1983, s. 134.
- Veselý, Josef: *Když ožijí hlasy*. In: ROK, roč. 1, č. 2, 22. 6. 1990, s. 13-14.
- Vlašín, Štěpán (red.) et alii: *Slovník literární teorie*. Praha: ČS²1984.
- Vybíral, Zbyněk: *První posmrtná*. In: Brněnský večerník, roč. 16, č. 253, 27. 12. 1985, s. 3.
- Vybíral, Zbyněk: *Lov na dech básníka*. In: Kmen, roč. 3, č. 1, 4. 1. 1990, s. 14.
- Zach, Aleš: *Kniha a český exil 1949-1990. Bibliografický slovník nakladatelství, vydavatelství a edic*. Praha: Torst¹1995, s. 114-122.
- Zlatá šedesátá. Česká literatura, kultura a společnost v letech táni, kolotání a... zklamání. Materiály z konference pořádané Ústavem pro*

českou literaturu AV ČR 16.-18. června 1999 v Praze. [red. Radka Denemarková] Praha: ÚČL AVČR ¹2000.

Žáček, Jiří: *Oldřich Mikulášek – Sólo pro dva dechy*. In: Listy Klubu přátel poezie, jaro 1983, s. 6.

Život je jinde...? Česká literatura, kultura a společnost v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století. Materiály z mezinárodní mezioborové konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 13.-15. června 2001 v Praze. [usp. Jan Matonoha] Praha: ÚČL AV ČR ¹2002.

7.2 Prameny

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost ⁶1995.

Diviš, Ivan: *Teorie spolehlivosti*. [usp. Jiří Horák, ed. Jan Šulc] Praha: Torst ²2002.

Drahoš, Zdeněk: *V roce 1978 poprvé vstoupilo do mého života jméno Oldřicha Mikuláška...* In: Almanach Q, sv. 7, 2000, s. 4.

Gruša, Jiří: *Specialista na výběžky nízkého tlaku*. In: Host, roč. 21, č. 7, 15. 9. 2005, s. 45.

Halas, František: *Krásné neštěstí*. [ed. Jiří Brabec] Praha: ČS ¹1969.

Halas, František: *Imagena*. [ed. František X. Halas a Ludvík Kundera] Praha: ČS ¹1971.

Halas, František: *Časy*. [ed. František X. Halas] Praha: ČS ¹1981.

Halas, František: *A co básník*. [ed. Ludvík Kundera] Praha: ČS ¹1983.

- Halas, František: *Dopisy*. [ed. Jan Halas a Ludvík Kundera] Praha: Torst¹2001.
- Hauková, Jiřina: *Záblesky života*. Jinočany: H&H¹1996.
- Hiršal, Josef – Grögerová, Bohumila: *Let let*. [ed. Šárka Grauová] Praha: Torst¹2007.
- Holan, Vladimír: *Nokturno*. In: *Host do domu*, roč. 4, č. 10, říjen 1957, s. 443-445.
- Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU¹1964.
- Holan, Vladimír: *Bagately. Sebrané spisy XI*. [ed. Vladimír Justl] Praha: Odeon¹1988.
- Holan, Vladimír: *Holanův dopis Oldřichu Mikuláškovi z roku 1962*. In: *List pro literaturu*, roč. 1, č. 2, květen 1990, s. 7.
- Holan, Vladimír: *Spisy svazek 9. Babyloniaca*. [ed. Vladimír Justl a Pavel Chalupa] Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka²2004.
- Holan, Vladimír: *Spisy svazek 11. Překlady I (Rainer Maria Rilke)*. [ed. Pavel Chalupa] Praha a Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka¹2007.
- Hrubín, František – Černý, Václav: *Vzájemná korespondence z let 1945-1953*. [ed. Růžena Hamanová] Praha: Torst¹2004.
- Jak lomikámen v dešti. 13 brněnských básníků*. Brno: Blok¹1987.
- Kainar, Josef: *Bláznův kabát*. [ed. Jiří Opelík] Praha: ČS¹1972.
- Kainar, Josef: *Vybrané spisy 1. Příběhy, osudy a mýty*. [ed. Miloš Pohorský] Praha: ČS¹1987.
- Kundera, Ludvík: *Řečiště*. Brno: Rovnost¹1993.
- Kundera, Ludvík: *Různá řečiště /A/. Portréty, dopisy, rozhovory, fragmenty 1936-2004*. Brno: Atlantis¹2005.
- Kundera, Ludvík: *Různá řečiště /B/. Portréty, dopisy, rozhovory, fragmenty 1936-2004*. Brno: Atlantis¹2005.

- Kupte si štěstí v bazaru. Česká poezie 20. století ve znamení humoru.* [usp. Karel Sýs a Jiří Žáček] Praha: ČS ¹1983.
- Literární pouť Karla Hynka Máchy. Ohlas Máchova díla v letech 1836-1858.* [ed. a přel. Pavel Vašák a Rudolf Havel] Praha: Odeon ¹1981, s. 14-32.
- Maršíček, Vlastimil: *Nezval, Seifert a ti druzí... Necenzurovaný slovník českých spisovatelů.* Brno: Host ¹1999.
- Mikulášek, Oldřich: *Černý bílý ano ne.* Přerov: Jar. Strojil 1931.
- Mikulášek, Oldřich: *Marné milování.* Praha: Fr. Borový 1940.
- Mikulášek, Oldřich: *Křídlovka.* Praha: Fr. Borový 1941.
- Mikulášek, Oldřich: *Tráva se raduje.* Praha: Fr. Borový 1942.
- Mikulášek, Oldřich: *Podle plotu. Verše 1942-1945.* Praha: Fr. Borový 1946.
- Mikulášek, Oldřich: *Pulsy.* Praha: MF, Svoboda a Práce ¹1947.
- Mikulášek, Oldřich: *Divoké kačeny.* Praha: ČS ¹1955.
- Mikulášek, Oldřich: *Ortely a milosti. Verše z let 1946-1958.* Praha: ČS ¹1958.
- Mikulášek, Oldřich: *Krajem táhne prašivec.* Praha: ČS ¹1957.
- Mikulášek, Oldřich: *První obrázky.* Praha: ČS ¹1959.
- Mikulášek, Oldřich: *Běžící luna (verše o lásce).* Brno: Krajské nakladatelství ¹1959.
- Mikulášek, Oldřich: *Orchestr v korunách. Výbor z díla.* [ed. Milan Uhde] Praha: ČS ¹1960.
- Mikulášek, Oldřich: *Albatros. Měsíční variace.* Praha: ČS ¹1961.
- Mikulášek, Oldřich: *Pohádka o brněnském krokodýlovi.* Praha: SNDK ¹1962.
- Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů.* Praha: ČS ¹1963.
- Mikulášek, Oldřich: *O básnickém poslání a řemesle.* In: Mikulášek, Oldřich: *Svlékání hadů.* Praha: ČS ¹1963, s. 71-73.
- Mikulášek, Oldřich: *Drzý interview Jana Skácela s Oldřichem Mikuláškem.* In: Host do domu, roč. 11, č. 1, 1964, s. 22-23.

- Mikulášek, Oldřich: *Holanův hold Shakespearovi*. In: Holan, Vladimír: *Noc s Hamletem*. Praha: SNKLU ¹1964, s. 75-79.
- Mikulášek, Oldřich: *To královské*. Praha: ČS 1966.
- Mikulášek, Oldřich: *Poezija*. Vilnius: s. e. 1968.
- Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže [s' delfínem]*. In: Host do domu, roč. 15, č. 1, 1968, s. 4-5.
- Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ¹1969.
- Mikulášek, Oldřich: *Stichi 1938-1953*. Moskva: Chudožestvennaja literatura 1970.
- Mikulášek, Oldřich: *Kam létají labutě*. Brno: Blok ¹1970.
- Mikulášek, Oldřich: *Šokovaná růže*. Praha: ČS ²1970.
- Mikulášek, Oldřich: *Oldřich Mikulášek – Agogh*. In: Listy Klubu přátel poezie, září 1971, s. 16.
- Mikulášek, Oldřich: *What man has*. [přel. Norah Hronková] In: Czechoslovak Life, č. 11, 1971, s. 29.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] 1972, PET 9878/8230.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., PET 6350/5454.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., PET 5518/9298.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., PET 10049/8088.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., PO 142/210.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., POD 9757/9280.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. Praha: rkp. [samizdat] s. a., VME 2570/2813.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., MME 1772/3413.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. In: Svědectví, roč. 12, č. 47, 1974, s. 499-512
- Mikulášek, Oldřich: *Utrpení starého Werthera*. Františkovy Lázně: Městské muzeum 1974.
- Mikulášek, Oldřich: *Utrpení starého Werthera*. S. 1.: rkp. [samizdat] s. a., VME 2492/2632.

- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. l.: rkp. [samizdat] 1975, PET 8696/8857.
- Mikulášek, Oldřich: *Básně*. Havířov: s. e. 1975.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. l.: rkp. [samizdat] 1977, PET 12922/11019.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. S. l.: rkp. [samizdat] 1979, KVA 1590/1889.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. München: Kruh přátel české poezie v zahraničí
Poezie mimo domov ¹1980.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh*. Brno: rkp. [samizdat] 1980, VME 2540/2787.
- Mikulášek, Oldřich: *Červenec. Výbor z básní*. [ed. Josef Suchý a Zdena Záborská] Brno: Blok ¹1980.
- Mikulášek, Oldřich: *Veliké černé ryby a dlouhý bílý chrt (verše 1971-1975)*.
Brno: Blok ¹1981.
- Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo. Verše z let 1971-1973 a starší inspirace*. Praha: ČS ¹1981.
- Mikulášek, Oldřich: *Žebro Adamovo*. S. l.: rkp. [samizdat] s. a., MME
7627/6987.
- Mikulášek, Oldřich: *Sólo pro dva dechy*. Praha: ČS ¹1983.
- Mikulášek, Oldřich: *Čejčí pláč. Verše 1978-1980*. Praha: MF ¹1984.
- Mikulášek, Oldřich: *Do posledního doušku (Výbor z veršů o víně)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok ¹1985.
- Mikulášek, Oldřich: *Ony. Výbor z milostné poezie*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS ¹1985.
- Mikulášek, Oldřich: *Druhé obrázky (únor 1983 – leden 1984)*. Praha: ČS
¹1986.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh. Sieben Metaphern*. [přel. Ota Filip] In: Neue
Rundschau, roč. 98, 1987, sešit 3, s. 53-69.
- Mikulášek, Oldřich: *Sólo pro jeden dech. Výbor z poezie*. [ed. Miloš Pohorský] Praha: ČS ¹1988.

- Mikulášek, Oldřich: *Agogh I. Poesie 1969-1971*. Praha: rkp. [samizdat] 1988, ČE 5663/2992.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh II. Poesie 1969-1971*. Praha: rkp. [samizdat] 1988, ČE 5662/2993.
- Mikulášek, Oldřich: *Agogh (verše z let 1969-1971)*. [ed. Zdeněk Drahoš] Praha: ČS¹1989.
- Mikulášek, Oldřich: *A srdce nikdy nelže mi*. Třebíč: Bohuslav Trojan¹1990.
- Mikulášek, Oldřich: *A trubky zlatý prach*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Blok¹1990.
- Mikulášek, Oldřich: *Utrpení starého Werthera*. [ed. Zdena Zábranská a Zdeněk Drahoš] Brno: Blok 1994.
- Mikulášek, Oldřich: *Královské léto*. [ed. Zdeněk Drahoš] Brno: Petrov¹1995.
- Mikulášek, Oldřich: *Verše I*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný¹1997.
- Mikulášek, Oldřich: *Verše II*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný¹1998.
- Mikulášek, Oldřich: *Verše III*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný¹1999.
- Mikulášek, Oldřich: *Verše IV*. [ed. Jiří Kudrnáč a Zdeněk Drahoš] Praha: Ivo Železný¹2000.
- Mikulášek, Oldřich: *Notečky*. Praha: Ardent 2002.
- Mikulášek, Oldřich: *Ze slov svlečený*. [usp. Zdeněk Hron] Praha: BB art¹2003.
- Mikulášek, Oldřich: *Vinohrad*. [ed. Vladimír Justl] Praha: Euromedia Group – Odeon¹2004.
- Mikulášková, Marcela: *Korále okolo hrdla*. [ed. Milan Ohnisko] Brno: Petrov¹2005.

- Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška*. In: Host, roč. 16, č. 5, květen 2000, s. 27-28.
- Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška*. In: Kam v Brně, roč. 44, č. 7/8, červenec-srpen 2000, příloha Kam, roč. 6, č. 7/8 červenec-srpen 2000, s. 10-11.
- Mikulášková, Věra: *Dům u Mikuláška*. In: Kam v Brně, roč. 46, č. 9, září 2002, příloha Kam, roč. 8, č. 9, září 2002, s. 16-17.
- Mikulášková, Věra: *Jak jsem se seznámila s Josefem Kainarem*. In: Kam v Brně, roč. 51, č. 7/8, červenec-srpen 2007, příloha Kam, roč. 13, č. 7/8, s. 23.
- Pilař, Jan: *Sluneční hodiny*. Praha: ČS¹1989.
- Rilke, Rainer Maria: *Obrazy a elegie*. [usp. Josef Rumler, přel. Oldřich Vyhřídál, Vladimír Holan a Pavel Eisner] Praha: ČS¹1974.
- Rilke, Rainer Maria: ... *A na ochozech smrt jsi viděl stát*. [usp. Hanuš Karlach, přel. Pavel Eisner, Ladislav Fikar, Jindřich Flusser, Jiří Gruša, Vladimír Holan, Hanuš Karlach, Jan Löwenbach, Jindřich Pokorný, Václav Renč] Praha: ČS¹1990.
- Ryby katedrál. Antologie české poesie XX. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. [ed. Odillo Stradický ze Strdic [= Petr Stančík]] Brno: Petrov¹2001.
- Seifert, Jaroslav: *Morový sloup*. Praha: ČS¹1981.
- Skácel, Jan: *Divoký kačer má padesát*. In: Kultura, roč. 4, č. 21, 1960, s. 8.
- Skácel, Jan: *Jen pro dvě řasy?* In: Mikulášek, Oldřich: *Běžící luna (verše o lásce)*. Praha: ČS 1964, s. 121-126.
- Skácel, Jan: *Skácel o Mikuláškově*. In: Svět práce, roč. 2, č. 15, 16. 4. 1969, s. 5.
- Urbánková, Jarmila: *Jeden život. Úryvky z paměti*. In: Literární noviny, roč. 13, č. 42, 14. 10. 2002, s. 10.

Věci. [sest. Ludvík Kundera] S. l.: rkp. [samizdat] s. a. [ca. 1974], SBM 13180/11893.

Z pěstiček zařatých. Básníkovi Janu Skácelovi k šedesátinám. S. l.: rkp. s. a. [ca. 1982], SBM 12079/10512.

Zábrana, Jan: *Celý život. Výbor z deníků 1948/1984.* [usp. Dušan Karpatský a Jan Šulc, ed. Marie Zábranová] Praha: Torst³2001.

Závada, Vilém: *Básnické dílo 4. Jeden život. Na prahu.* Praha: ČS¹1972.

Závada, Vilém: *Krajina a lidé mého srdce.* Ostrava: Profil¹1975.

Zima. Brno: rkp. [samizdat] 1973, SB 5617/5535.

8.0 Anotace

Základní údaje:

Pirner, Jan: *Interpretace pozdního díla Oldřicha Mikuláška (Šokovaná růže, Agogh, Žebra Adamova)*. Praha: PedF UK 2008, 124 stran.

Popis obsahu:

Práce je prvním pokusem o komplexní analýzu a interpretaci prvních tří sbírek pozdního tvůrčího období Oldřicha Mikuláška, Šokované růže, Agoghu a Žebra Adamova. Každé sbírce je věnována zvláštní pozornost; na pozadí složitého a dosud málo probádaného kontextu české literatury přelomu 60 a 70. let a výběrově i kontextu Mikuláškovy celoživotního díla jsou hledány a hodnoceny společné konstanty interpretovaných sbírek, jejich klíčové motivy, témata a celkový smysl, prostor je věnován básnickým specifikům – mýtickému světu, zaumnému jazyku, mistrovství point a kombinační schopnosti. Práce na ukázkách dokumentuje zažité atributy Mikuláškovy poezie, dramatickosti, pulsování a tvorbu sémantických oblouků, zvláštní zřetel se klade na klíčové téma existence. Komparací je přiblížena Mikuláškovy vazby na jeho básnické vzory, K. H. Máchu, R. M. Rilkeho, F. Halase a V. Holana.

Klíčová slova:

česká poezie, interpretace, analýza, komparace, Oldřich Mikulášek, Karel Hynek Mácha, Rainer Maria Rilke, František Halas, Vladimír Holan